

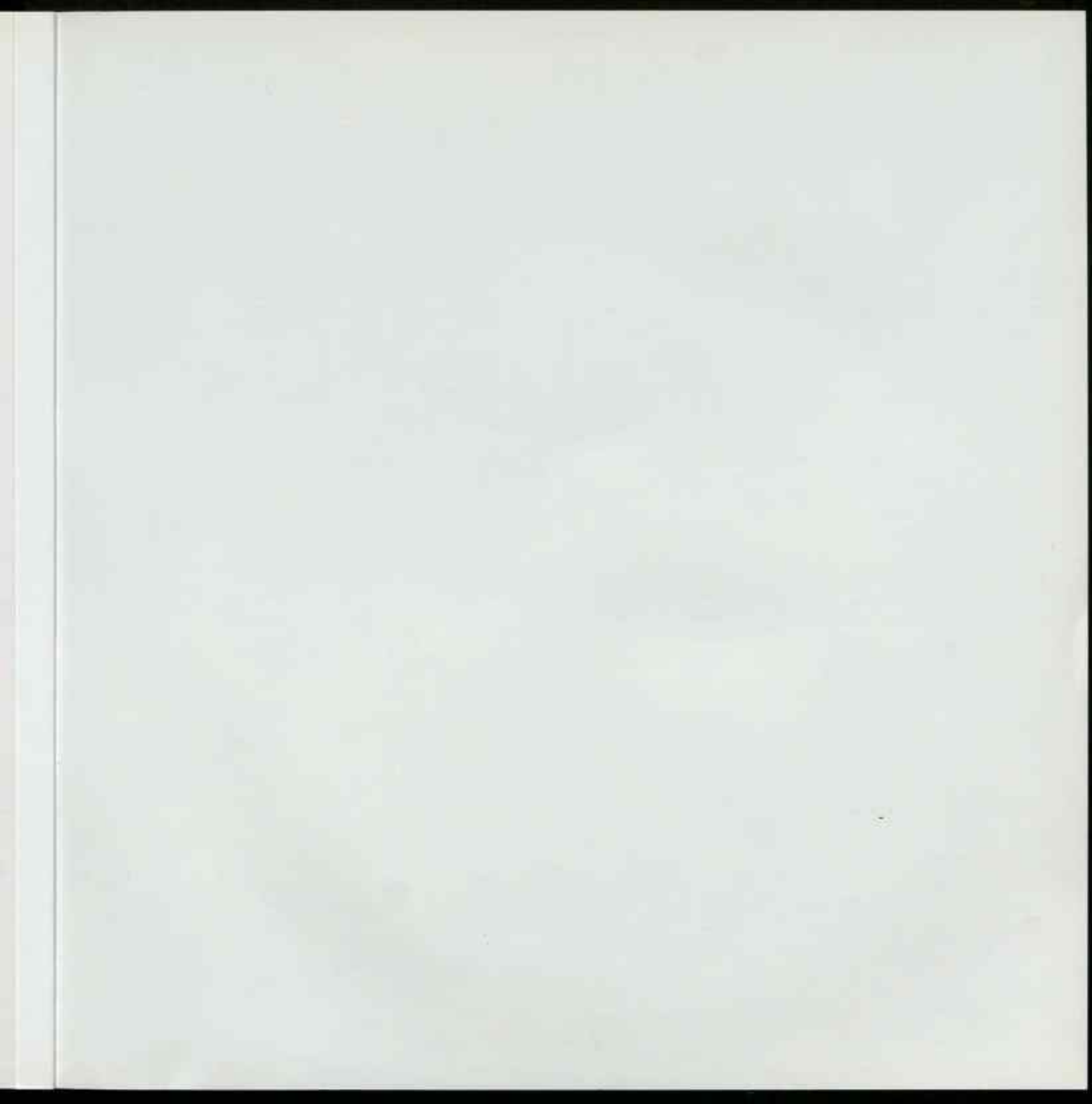
Arxius Municipals de Districte: Territori i memòria, 20 anys

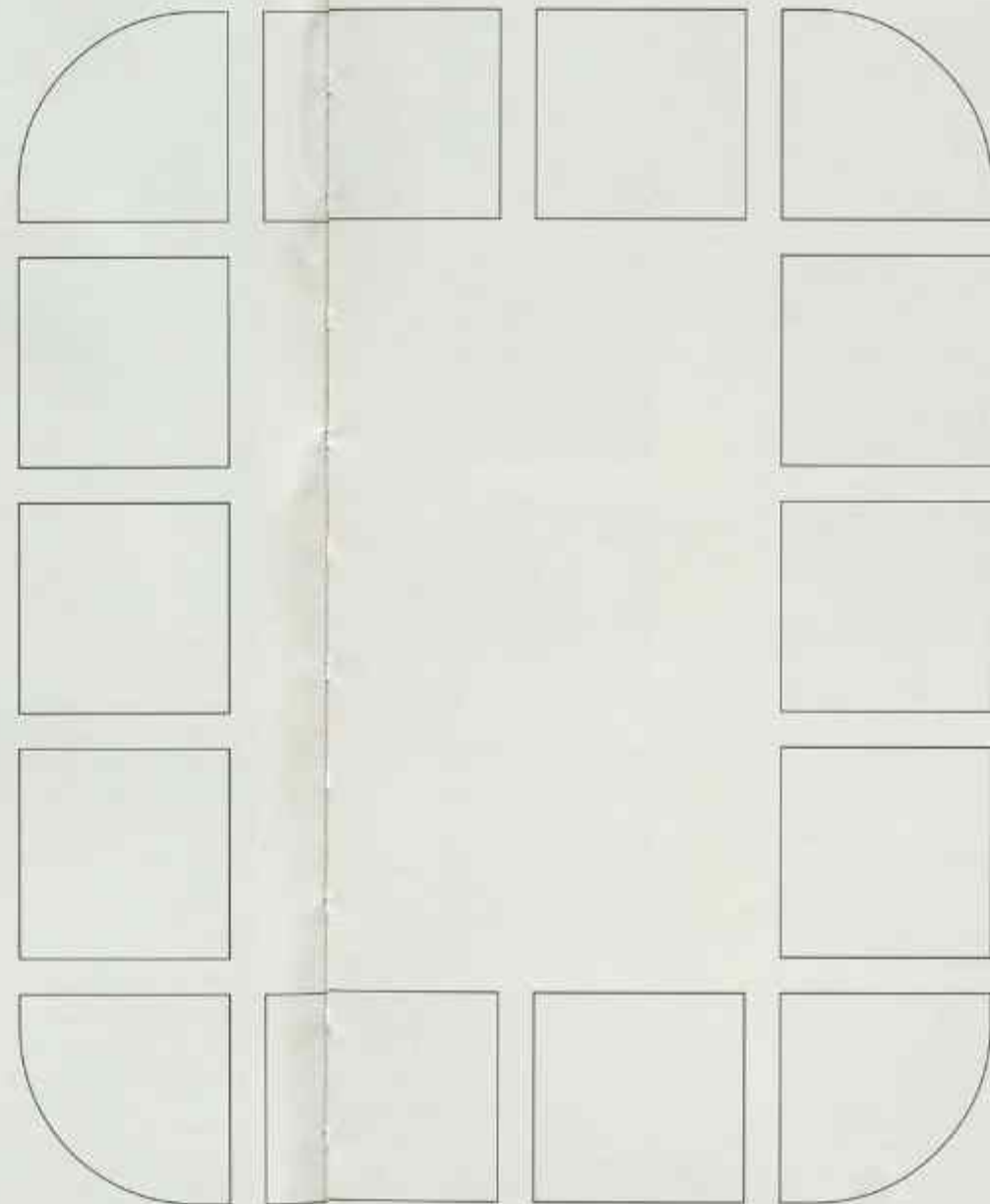
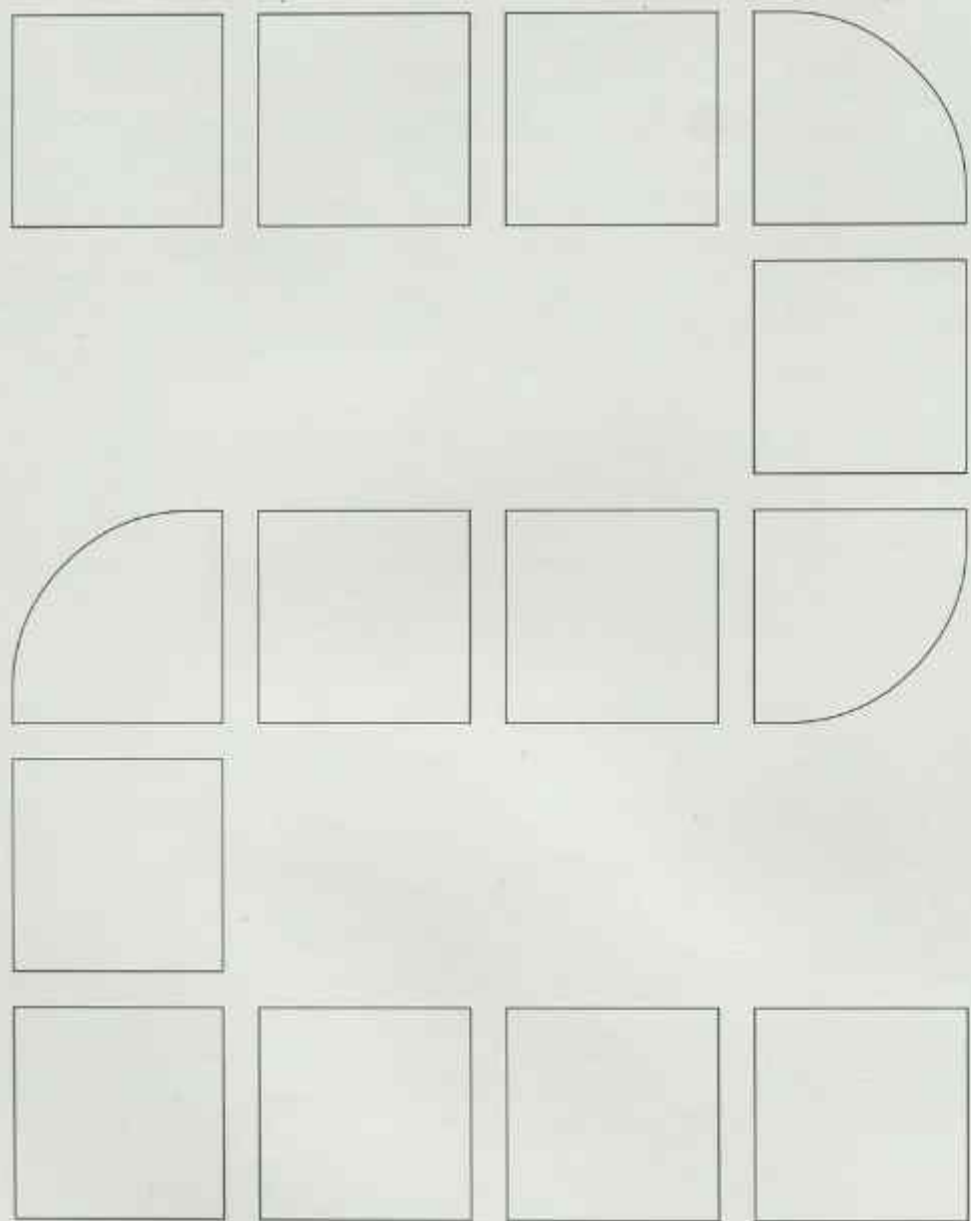

A r x i u s
Municipals
de Districte
territori i memòria

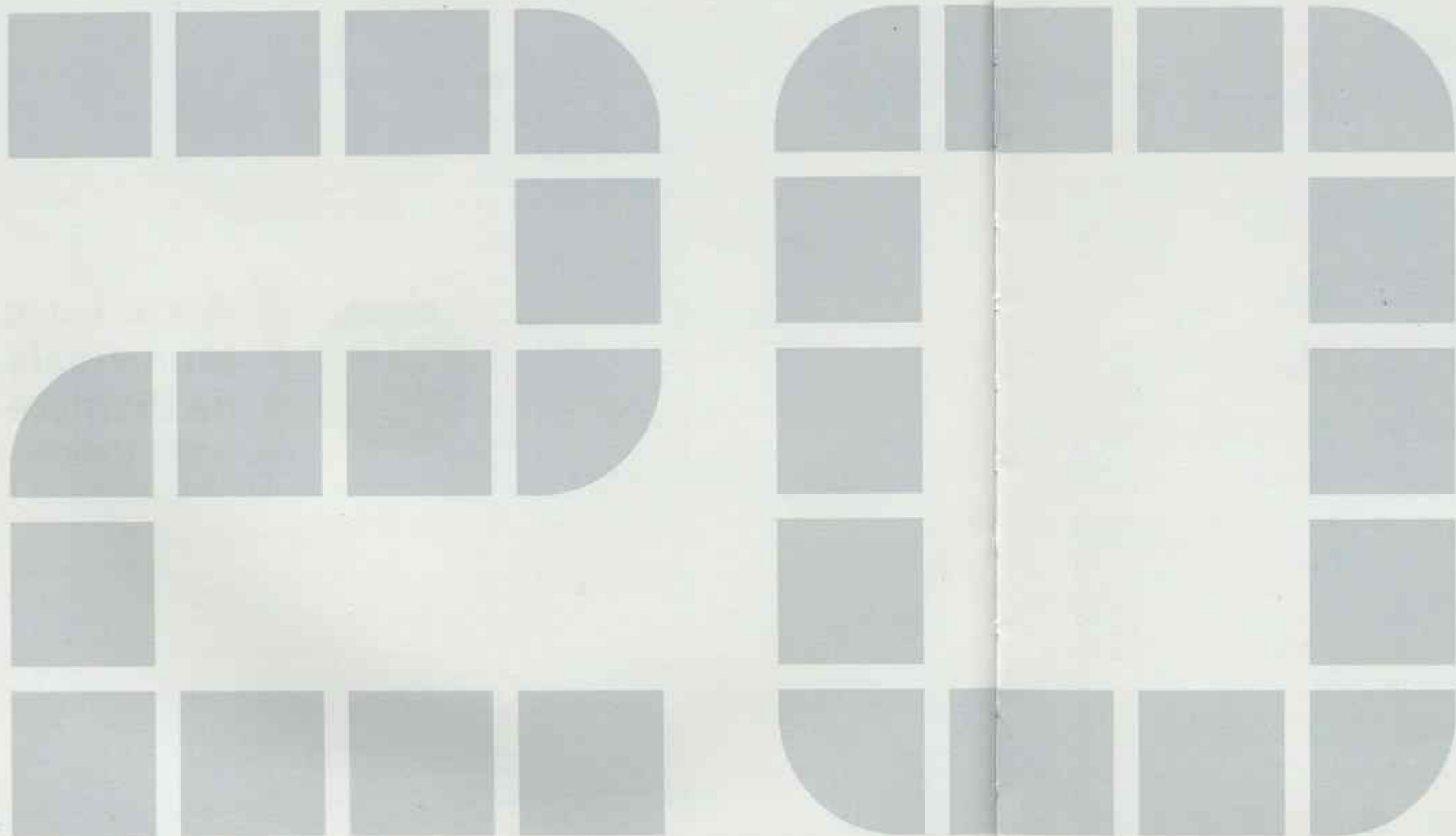
Memòria de
Barcelona

A r x i u s
Municipals
de Districte
territori i memòria

A r x i u s
Municipals
de Districte
territori i memòria

Daniel Venteo
Introducció de Joaquim Borràs

Ajuntament de Barcelona

Aquest llibre es publica amb motiu del 20è aniversari de la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte.

Comissió institucional 20è aniversari:

Joaquim Borràs (direcció), Núria Bosom (coordinació), Jordi Serchs, Germà Iturrate, Glòria Rull, Francesc Valls, Núria Burguillos, Pilar de Polo, Amèlia Poves, Imma Moratalla, Núria de Luna, Antoni Tarrés, Núria Postico

Consell d'Edicions i Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona:

Carles Martí, Enric Casas, Eduard Vicente, Jordi Campillo, Glòria Figuerola, Carme Gibert, Víctor Gimeno, Jordi Martí, Màrius Rubert, Joan A. Dalmau, José Pérez Freijo

Arxius Municipals de Districte: territori i memòria, 20 anys.

1a edició: desembre del 2008

Edita:	Ajuntament de Barcelona
	Arxiu Municipal de Barcelona
Autor:	Daniel Venteo
Realització editorial:	layetanaoffice.com
Disseny logotip 20 anys:	Josep Pallí
Disseny gràfic:	Anna Garcia Viloca
Fotografia	Eva Guillaumet, Pep Parer, Rafel Escudé, Enric Davi, Jaume Escoda, Capdevila Castells, Víctor Ramos, Dani Rovira, Valentí Viñas, Pilar Bergadà, Joan Campaña, Eva Pinyol, Santiago Gambús
Revisió lingüística:	Duual, S.L.
Impressió:	Imatge i Producció Editorial Municipal

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona
© del text: Daniel Venteo i Meléndrez i els autors respectius
© de les imatges: els autors i els arxius esmentats

Dipòsit legal: B-49.865-2008
www.bcn.cat/arxiu

Imprès en paper ecològic

Sumari

- 9** Presentació
Jordi Hereu, Alcalde de Barcelona
- 13** Els arxius de Districte, una fita cabdal de l'arxivística municipal de Barcelona
Joaquim Borràs i Gómez, Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona
- 33** La memòria viva de la Barcelona democràtica:
Vint anys d'arxius municipals de Districte
- 79** La xarxa d'arxius municipals de Districte
- 161** L'experiència dels arxivers i les arxiveres de Districte
- 183** L'equip humà dels arxius municipals de Districte

Contribucions

18 Ramon Alberch i Fuguéras	65 Mercè Tatjer Mir	117 Josep Damé Sureda
23 Lina Ubero i Badia	68 Anselm Cartaño	123 Joan Angel Frigola
27 Jordi Serchs i Serra	72 Jaume Sobrequès i Callicó	126 Jordi Pablo
28 Eduard Vicente i Gómez	83 Pere Cabrera Massanés	130 Carlota Giménez
39 Joan Antoni Jiménez Castillo	86 Mònica Diegen	135 Jaume Caminal
42 Joan Boadas i Raset	91 Lluís Pemanyer	139 Carme Garcia Soler
44 Francesc Caballé	92 Isabel Segura Soriano	140 Manel Martín Pascual
45 Antoni Vilanova	99 Carles Enrech	146 Carme Travé i Ferrer
47 Jesús Portavella Isidoro	102 Josep Ramon Gómez	149 M. Glòria Figuerola Anguera
52 Ramon Grau i Fernández	106 Ton Brengoret i Ferris	155 Montserrat Sintes
57 Joan Roca i Albert	111 Josep Moran i Ocenijauregui	158 Dolors Baqué
60 Margarita Pinart Camarasa	114 Narcís Rucabado	

Presentació

Els arxius municipals de Districte, un instrument de futur

Al llarg dels seus vint anys d'existència, els arxius municipals de Districte han aconseguit consolidar-se com una xarxa d'equipaments plenament integrada en el dia a dia de la ciutat, amb una projecció molt significativa en l'àmbit cultural i pedagògic dels barris. I no hi ha dubte que també s'han consolidat com una peça fonamental de l'Ajuntament de Barcelona en el seu funcionament diari. No sols guarden bona part de la documentació necessària per reconstruir la memòria històrica dels barris de Barcelona, a l'abast dels investigadors i els interessats en el nostre passat, sinó també la documentació administrativa generada per l'Ajuntament democràtic d'ençà del seu restabliment l'any 1979. Aquesta documentació és el testimoni viu de la gran transformació urbana que, gràcies a un esforç col·lectiu sense precedents, ha experimentat Barcelona en els últims anys.

Enguany, doncs, amb la commemoració del vintè aniversari de la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte de Barcelona, tenim una oportunitat formidable per fer balanç del que ha estat l'evolució històrica dels arxius al llarg d'aquests anys i una oportunitat, també, per imaginar-ne el futur.

Els arxius de Districte i el conjunt de centres de l'Arxiu Municipal de Barcelona són, precisament, els responsables de la gestió d'un extraordinari volum de documentació i informació sense la qual seria impensable el bon desenvolupament de l'administració municipal. Avui, gràcies a la tenacitat

dels nostres arxivers i arxiveres, és indubtable que els valors d'eficiència i eficàcia en l'organització de la informació i l'assumpció de la gestió documental s'ha convertit en un element bàsic de les polítiques de millora i innovació que han passat a formar part de la nostra cultura institucional.

La xarxa d'arxius municipals de Districte ha estat, des de la seva creació, una de les plasmacions més directes de l'ambiciós procés de descentralització política i administrativa impulsat per la capital catalana en l'últim quart de segle. Avui, la xarxa d'arxius de Districte és una eina indiscutible, i irrenunciable, del funcionament descentralitzat de l'Ajuntament de Barcelona, donant un servei àgil i eficaç a les oficines municipals de Districte i a la ciutadania en general. Els arxius atresoren una riquíssima experiència que cal enfortir per millorar encara més la gestió municipal en el futur i encarar de manera ferma els reptes que planteja la nova administració electrònica.

De tot això, i de molt més, en parla aquesta publicació. En les seves pàgines es traça la història dels arxius municipals de Districte i es dóna veu als seus arxivers, així com a una trentena de persones que, d'una manera o una altra, hi han tingut relació. Aquest llibre és, també, un reconeixement a tots els professionals que han fet possible l'existència i el funcionament dels arxius de Districte al llarg d'aquests primers vint anys de la seva història.

Jordi Hereu

Alcalde de Barcelona

20
anys

Arxius
Municipals
de Districte
territori i memòria

Els arxius de Districte: una fita cabdal de l'arxivística municipal de Barcelona

Els arxius de Districte: una fita cabdal de l'arxivística municipal de Barcelona

Joaquim Borràs i Gómez

Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona

D'ençà de la seva creació l'any 1988, la xarxa d'arxius municipals de Districte ha esdevingut una peça clau de la gestió descentralitzada de l'Ajuntament de Barcelona. La seva missió principal és contribuir a l'eficàcia administrativa i la preservació del patrimoni documental dels barris.

L'any 2008 es compleix el vintè aniversari de la formalització de la xarxa dels arxius municipals de Districte, en el marc de la descentralització administrativa i com una de les actuacions previstes en el Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest projecte, dirigit aleshores per Ramon Alberch i Fugueras –director del Projecte d'ordenació d'arxius (1987-1988) i Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona (1990-2004)–, havia de regir les decisions en matèria de documents i arxius de l'Ajuntament de Barcelona en els propers anys. Pel que fa al patrimoni documental dels antics territoris agregats, aquest projecte va tenir la visió d'aglutinar iniciatives anteriors d'alguns arxius històrics (Sants-Montjuïc, les Corts, Sant Andreu i Sant Martí), i va

saber aprofitar l'oportunitat de la descentralització per estructurar la resta dels deu arxius de Districte de la ciutat.

En aquest entorn, la finalitat dels arxius municipals de Districte quedava ben palesa en la seva definició inicial, atès que es constituïen com a arxius unitaris (administratius i històrics) per donar compliment als procediments legals dels consells de Districte, de la mateixa manera que esdevenien centres de custòdia i difusió de la memòria del territori. Aquesta doble condició de servei, que té com a finalitat la contribució a l'eficiència administrativa, i la responsabilitat cívica de preservar el patrimoni documental dels barris, ha estat sempre present des dels inicis fins als nostres dies.

L'any 2008 es compleix el vintè aniversari de la formalització de la xarxa d'arxius municipals de Districte, en el marc de la descentralització administrativa i com una de les actuacions previstes en el Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona (1988).
A la imatge, accés a la sala de consulta de l'Arxiu Municipal del Districte de les Corts.
FOTO: PEP PARER (AMDC)

El sistema municipal d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona està integrat pel conjunt de centres, òrgans i serveis que incidex en tota l'administració municipal amb una gestió integrada dels documents i dels arxius.

A la imatge, documentació administrativa moderna conservada a l'Arxiu Municipal del Districte de l'Eixample. (AMDE)

Aquesta fita cabdal de l'arxivística municipal l'hem volgut celebrar amb aquesta publicació i una sèrie d'actes que es duen a terme el darrer trimestre del 2008 i al llarg de tot el 2009. La commemoració dels vint anys de la creació de la xarxa dels arxius municipals de Districte tindrà una àmplia repercussió en els diferents territoris, atès que aquests són protagonistes d'històries i vivències per sempre més arxivades en la memòria dels arxius.

L'estructuració d'un sistema municipal d'arxius

Fem un pas més en el coneixement d'aquesta història. En el període comprès entre el 1988 i el 1989, no sols neix la xarxa d'arxius municipals de Districte —com l'expressió genuïna de la descentralització administrativa i l'eclosió de la recuperació de la memòria històrica dels antics territoris de la ciutat—, sinó que és també l'inici de l'esmentat Projecte d'ordenació d'arxius que posa les bases del sistema municipal d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta iniciativa partia de l'evidència que calia estructurar un model organitzatiu, que es basava amb uns centres primigenis, fonamentalment l'Arxiu Històric de la Ciutat i l'Arxiu Municipal Administratiu. Aquests dos arxius van néixer fruit de la divisió històrica efectuada per la Comissió de Cultura, l'any 1917, en virtut de la qual se separaven els fons municipals en dos centres, segons la seva naturalesa administrativa o històrica, prenent com a data el Decret de Nova Planta de l'any 1714. Amb el decurs dels temps, es van posar de relleu les greus deficiències, sobretot respecte a la creixent demanda d'organitzar la documentació administrativa dels arxius de gestió i la necessitat de dotar d'equipaments i de recursos l'Arxiu Municipal Administratiu. Arran de la diagnosi efectuada per la Direcció de Serveis d'Organització i Serveis Generals («El problema dels arxius a l'Ajuntament

de Barcelona», 1984), es va encarregar l'esmentat projecte d'ordenació, que va culminar amb l'estructuració del sistema.

D'aleshores ençà, el sistema municipal d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona està integrat pel conjunt de centres, òrgans i serveis que incideix en tota l'administració municipal amb una gestió integrada dels documents i dels arxius. Aquest sistema és un concepte que emergeix amb força pel fet de contribuir globalment a l'eficàcia administrativa i jurídica, i per assegurar la custòdia i difusió del patrimoni mil·lenari de la ciutat.

Prova de tot el que s'ha dit anteriorment són una sèrie d'actuacions adreçades a la millora dels

processos i la racionalització dels recursos. En aquest sentit, cal destacar l'aprovació de les Normes reguladores d'organització i funcionament del sistema municipal d'arxius (1990), i la Instrucció relativa als arxius municipals de Districte (1991), o la integració dels centres al sistema municipal dels arxius: l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, l'Arxiu Municipal Administratiu, la xarxa d'arxius municipals de Districte i els arxius de gestió.

L'Ajuntament de Barcelona té una estructura i una gestió administrativa força complexes que generen una gran quantitat d'informació i de documents. Per això, ja aleshores es van

La ciutat de Barcelona ha organitzat el seu sistema municipal d'arxius amb l'objectiu de contribuir a millorar l'eficàcia administrativa i jurídica de l'Ajuntament, així com per garantir la custòdia i la difusió del patrimoni documental de la capital catalana.

A la imatge, instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant-Miquel.

FOTIC: PEP PARER (AMDS)

Una il·lusió justificada

Enguany es compleixen vint anys de la formulació teòrica i de les primeres realitats físiques de la xarxa d'arxius municipals de Districte de la ciutat de Barcelona. Personalment, penso que em va tocar de viure el moment més il·lusionant i també el més carregat de reptes. A l'abril del 1987, després d'un intens debat en diversos plenis sobre l'estat de l'Arxiu Municipal Administratiu dels quals es van fer ressò els mitjans de comunicació, els ajuntaments de Girona i Barcelona acordaven la meua participació en l'elaboració del denominat Projecte d'ordenació d'arxius, que tenia l'objectiu no sols de dignificar el fantàstic fons documental emmagatzemat –en alguns casos podríem dir que literalment apilat– a l'Arxiu Municipal Administratiu, sinó també proposar una nova organització per als arxius de la ciutat. Un any més tard, concretament al maig del 1988, lliuràvem un exhaustiu informe en diversos volums que presentava un diagnòstic de la situació, n'analitzava els déficits més apressants i, sobretot, proposava un seguit de millores. Aquest informe prefigurava els arxius de Districte com uns equipaments arrelats al territori, integradors del cicle de vida dels documents i amb una decidida voluntat de projecció cultural.

En paral·lel, des d'alguns dels antics municipis annexionats a la ciutat de Barcelona l'any 1897, on encara es manifestava un interès notable per mantenir la seva personalitat històrica, un moviment veïnal espontani començava, de manera modesta i amb

un feble suport institucional, la tasca de recuperació de la documentació històrica vinculada al seu entorn més proper. Fou així com vam entrar en contacte amb un grup de joves historiadores que vetllaven per la recuperació i organització del patrimoni documental i que foren al cap de poc l'embrió del personal que va liderar el primer tram de desenvolupament dels arxius de Districte. Penso, entre d'altres, en Lina Ubero, que maldava per organitzar l'Arxiu de Sant Martí, Montserrat Beltran i Núria Postico, que s'entestaven a recuperar la història de les Corts i Sant Andreu, respectivament, i amb la passió desbordada que l'amic Anselm Cartanyà posava des del Centre Excursionista per aplegar tota la documentació relativa a l'antic municipi de Sants. La plena integració a l'Ajuntament de Barcelona de persones lligades al territori, i que després de la convocatòria d'oposicions del 1988 es vincularen fonamentalment a l'Arxiu Municipal Administratiu i als arxius de Districte, fou un dels factors clau per tal que aquests naixents equipaments comptessin amb un suport ciutadà ferm i sostingut.

Però no tot foren flors i violes. La descentralització municipal fou també un procés de canvi que va començar a trencar amb una administració fins aleshores centralitzada i monolítica i la transferència de capacitat de gestió als districtes va esdevenir una tasca pacient i laboriosa. Fins i tot des dels mateixos rengles arxivístics algunes veus qüestionaven la nova organització territorial dels arxius en creure que

afavorien l'atomització i que era més congruent una descentralització «virtual», més que no pas física, dels documents. El ràpid arrelament dels arxius al territori i, sobretot, l'aprovació de les Normes reguladores de l'organització i el funcionament del sistema municipal d'arxius (1990) que, cal remarcar-ho, foren en bona part filles de la intel·ligència i professionalitat dels senyors Manuel Palomar i Daniel Seco, sancionaven oficialment la legitimitat i l'encert d'aquesta xarxa informativa i patrimonial. Però el senyal inequívoc de la utilitat d'aquesta nova xarxa es va produir quan, amb motiu del trasllat professional d'una arxivera de Districte, en donar-se un petit retard lligat als tràmits necessaris per cobrir la vacant, vaig rebre una trucada telefònica entre preocupada i irada del coordinador de l'esmentat districte, que em va etzibar d'entrada: i ara què farem tants dies sense arxivera? Era la constatació verbalment contundent que els arxius anaven esdevenint, com es pot palesar a hores d'ara, una realitat incontestable fruit d'un esforç col·lectiu intens i sostingut.

Ramon Alberch i Fugueras

Subdirector General d'Arxius i Gestió Documental
(Generalitat de Catalunya)

Antic director del Projecte d'ordenació d'arxius
(1987-1988) i Arxiver en Cap de l'Ajuntament
de Barcelona (1990-2004)

dissenyar uns instruments que permetien incidir en la identificació, el tractament, la racionalització i la salvaguarda de la documentació, amb el seu desenvolupament i la implantació corresponent.

La culminació i a la vegada l'expressió d'aquest procés de modernització dels arxius i de la gestió documental va ser, sens dubte, l'aprovació de la Instrucció sobre l'Administració Integral de Documents i Arxius (AIDA) de l'Ajuntament de Barcelona (1998). Aquesta instrucció posava les bases del sistema de gestió integral de la documentació, al capdavant de la qual se situava l'Oficina de l'arxiver en cap. Des d'aleshores, aquest òrgan –avui Direcció Executiva del Sistema Municipal d'Arxius– garanteix l'aplicació de les polítiques i els procediments arxivístics, el foment en el tractament dels documents i dels fons, l'obtenció necessària dels recursos econòmics, humans i d'infraestructures pels diferents centres, i l'impuls dels programes de difusió i coneixement del patrimoni documental.

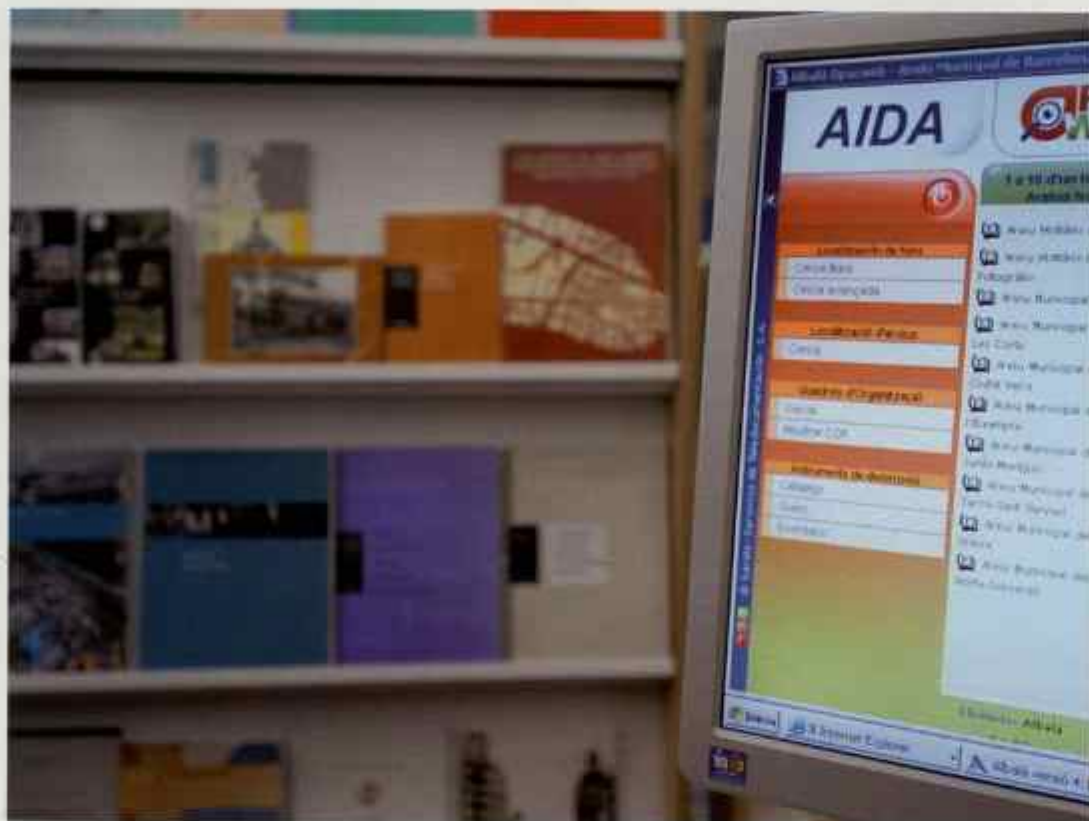
A la vegada, la instrucció AIDA feia una aposta clara per la definició de criteris bàsics d'organització dels arxius de gestió, la creació de la figura de l'arxiver itinerant que ha intervingut en el conjunt de l'administració municipal dels diferents sectors, la definició dels instruments bàsics (el quadre d'organització de fons,

Els arxius municipals de Districte conserven la documentació dels consells municipals, la documentació traslladada des de les àrees centrals a causa de les funcions transferides, la de les antigues juntes de Districte, la documentació dels antics ajuntaments annexionats a Barcelona a partir de 1897 així com la documentació que les associacions, institucions i veïns han volgut depositar. A la imatge, instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Gervasi.
FOTO: PEP PARER (AMOSC)

el mètode de descripció documental i el calendari de conservació i accés). Igualment, es creaven els grups de treball, integrats pel personal tècnic de l'Arxiu Municipal, com a òrgan de suport per mantenir una homogeneïtzació en la metodologia de la gestió documental i arxivística. A l'actualitat, el sistema municipal d'arxius està constituït per l'Arxiu Històric de la Ciutat,

que aplega la documentació produïda pels òrgans de la ciutat des de la creació del règim municipal de Barcelona a mitjan segle XIX fins al primer terç del segle XX, així com altres materials arxivístics, bibliogràfics o hemerogràfics d'índole i procedència diversa, destacant també els fons i les col·leccions de l'Arxiu Fotogràfic; l'Arxiu Municipal Administratiu, amb la documentació municipal contemporània des de mitjan segle XIX fins a l'actualitat, així com la documentació dels grans esdeveniments de la ciutat, com les exposicions internacionals (1888, 1929) i els Jocs Olímpics de Barcelona (1992); la xarxa dels arxius municipals de Districte, amb la documentació dels consells municipals de Districte i d'aquella traslladada des de les àrees centrals a causa de les funcions transferides; la de les antigues juntes de Districte, la documentació dels antics ajuntaments annexionats a Barcelona al final del segle XIX i primer quart del XX i la que les associacions, institucions i veïns han volgut depositar; els arxius centrals, que apleguen la documentació procedent dels arxius de gestió de les àrees, els sectors, els organismes autònoms, les empreses municipals i, si escau, els consorcis participats per l'Ajuntament de Barcelona, i, finalment, els arxius de gestió que aglutinen la documentació amb tot tipus de formats analògics i digitals d'època més recent.

Els arxius municipals de Districte, juntament amb la resta de centres de l'Arxiu Municipal, han esdevingut una peça fonamental dels serveis d'informació i recerca de l'Ajuntament de Barcelona gràcies, entre d'altres, al mètode d'Administració Integral de Documents i Arxius (AIDA).

FOTO: PEP PARER (AMDC)

Aquest conjunt d'òrgans, centres i serveis que actuen en el conjunt de l'administració municipal, mitjançant el mètode d'Administració Integrat de Documents i Arxius (AIDA), ha esdevingut una peça fonamental dels serveis d'informació i recerca de l'Ajuntament de Barcelona adreçats als ciutadans. De tal manera que les dades més recents (2007) en són una mostra prou significativa: s'han atès més

de cinquanta tres mil usuaris, s'ha consultat quasi un milió i mig de documents i s'han custodiat vint-i-set quilòmetres lineals de documentació.

Igualment, l'arxivística municipal ha avançat considerablement amb l'aportació dels òrgans assessors del sistema; amb especial incidència la Comissió de Tria i Eliminació, que té com a missió avaluar tota la documentació que genera l'Ajuntament de Bar-

celona, a l'efecte d'establir els criteris i els terminis de conservació de les diverses agrupacions documentals; els Consells Assessors d'Arxius, com a òrgans de participació ciutadana, amb la finalitat de promoure activitats de difusió de l'arxiu, col·laborar en la recuperació de la documentació d'interès generada per les entitats i els particulars rellevants del territori, promoure la recerca històrica local i contribuir a la sensibilització i defensa del patrimoni documental, i, finalment, els Grups de Treball del sistema AIDA, l'objectiu dels quals és desenvolupar una me-

todologia arxivística comuna per a tots els centres i mantenir criteris homogenis de tractament, conservació i difusió dels fons documentals.

El balanç d'aquests vint anys de la creació del sistema municipal d'arxiu no pot ser més positiu, tant pel que fa a la consolidació dels centres, òrgans i serveis esmentats, com per la normalització de les tècniques i els mètodes arxivístics que han permès la recuperació i salvaguarda dels fons municipals i altres d'interès per a la ciutat. Així mateix, i per damunt de tot, cal valorar l'èxit de

Durant els seus primers vint anys d'existència els arxius de Districte s'han consolidat tant pel que fa a les seves instal·lacions com als serveis que presten i per la modernització de les tècniques i els mètodes arxivístics. A la imatge, instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu.
FOTO: PEP PARER (AMDSA)

la integració d'una xarxa de centres i de professionals que han organitzat serveis de referència i de difusió del ric patrimoni documental.

L'impuls del Pla director d'arxius

Tot i aquesta trajectòria reeixida, l'Arxiu Municipal en el seu conjunt, amb el suport de la Gerència de Serveis Generals i Coordinació Territorial, es va plantejar la necessitat d'endegar una planificació estratègica per ordenar les seves actuacions en els propers anys. Aquest camí ha culminat amb l'aprovació del Pla director d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona per al període 2008-2011.

El Pla director d'arxius és el resultat d'un procés participatiu de tots els tècnics dels diferents centres i serveis del sistema municipal d'arxius, i altres persones (usuaris, investigadors, personal de l'Ajuntament i ciutadans), que durant sis mesos han estat treballant per obtenir un document que sintetitzés els objectius i les actuacions que s'han de dur a terme en els propers quatre anys.

Amb aquest nou instrument es pretén fer realitat la vocació inherent de l'Arxiu Municipal de Barcelona expressada en els valors corporatius de *la creativitat, la voluntat de servei públic, l'eficàcia, el treball en equip, l'excel·lència i qualitat, i la valoració del patrimoni documental*, que s'indouen com a brúixola que ens guiarà per assolir els objectius fixats en aquest document.

Érem uns quants i molt il·lusionats

Des del novembre del 1981, quan vaig començar a treballar en les tasques de classificació i arxiu de la documentació de l'antic municipi de Sant Martí de Provençals, fins al 1996 la meua vida professional va estar estretament lligada als arxius municipals de Districte. Vam començar a creure en aquest servei cultural municipal uns quants que hi vam treballar des dels inicis: Montserrat Beltran, Núria Postico, Anselm Cartaña, els veïns i les entitats dels barris i els primers regidors elegits democràticament –entre ells i de manera destacada, el regidor Jordi Borja–, érem uns quants i molt il·lusionats. A poc a poc s'hi van afegir professionals clau per al futur dels arxius municipals de Districte, com el primer arxiver en cap, Ramon Alberch, que va saber copsar la sensibilitat que fonamentava la recuperació de la història local a través dels arxius històrics incorporats a la novíssima organització municipal descentralitzada. Són molts els records i les experiències que m'uneixen als professionals i amics dels arxius municipals de Districte.

Lina Ubero i Badia

Arxivera del Districte de Sant Martí (1981-1990)
i Coordinadora dels arxius municipals
de Districte (1990-1996)

El resultat n'és un *full de ruta* on s'han fixat els elements estructurals (missió, visió, valors, etc.) i les propostes concretes (objectius operatius i plans d'acció), és a dir, un compromís de servei públic i de qualitat amb el ciutadà, la mateixa administració i la societat en general.

L'àmbit d'aquest Pla director d'arxius són tots els òrgans, serveis i centres del sistema municipal d'arxius, és a dir, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, l'Arxiu Municipal Administratiu, la xarxa dels arxius municipals de Districte, els Arxius Centrals, els arxius de gestió i la mateixa Direcció del Sistema Municipal d'Arxius, els quals, al seu torn, hauran d'emmarcar les seves actuacions quotidianes i les seves relacions amb la resta d'òrgans de l'administració i de la societat en general, d'acord amb els objectius que emanen d'aquest instrument ordenador. Primerament, el Pla director d'arxius defineix la raó de ser del Sistema Municipal d'Arxius, és a dir, el nostre propòsit principal:

Missió

Desenvolupar les polítiques arxivístiques i implantar un mètode de gestió documental per al conjunt dels documents municipals; així com recollir, conservar, tractar, avaluar, fer accessible i difondre el patrimoni documental.

Aquesta realitat es complementa amb el concepte de la visió, és a dir, una imatge del que volem aconseguir, on ambicionem arribar en els propers anys:

Visió

Esdevenir un sistema arxivístic innovador i de referència per als òrgans de l'administració municipal que asseguri la gestió, protecció i transparència dels documents en tot tipus de suport, i consolidar una xarxa excel·lent de centres que garanteixi la preservació, l'accés i la difusió del patrimoni documental en benefici de l'eficàcia administrativa, dels drets dels ciutadans i de la societat del coneixement.

A partir de l'anàlisi exhaustiva del sistema municipal d'arxius des de la seva creació fins avui, tant pel que fa als elements interns (fortaleses i debilitats), així com de l'entorn (amenaces i oportunitats), s'han formulat els quatre objectius estratègics que descriuen els reptes als quals volem que el nostre sistema faci front en els propers anys:

Objectius estratègics

1. Establir un model d'organització que permeti, per la via de la cohesió de valors, assolir els objectius del Sistema Municipal d'Arxius.

Dipòsit Arxiu Municipal

Vista del modern dipòsit documental de l'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia. El manteniment i la millora dels equipaments i les instal·lacions actuals dels centres de la xarxa d'arxius municipals de Districte és un de les línies d'actuació estratègiques del Pla director d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona per al període 2008-2011.

FOTID: PEP PARELL (AMDG)

2. Implementar el sistema integral de gestió documental a l'administració municipal per a la millora de processos, una cultura organitzativa comuna i el desenvolupament de l'administració electrònica.
3. Incrementar de manera significativa el tractament i la descripció dels documents i dels fons per tal de millorar l'accés i consolidar un programa comú de difusió del patrimoni documental municipal.
4. Conèixer de manera precisa l'estat de conservació dels fons documentals per tal d'intensificar-ne la restauració i digitalització, segons la seva importància, així com avançar en l'adequació i millora de les instal·lacions.

En aquest sentit, volem incidir especialment en temes fonamentals per a la seva efectivitat, d'acord amb les demandes i necessitats ciutadanes, les prioritats polítiques i la mateixa capacitat de l'organització.

L'Arxiu Municipal treballa per fer més accessible el patrimoni documental conservat als arxius, tant pel que fa als instruments de recuperació com dels mateixos documents en format digital. Aquest projecte ha de donar lloc a *l'arxiu virtual*.

A la imatge, dipòsit de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.
FOTO: PEP PARER (AMDSM)

S'han establert les línies bàsiques sobre les quals es treballarà en els propers anys per tal de potenciar els nostres punts forts, millorar els punts febles, aprofitar les oportunitats i evitar les amenaces.

Aquest quadre complex d'actuacions es pot resumir en les deu propostes fonamentals següents:

1. Elaborar un nou reglament del Sistema Municipal d'Arxius i el desplegament normatiu corresponent.
2. Proposar un pla de recursos humans que s'adeqüi a les necessitats actuals del sistema municipal d'arxius.
3. Elaborar una nova estructura de centres i serveis.
4. Implantar progressivament el sistema de gestió documental i participar en el desenvolupament de l'e-administració.
5. Avançar en la identificació, el tractament i l'in-

Vint anys de labor constant

Des que l'any 1987 em vaig incorporar a la plantilla de l'Arxiu Municipal de Barcelona, quan Ramon Alberch preparava el Projecte d'ordenació d'arxius, la creació d'una xarxa d'arxius municipals de Districte es presentava com una eina de renovació i expansió del treball arxivístic arreu de l'administració municipal.

Enfront dels equipaments encara caducs de l'Arxiu Històric i l'Arxiu Municipal Administratiu, que aleshores començaven la seva magna renovació, la possibilitat de crear uns equipaments d'arxiu municipal als recentment dibuixats districtes de la ciutat, en ple procés de descentralització, unida a la personalitat històrica d'aquests territoris, ben palesa amb la recuperació dels fons municipals dels antics pobles agregats, obria grans possibilitats per a una nova promoció d'arxiviers, en un context incipient d'expansió de l'arxivística municipal arreu de Catalunya.

En alguns casos, diverses iniciatives veïnals o centres d'estudis havien preparat el terreny per a la recuperació de la memòria històrica dels barris, però el nou reptre era que un col·lectiu de professionals des dels districtes incorporessin aquests processos a un projecte arxivístic profitós per al conjunt de l'Ajuntament, que havia crescut de manera generosa des de la democràcia sense una política documental adequada. D'altra banda, des del territori es valorava consolidar uns programes de difusió que permetessin posar l'arxiu al servei de la recuperació de la història i dels estudis locals i potenciar els districtes com una peça clau de l'administració municipal.

Malgrat l'atomització de centres no sempre fàcil de coordinar, el resultat d'aquesta tasca constant, al llarg

d'aquests vint anys, ha estat la universalització de la figura de l'arxiver a l'administració municipal, fora dels centres tradicionals d'arxiu, i una presència notable dels arxius en el teixit cultural de la ciutat.

L'equip humà que hem viscut aquest procés, ja sigui des dels districtes o des de l'Oficina de l'arxiver en cap, hem après a adaptar-nos a l'evolució constant del món de la informació i de la professió de l'arxivística; amb les tècniques de gestió documental, mentre continuàvem desvetllats per mantenir al mateix temps les relacions amb el moviment veïnal que treballava al territori, amb els responsables polítics del districte per a la consecució dels equipaments i recursos humans necessaris per al correcte funcionament dels centres, amb el col·lectiu d'arxiviers dins i fora de l'Ajuntament, amb el personal administratiu i tècnic que produeix i necessita els documents, amb les escoles i els mestres del districte, amb els col·legues de les biblioteques, amb els informàtics; amb els historiadors locals i amb tots els ciutadans que de mica en mica esdevien nous usuaris de l'arxiu.

Aquesta gran dispersió d'interlocutors, tan pròpia de qualsevol arxiu municipal d'altra banda, no ens hauria de fer perdre la visió de conjunt del sistema municipal d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona, que de manera tan clara hem contribuït a consolidar fins al que coneixem avui dia.

Jordi Serchs i Serra

Director de l'Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiver del Districte de Gràcia (1989-1996)
i Coordinador dels arxius municipals de Districte (1996 i 2008)

Una celebració que és un autèntic reconeixement

Dins d'una organització complexa com la de l'Ajuntament de Barcelona, amb evident caràcter administratiu, el servei dels arxius és indispensable per sistematitzar i vetllar per la història documental del nostre dia a dia. Amb la consciència clara d'aquest servei, celebrar el vintè aniversari dels arxius de Districte crec que no és sols constatar el bon funcionament d'aquest servei municipal, sinó alguna cosa més.

Després d'uns anys amb funcions en un districte, i havent conegut de primera mà la dinàmica d'aquests arxius, m'atreveixo a afirmar sense cap mena de dubte que els nostres arxius als territoris han desenvolupat una activitat i un servei afegit de proximitat als seus barris, que, per a mi, fan d'aquest vintè aniversari un autèntic reconeixement a la seva tasca. Un reconeixement per demostrar una sensibilitat molt particular, per posar en valor la història dels barris i districtes i saber transmetre-la a la ciutadania. Això ha suposat un «saber fer» amb entitats, amb historiadors i altres col·lectius variats, ajustant a mida les demandes que apareixen al dia a dia dels districtes, i fent en molts casos d'enllaç entre la voluntat política de les regidories i les voluntats d'associacions de veïns o altres entitats. Insisteixo que aquesta celebració del vintè aniversari ha de ser tot un reconeixement a totes aquestes feines i un servei que als districtes pot semblar molt discret però que, sens dubte, ha sabut posar el seu valor afegit a la dinàmica dels Districtes.

Eduard Vicente i Gómez

Gerent del Sector de Serveis Generals i Coordinació Territorial de l'Ajuntament de Barcelona

grés de la documentació municipal i altra d'interès per a la ciutat.

6. Accelerar la digitalització dels documents per facilitar-ne la consulta, mitjançant la creació d'un arxiu virtual.
7. Portar a terme la construcció i ampliació dels equipaments previstos.
8. Mantenir i millorar els equipaments i les instal·lacions actuals que garanteixin la seguretat i les condicions ambientals adequades.
9. Intensificar la restauració del patrimoni documental, d'acord amb el seu estat de conservació, valor històric, nivell de consulta i característiques singulars.
10. Elaborar un pla de comunicació amb un programa comú de difusió cultural i de coneixement de l'Arxiu Municipal entre els ciutadans.

Les deu propostes esdevenen compromisos que marcaran el nostre full de ruta per als propers anys i comportaran alguns canvis substancials en el model d'organització, en els serveis i en les noves estratègies per preservar i difondre el llegat documental de la ciutat.

Tanmateix, vull destacar que un dels reptes més rellevants d'aquest Pla director que incideix de manera transversal en totes les línies estratègiques és, sense cap mena de dubte, la gestió i la preservació de la memòria digital que es genera amb els sistemes i les tramitacions electròniques

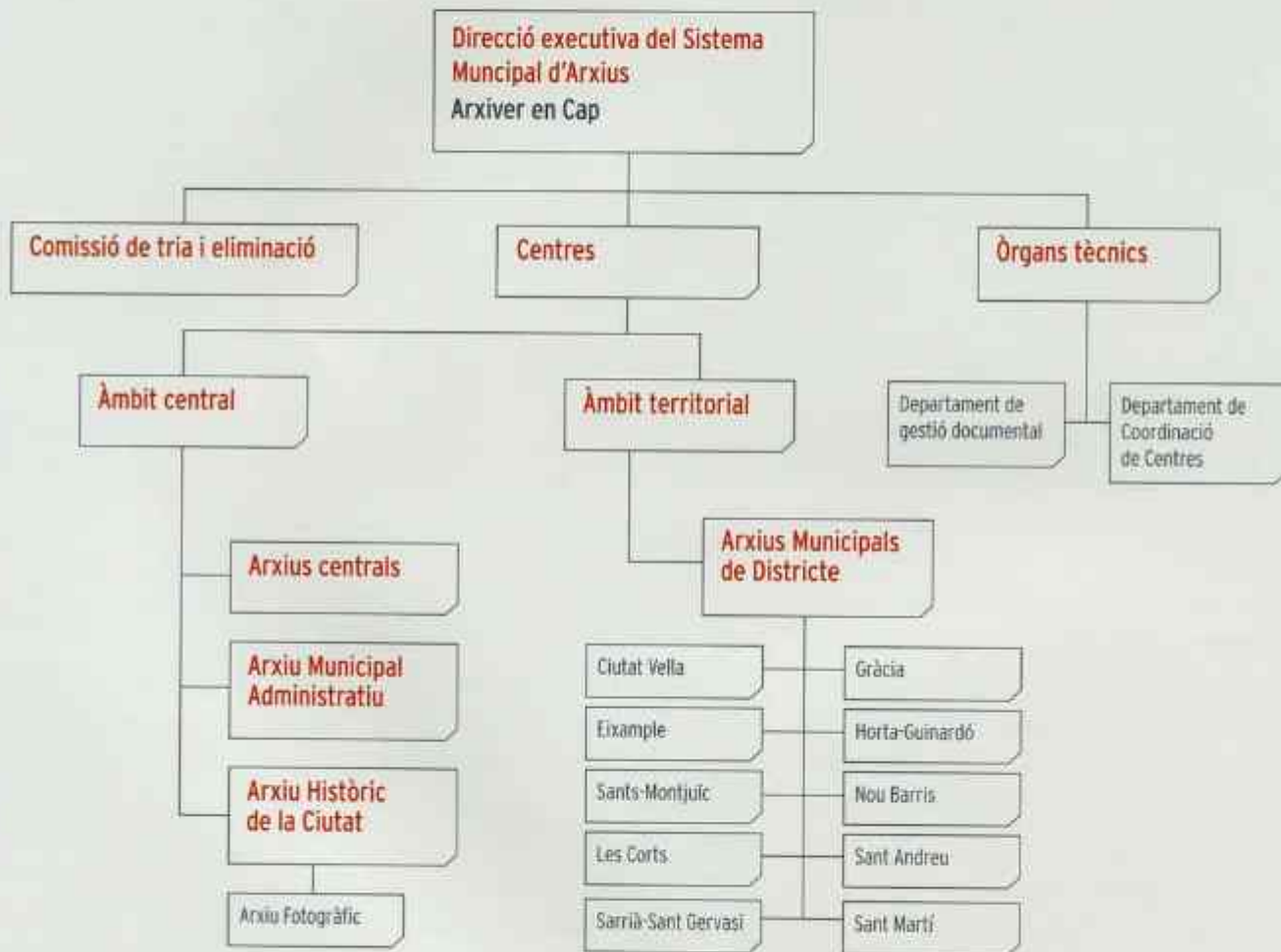
La gestió i la preservació de la memòria digital de les tramitacions electròniques que actualment es generen, i que s'incrementaran de manera notable en els propers anys, és un dels reptes més rellevants de l'Arxiu Municipal. Un dels objectius estratègics de l'Arxiu és, precisament, la posada en marxa d'un arxiu electrònic en el futur. A la imatge, instal·lacions de l'Arxiu de les Corts.
FOTO: PEP PARER (AMDC)

en expansió. Al costat d'aquesta necessitat apressant, cal fer esment de les oportunitats que les tecnologies ofereixen per tal de donar a conèixer i crear nous canals de difusió del patrimoni documental. Tot plegat ens situa, doncs, en un nou entorn on l'arxiu esdevé una garantia per mantenir documents electrònics en entorns segurs i una finestra oberta a la màxima democratització per accedir a segles d'història.

En aquest sentit, l'Arxiu Municipal s'ha incorporat a diversos projectes municipals relacionats amb la gestió dels documents i arxius

electrònics. Aquesta participació es concreta en la incorporació del paradigma arxivístic en els procediments electrònics que han de permetre que els documents des del seu origen siguin autèntics, fiables, útils i íntegres tant de temps com sigui possible per tal de donar suport a l'organització i també als ciutadans. Per això, s'està estructurant un model de gestió documental que, sobre la base del mètode AIDA i amb la plataforma tecnològica més adient, permetrà donar resposta a les demandes actuals de l'organització que està en

Estructura organitzativa (2007)

ple procés de modernització, de mecanització dels processos administratius i en el marc de la millora constant dels serveis i la racionalització de recursos. Aquests continguts han estat abastament consensuats amb altres serveis de l'Ajuntament de l'àmbit de les tecnologies i l'organització, i han donat com a resultat estudis i propostes concretes.

Paral·lelament, l'Arxiu Municipal està treballant per tal que els seus serveis i processos de treball estiguin totalment automatitzats mitjançant les eines de gestió de què disposa. En aquest sentit, l'aposta és incrementar les prestacions que ofereixen les plataformes actuals de gestió dels documents d'arxiu per fer més accessible el patrimoni documental, tant pel que fa als instruments de recuperació, com dels mateixos documents en formats digitals. Aquest projecte ha de donar lloc a l'*arxiu virtual*, com a veritable sala de consulta on el ciutadà accedirà a les imatges digitalitzades, les quals poden anar des dels pergamins medievals o els llibres del Consell, fins als llibres del registre civil, les fotografies de la Barcelona del vuit-cents, els expedients de llicències d'obra, els fons hemerogràfics, etc. És un repte complex i apassionant, on les aliances i les sinergies amb tots els serveis implicats i la societat civil, en general, poden donar resultats de primer ordre en la difusió de la nostra

història i en el coneixement d'un dels patrimonis documentals més antics i rics d'Europa.

En compliment de la normativa municipal de regulació de l'administració electrònica, l'Arxiu Municipal està molt compromès, juntament amb altres serveis de l'àmbit de les tecnologies, en la definició i posada en marxa d'un arxiu electrònic en els propers anys. Així doncs, aquest arxiu electrònic serà el repositori segur dels documents d'arxiu que ha de garantir-ne la fiabilitat, autenticitat, integritat, seguretat i accessibilitat. La funció d'aquest arxiu electrònic és, d'una banda, conservar la representació, el contingut informatiu, l'estructura i el context dels documents digitals, i de l'altra, garantir-ne la disponibilitat, l'ús i l'accés.

L'herència d'aquests vint anys ens esperona a impulsar un concepte renovat del sistema municipal d'arxius cohesionat i integrador, que obre les portes a un major nombre de persones (interessats, estudiosos o curiosos) a través de la xarxa.

La celebració dels vint anys d'arxius municipals de Districte i aquesta mirada cap al futur no seria completa sense que féssim el reconeixement merescut al personal que ha treballat, i treballa dia rere dia, amb tenacitat, talent i professionalitat en el conjunt dels centres del sistema municipal d'arxius.

20
anys

Arxius
Municipals
de Districte
territori i memòria

La memòria viva de la Barcelona democràtica: vint anys d'arxius municipals de Districte

La memòria viva de la Barcelona democràtica: vint anys d'arxius municipals de Districte

Daniel Venteo

La història dels arxius municipals de Districte de la ciutat de Barcelona és la història d'una experiència única arreu de Catalunya i de tot l'Estat espanyol: la de la construcció d'una ambiciosa xarxa de centres arxivístics als deu districtes de la capital catalana, en alguns casos aprofitant experiències prèvies sorgides als barris de la ciutat.

No hi ha dubte que la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte, l'any 1988, va significar un pas endavant en el procés de descentralització política i administrativa municipal iniciada a mitjan anys vuitanta per part de l'Ajuntament de Barcelona després de la restauració democràtica.

Amb el pas dels anys, tot i l'impuls d'importants programes de difusió i dinamització que han enriquit la vida cultural dels barris en una època de manca generalitzada d'institucions culturals de proximitat arreu de la ciutat, els arxius de Districte han centrat els seus esforços, tal com consagra la Llei catalana d'arxius, en el que els

distingeix específicament d'altres equipaments: la gestió documental.

El nou marc legal de la pràctica arxivística a Catalunya també coincideix amb un nou impuls del Sistema Municipal d'Arxius de Barcelona, amb el creixement i la consolidació del sistema implantat a final dels anys vuitanta cap a un nou model d'organització més cohesionat i transversal entre els diversos centres d'arxiu.

Avui més que mai, els arxius municipals de Districte són una peça clau dins de la gestió descentralitzada de l'Ajuntament, juntament amb la resta de centres de l'Arxiu Municipal, de la gestió integral de la documentació municipal.

Sala de consulta de l'Arxiu Històric de les Corts, ubicada a la primera planta de Can Deu, en una imatge presa l'any 1991.

FOTO: RAFAEL ESCUDÉ (AMDC)

(Portadella anterior)
Sala de consulta de l'Arxiu Històric del Districte de Sant Lluís de Sant Cervera a principi de la dècada de 1990.

FOTO: RAFAEL ESCUDÉ (AMDS)

Documentació de l'Arxiu
Històric de Sants procedent
de la Unió Excursionista de
Catalunya de Sants a la seva
ambada a la Casa del Relloge,
Octubre de 1985.
FOTO: ENRIC DAVÍ (AMDS)

El projecte d'ordenació d'arxius de Barcelona

Amb la restauració dels ajuntaments democràtics a tot Espanya a la primavera del 1979, també s'iniciava la història de la recuperació de l'autogovern municipal i de la recuperació de la memòria històrica que durant tants anys havia estat silenciada. A Barcelona una de les primeres accions del nou consistori democràtic va ser l'aprovació d'uns

reglaments de funcionament dels consells municipals de Districte, que és l'antecedent immediat del procés de descentralització política i administrativa que la capital catalana experimentà a partir del 1984. Fou llavors que es va aprovar la divisió territorial i administrativa dels deu districtes de la ciutat que va ser plenament vigent arran de la Llei reguladora de les bases de règim local, aprovada al cap d'un any. La creació, en aquell moment,

dels consells municipals de Districte que han arribat fins als nostres dies marca el veritable punt d'inflexió de la nova administració municipal de Barcelona de la democràcia.

És dins d'aquest context que el Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona del 1988 pren tota la seva significació. A la capital catalana existien des de feia dècades dos grans centres arxivístics: l'Arxiu Històric de la Ciutat, dipòsit de la documentació històrica generada pel municipi barceloní des de segle XIII, i l'Arxiu Administratiu, sorgit arran de la divisió de l'Arxiu Municipal l'any 1917, per custodiar la documentació administrativa de l'Ajuntament des del segle XIX fins a l'actualitat. En el moment de la conceptualització moderna d'aquests dos arxius, els dos màxims responsables van ser el jove arqueòleg i historiadorel cerveri Agustí Duran i Sanpere –nomenat director de l'Arxiu Històric de la Ciutat al nou estatge de la Casa de l'Ardiaca– i l'experimentat arxiver barceloní Alfons Damians i Manté –antic director de l'Arxiu Municipal de Barcelona abans de la divisió i nou responsable de l'Arxiu Municipal Administratiu–. La Barcelona del 1930, que ja havia arribat al milió d'habitants, encara no havia iniciat, però, el procés de descentralització política i administrativa que, després del parèntesi involutiu de la dictadura franquista, la capital catalana viuria als anys vuitanta amb la restauració democràtica.

La realitat és que, al març del 1984, tot just coincidint amb l'inici del procés de descentralització municipal, s'elaborava un informe que, amb el títol d'«El problema dels arxius a l'Ajuntament de Barcelona», denunciava la desatenció i el desordre que imperava en els arxius que depenien de l'Ajuntament, especialment els arxius administratius i de gestió. En aquest informe ja es proposava que totes les actuacions en matèria de gestió documental municipal i arxius es consideressin com un procés únic, en el qual calia distingir la fase de l'arxiu de gestió, de l'arxiu administratiu i finalment de l'arxiu històric. També es reclamava l'elaboració d'una normativa única reguladora de tota l'activitat de l'Ajun-

Estat de conservació de part de la documentació municipal de l'Exemple abans de la creació de l'Arxiu Municipal del Districte. Dècada de 1980. (AMDE)

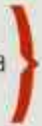

Instal·lacions de l'Arxiu Històric
 de Sant Martí, dirigit per
 Lina Libero (a la imatge),
 fotografiades l'any 1985.
 (AMDSM)

tament en relació amb els arxius d'acord amb
 una concepció unitària del sistema. I finalment
 també es recomanava la unificació dels arxius
 administratiu i històric en un sol òrgan –l'Arxiu
 Municipal de Barcelona– sota una direcció úni-

ca. La presentació d'aquest informe va esperonar
 la reflexió sobre els arxius municipals de la
 ciutat, amb una especial preocupació cap a la
 refundació de l'Arxiu Administratiu i la creació de
 la nova xarxa d'arxius de Districte, que era una
 necessitat cada vegada més sentida.

Per analitzar quina era la situació dels arxius
 de la ciutat dos anys després, un cop ja havia
 començat a materialitzar-se la descentralització,
 es van dur a terme diversos estudis per avaluar-
 ne el nombre i l'estat. Un d'ells va ser l'informe
 elaborat per l'arxivera Lina Ubero i Badia entre
 els mesos d'abril i setembre del 1986 que porta
 per títol «Els arxius històrics i els centres de
 documentació als barris de Barcelona. Propostes
 operatives per a la regulació i creació d'una xarxa
 d'arxius històrics de Districte». Les conclusions de
 l'estudi, que va comptar amb algunes contribu-
 cions tècniques de gran valor degudes als arxivers
 municipals Manuel Rovira, Montserrat Condomi-
 nes i Sebastià Riera, es poden considerar junta-
 ment amb les propostes de l'informe del 1984
 sobre la situació dels arxius municipals, una pre-
 figuració del full de ruta estratègic de la creació de
 la xarxa d'arxius municipals de Districte del 1988.
 És alhora una anàlisi detallada de la situació dels
 centres d'estudis i els arxius populars dels barris
 de la ciutat des de la seva creació fins a mitjan
 anys vuitanta i una acurada proposta de creació

de la xarxa d'arxius de Districte –denominats històrics i no municipals–, que finalment començaria a prendre forma dos anys més tard amb el Projecte d'ordenació dels arxius municipals. La memòria considera tota mena de detalls sobre els possibles fons documentals que podrien nodrir els nous arxius, necessitats tècniques pel que fa al seu equipament, dotació pressupostària i de personal, funcions i serveis, seccions dels fons documentals, conservació i accessibilitat de la documentació administrativa municipal, prefiguració dels arxius de gestió, captació de fons documentals privats, perspectives de creixement en el futur, dinamització cultural i un llarg etcètera que inclou des dels aspectes més generals per a tota la xarxa fins als més específics de cadascun dels deu districtes de la ciutat.

Amb el diagnòstic de la situació dels arxius populars dels barris a sobre de la taula, poques setmanes més tard l'Ajuntament de Barcelona aprovava, per decret de l'Alcaldia del 6 de novembre de 1986, la creació del Projecte d'ordenació, classificació i custòdia de la documentació municipal, que iniciava les primeres activitats al gener de l'any següent. El projecte s'estructurava en cinc grans blocs de treball que preveien la nova organització de l'Arxiu Administratiu, una normativa reguladora dels arxius de gestió, la coordinació entre l'Arxiu Administratiu i l'Arxiu Històric, la creació de la xarxa d'arxius de

Les interrelacions amb el col·lectiu professional

Quan em van preguntar quina és la meua relació amb els arxius municipals de Districte de Barcelona, ràpidament vaig pensar en les nombroses vegades que he fet servir els seus serveis d'informació. Per la meua feina com a arxiver del Servei Català de la Salut, he tingut diferents contactes amb alguns d'aquests arxius per mirar d'esbrinar on havien anat a parar històries clíniques de pacients atesos en centres sanitaris que ja no existeixen en l'actualitat.

D'altra banda, des del vessant associatiu, valoro molt especialment les iniciatives municipals que es van portar a terme a la dècada dels vuitanta en un intent d'apropar l'administració al ciutadà, embrió de la transparència administrativa, i crec que, en aquest sentit, el Projecte d'ordenació dels arxius a Barcelona de l'any 1988 va ser un excel·lent exemple d'aquesta transició a la normalitat en les polítiques d'accés a la documentació.

Joan Antoni Jiménez Castillo

President de l'Associació d'Arxivers de Catalunya

Districte i finalment l'adopció del model d'un únic Arxiu Municipal unificat conceptualment però descentralitzat físicament.

Gràcies a un conveni signat entre els ajuntaments de Barcelona i de Girona, al març del

Primer dipòsit documental de l'arxiu de Sant Martí, ubicat des del 1982 a la planta baixa de l'edifici de la seu del Districte conegut popularment com a "Ca la Vila", a la plaça de Valentí Almirall. La imatge és de 1985. (AMD5M)

1987 s'encarregava a l'arxiver gironí Ramon Alberch i Fugueras la direcció executiva del projecte sota la supervisió d'una comissió municipal interdepartamental. Al llarg de l'any següent, el projecte prenia cos a partir de l'anàlisi d'una enquesta realitzada en les oficines de l'Ajuntament de Barcelona que generaven documentació amb l'objectiu de disposar d'un estat de la qüestió es-

pecífic sobre la situació del patrimoni documental municipal. De les conclusions de l'enquesta, se'n desprenia clarament la importància del volum documental generat i conservat arreu de l'Ajuntament, que es custodiava en 125 locals amb una documentació que ocupava un total de més 20 quilòmetres lineals de documentació textual, amb un increment anual d'entre 1.300 i 1.400

Transferència de competències als districtes

Transferència núm. 0

Atorgament de llicències d'obres menors (1985)

Transferència núm. 0 bis

Atorgament de llicències per a construcció, reparació, supressió i modificació de característiques dels quals i la seva utilització (1986)

Transferència núm. 0.3

Inspecció de les obres menors i de les condicions de seguretat, salubritat i ornament públic de terrenys, urbanitzacions d'iniciativa particular, edificacions i cartells (1986)

Transferència núm. 0.4

Llicències, inspecció i correcció d'obres menors d'edificis, locals o recintes destinats a espectacles públics o activitats recreatives (1989)

Transferències núm. 1 i 1 bis

Projectes integrats d'urbanització (1984 i 1990)

Transferència núm. 2

Obres públiques de primer establiment, reforma i gran reparació (1984)

Transferència núm. 3

Gestió dels centres i els establiments de serveis socials de zona (1985)

Transferència núm. 4

Taxa de sanejament i neteja (1984)

Transferència núm. 5

Conservació i manteniment dels edificis i les instal·lacions que constitueixen l'equipament dels districtes (1985)

Transferència núm. 6

Ordenació de la circulació, la instal·lació i el manteniment de senyalització vertical, pilons i tanques de protecció de la xarxa viària o vies d'ordenació descentralitzada (1985)

Transferència núm. 6 bis

Reserves d'estacionament i aturada per a obres i locals de concurrència pública (1989)

Transferència núm. 7

Activitats culturals d'interès de districte i funcions de l'Ajuntament en relació amb les biblioteques populars (1985)

Transferència núm. 8

Inspecció de la neteja viària, sancions i mesures correctives, neteja de solars i neteja viària no programada i instal·lació de papereres i àrees canines (1985)

Transferència núm. 8 bis

Gestió d'evacuadors públics (1985)

Transferència núm. 9

Gestió de centres cívics (1985)

Transferències núm. 10 i 10 bis

Llicències d'ocupació de la via pública, per a l'ús comú o especial per a determinades activitats (1985 i 1990)

Transferències núm. 11 i 11 bis

Gestió de les instal·lacions esportives d'interès de districte i funcions de l'Ajuntament en relació amb l'activitat esportiva dels districtes (1985 i 1998)

Transferència núm. 12

Gestió d'activitats i centres de joventut (1986)

Transferència núm. 13

Utilització dels centres escolars fora de l'horari docent, neteja i vigilància dels centres i col·laboració en diverses matèries relacionades amb l'ensenyament (1986)

Transferència núm. 14

Salut pública: sanitat maternoinfantil, control sanitari d'habitatges, locals i establiments (1986)

Transferència núm. 15

Intervenció municipal de les activitats industrials comercials, recreatives i de serveis (licències d'activitats i inspecció integrada) (1987)

Transferència núm. 16

Intervenció en les llicències d'obres majors de reforma, reparació i restauració d'edificis, i en la instal·lació de cartelleres i grans rètols publicitaris; declaració de ruïna dels edificis (1990)

Transferència núm. 17

Gestió desconcertada del Padró Municipal d'Habitatges (1989)

Transferència núm. 18

Obres majors i instal·lacions publicitàries (1996)

Transferència núm. 19

Gestió urbanística: expropiacions (1996)

Transferència núm. 20

Vialitat, enllumenat públic, aigües i sanejament, neteja urbana i anàlisi i control ambientals (1996)

Transferència núm. 21

Equipaments d'ensenyament públic del districte (1998)

Dues evolucions paral·leles

El 1988 és l'any de creació dels arxius municipals de Districte de la ciutat de Barcelona. És, també, la data que apareix en la portada del número 1 de *Lligall*, la revista catalana d'arxivística. Dos orígens cronològics similars i dues evolucions paral·leles que reflecteixen en bona mesura l'evolució de l'arxivística del nostre país. Vint anys després, la nostra revista ha arribat al volum 27, amb una diversitat i qualitat de continguts difícilment imaginables per als qui érem en aquell punt de partida. Dues dècades que han servit, també, per consolidar el sistema arxivístic municipal de Barcelona i, en conseqüència, la xarxa d'arxius de Districte. Significa això que ja està tot fet? Tots coneixem la resposta a aquesta pregunta del tot retòrica. No, és obvi, com també ho és que ens trobem en una situació molt millor que fa vint anys, però que alhora ens permet identificar amb molta més precisió i evidència els nostres punts febles, les nostres mancances. Aquests propers anys haurien de servir per conjurar al màxim algunes de les debilitats recurrents de la nostra professió i, en aquest escenari, els arxius municipals de Districte de la ciutat de Barcelona hi tenen, ben segur, un paper essencial.

Joan Boadas i Raset

Arxiver Municipal de Girona

metres en total. Els arxius més voluminosos, per aquest ordre, eren els de les àrees d'organització i economia, amb 25 dipòsits documentals i més 6,5 km de documentació, seguits dels de les empreses municipals, amb 21 dipòsits documentals i prop de 4,9 km de documentació i finalment el de l'àrea d'urbanisme, obres i serveis, amb 15 dipòsits documentals i més de 3 km de documentació. Tot plegat culminà amb una proposta d'ordenació dels arxius de la ciutat, la seva dotació material i de personal i la seva imbricació amb la resta de l'administració municipal.

La realitat és que a partir de l'any 1985 i especialment a l'abril del 1987, amb la transferència als districtes de les primeres competències més voluminoses, ja s'havia fet evident la necessitat de disposar de professionals dedicats a la gestió d'aquesta documentació. Fins a la dotació de les primeres places de Cap de Nudi d'Arxiu i Biblioteca de Districte, que tenien una dependència jeràrquica del Secretari tècnic del Districte convocades en una primera fase al juny del 1988 i en una segona fase al gener del 1989 –denominació que el 1993 seria substituïda per la d'arxiver de Districte–, bona part de la documentació transferrida als districtes era emmagatzemada, en ocasions, de manera precària. Durant els primers anys de descentralització municipal el traspàs de competències cap als districtes no va anar acompanyat, d'inversions

adequades als locals d'emmagatzematge i tractament de la documentació. Aquesta situació havia provocat, abans de la creació de la xarxa d'arxius de Districte, que a Ciutat Vella el consell municipal no disposés a la seu de cap espai adequat per conservar la documentació, que s'amuntegava de qualsevol manera. A l'Eixample, en canvi, l'incipient arxiu es trobava en la mateixa provisionalitat que la mateixa seu del Districte, en unes instal·lacions temporals a l'espera de l'adequació de l'edifici històric de la tinència d'alcaldia al carrer d'Aragó. El mateix estat en què es trobava l'arxiu de Nou Barris, on la documentació transferida compartia amb el consell municipal les seves instal·lacions provisionals a l'antic Centre Cultural Narcís Monturiol. La situació de Sants-Montjuïc era una altra, ja que feia anys que s'havia habilitat la Casa del Reilloge per custodiar la documentació de l'Arxiu Històric de Sants de la Unió Excursionista de Catalunya, que fins i tot estava disponible per a la consulta dels investigadors. A les Corts també existia una certa organització de l'arxiu històric popular, instal·lat modestament al Centre Cívic de Can Deu. Tant a Sarrià-Sant Gervasi com a Gràcia i Horta-Guinardó, la documentació municipal esperava a les seus municipals una ubicació definitiva que, en alguns casos, com en el d'Horta-Guinardó, romangué finalment a la mateixa seu del Districte. En els casos de Sant Andreu i Sant Martí la situació era diferent,

ja que la documentació administrativa romanía a les respectives seus de Districte, als edificis històrics de la plaça d'Orfila i de Valentí Almirall, mentre que la documentació històrica es trobava en sergles edificis propis, a l'espera de la unificació definitiva dels fons documentals, a la Casa Ignasi Iglésias i la Torre del Fang, respectivament.

Amb l'aprovació l'any 1988 del Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament, els arxius històrics de Districte que existien en aquell moment –Sants-Montjuïc, les Corts, Sant Andreu i Sant Martí–, juntament amb els de nova creació, van passar a ser arxius unitaris amb una doble fun-

Sala de consulta de l'Arxiu Històric de Sarrià-Sant Gervasi ubicada a la segona planta del Casal de Sarrià, 1992.
FOTO: JAUME ESCODA (AMDSG)

Una eina eficaç per a la recerca històrica

Per molt poc, gairebé celebros els mateixos anys com a investigador/usuari que els de la creació de la xarxa d'arxius de Districte. Aquest accident cronològic ha suposat que, d'una manera o una altra, les meves vivències en la recerca històrica de la ciutat a la qual m'he dedicat al llarg d'aquests anys hagi coincidit amb la història d'aquesta xarxa d'arxius.

No en tots els arxius he estat un usuari perseverant, però dec haver estat prou pesat com perquè la majoria d'arxivistes i arxivistes –i bona part dels tècnics– hagin arribat a conèixer-me. En aquesta geometria asimètrica de relació amb els arxius de Districte he d'anomenar especialment l'arxiu de Sant Martí, el primer que vaig conèixer abans del 1988, i amb el qual m'he mantingut més o menys fidel en la recerca fins a l'actualitat. Durant èpoques vaig viure també de manera intensa l'arxiu de les Corts i el de Sants. Més recentment vaig haver de col·laborar amb tots els arxivistes en el procés de coordinació de l'obra Els Barris de Barcelona que dirigia el llavors arxiver en cap –i malgrat tot amic– Ramon Alberch, un dels principals culpables –... ai, artífexs– del sistema d'arxius municipals.

Des dels temps heroics en què gairebé no hi havia instruments de descripció fins avui dia, la xarxa d'arxius municipals ha esdevingut una eina eficaç per a la recerca de la ciutat. Que així continuï molts anys més.

Francesc Caballé

Historiador

ció: la gestió de l'arxiu administratiu i la de l'arxiu històric dels seus districtes corresponents. L'any 1990 Ramon Alberch era nomenat Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona, liderant durant els prop de vint anys següents la implantació del projecte de l'Arxiu Municipal.

El nou model arxivístic de la ciutat de Barcelona tenia en compte l'existència dels arxius de gestió com a documentació administrativa encara en actiu i custodiada per les mateixes oficines i empreses municipals que l'havien generada, de l'Arxiu Administratiu per custodiar la documentació administrativa de l'últim mig segle, així com per la transferida pels arxius de gestió, de l'Arxiu Històric amb la resta de documentació històrica i finalment de la xarxa d'arxius de Districte, amb els fons generats per l'administració municipal descentralitzada en el territori i per aquells fons, com els dels antics municipis agregats a Barcelona a partir de 1897, que li podien ser transferits. Per als arxius de Districte es proposava una plantilla de tres persones: un tècnic superior en qualitat de cap de l'arxiu, un tècnic de grau mitjà –preferentment procedent de cursos de formació permanent i de reciclatge i llicenciats en història o biblioteconomia i documentació com a conseqüència encara de la manca d'estudis específics d'arxivística en aquella època– i un auxiliar administratiu. Les seves principals funcions eren les de tractament de la documentació –classificació, ordenació, tria i eliminació– i l'atenció als investigadors.

La nova organització dels arxius municipals institucionalitzava el concepte de «gestió documental», és a dir, implantava el control de l'arxiver

sobre tot el procés de vida de la documentació, des de la seva producció fins a l'ingrés en l'arxiu. L'objectiu no era un altre que el de garantir la racionalitat administrativa, cosa que trencava amb la imatge de la figura de l'arxiver com a mer receptor passiu de documentació per atorgar-li un protagonisme actiu, i decisiu, en el procés de seguiment, control i intervenció sobre la nombrosa documentació generada per l'Ajuntament de Barcelona en el seu funcionament diari.

Així, el nou Arxiu Municipal passava a ser el responsable de l'estudi de les tipologies documentals, la coordinació amb les oficines productores de la documentació, la regulació de les transferències, la determinació dels sistemes de classificació i ordenació, la concreció dels criteris de tria i eliminació de documents i l'elaboració dels instruments de descripció i informació, entre d'altres. Tot plegat quedaria recollit en els anys posteriors en un seguit de normatives específiques, com veurem a continuació.

El desenvolupament d'un nou marc normatiu

A partir del 1988, una de les principals línies de treball va ser, precisament, l'elaboració d'un conjunt de referents que permetessin l'establiment d'una normativa bàsica i una homogeneïtat en el tractament de la documentació. Aquest esforç

El valor de les traces històriques

La meua experiència amb els arxius de Barcelona ha estat fonamental per als diversos treballs de recerca i anàlisi sobre el patrimoni arquitectònic i l'evolució urbanística dels barris i la incidència en el seu desenvolupament, arquitectònic, social i econòmic.

He treballat bàsicament a l'Arxiu Històric, l'Arxiu Administratiu-Dipòsit de Prearxivatge i als arxius de les Corts i de Sant Martí. A partir de la consulta de l'abundant documentació, gràfica i documental, he pogut formular amb altres col·laboradors, especialment amb la doctora en història i geografia Mercè Tatjer, tesis sobre el creixement i les transformacions en els teixits viaris, en el desenvolupament de determinades indústries productives, en la interrelació amb els moviments associatius, així com en amplis urbans que defineixen un barri i configuren el seu propi paisatge.

Cal destacar la complementarietat que ofereix poder consultar, en els arxius de Districte, un fons fotogràfic que recull una informació excepcional que, interpretada amb els plànols de Vicenç Martorell, permet definir la consolidació de les infraestructures, les indústries i l'entramat social dels diversos barris al llarg de la primera meitat del segle XX. És a partir de la consulta d'aquests fons documentals que es poden establir les relacions, els canvis i les transformacions, i validar, també, les referències necessàries per abordar la planificació del futur, interpretant correctament el valor de les traces històriques.

Antoni Vilanova
Arquitecte

Instal·lacions de l'arxiu de
Sants-Montjuïc a la Casa del
Relloger, 1987.
(AMDS)

va culminar l'any 1990 amb l'aprovació de les primeres normes reguladores de l'organització i el funcionament del sistema municipal d'arxius, a les quals va seguir la instrucció relativa als arxius municipals de Districte aprovada un any més tard, així com la instrucció sobre l'eliminació de la documentació administrativa (1992) i la publicació d'un reglament de l'Arxiu Municipal de Barcelona (1992). Després, el 1993, s'aprovarien les normes de funcionament dels consells assessors dels arxius municipals de Districte fins a la configuració definitiva del sistema, anys més tard, amb l'aprovació de la instrucció relativa al sistema d'Administració Integral de la Documentació i dels Arxius (AIDA) de l'Ajuntament de Barcelona

(1998), un conjunt de mètodes i tècniques uniformes per tractar, difondre i fer accessible el patrimoni documental municipal.

Aprovades per decret d'alcaldia el 10 de desembre de 1990, les normes reguladores de l'organització i el funcionament del sistema municipal d'arxius estableixen en una disposició addicional que el seu desplegament es faria mitjançant instruccions específiques que suposarien una concreció pràctica dels principis i les tècniques que caldria aplicar en el sistema arxivístic municipal barceloní. Pel que fa als arxius de Districte, aquests principis generals pels quals s'havien de regir van arribar poc temps més tard amb la instrucció relativa als arxius municipals de Districte aprovada per decret d'alcaldia el 2 de juliol de 1991, que definia amb precisió el contingut i l'abast de la xarxa d'arxius de Districte, tant pel que fa a les seves funcions com als seus serveis i la seva incardinació en el conjunt de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

Així s'establia que l'arxiu municipal de Districte és l'òrgan encarregat de recollir, conservar, classificar i fer accessibles els fons documentals generats per l'administració dels consells municipals de Districte, els derivats de les transferències de competències, els fons històrics dels antics municipis del pla de Barcelona i aquells que els ciutadans hi volguessin dipositar mitjançant cessió o

donació. La instrucció creava, per primera vegada, les places d'arxiver de Districte així com les places complementàries de personal per garantir un funcionament mínim dels arxius. I s'establia que les seves seccions serien les dels fons documentals municipals –tant dels antics pobles agregats en els casos en què havien estat municipis independents com de les Juntes de Districte i les transferides per les àrees municipals centrals entre el 1897 i el 1979 i dels consells municipals de Districte del període democràtic–, els fons patrimonials i d'institucions, els fons audiovisuals, els fons gràfics i cartogràfics, la biblioteca auxiliar i l'hemeroteca.

Els arxius de Districte, al servei de l'administració municipal

Tots els centres de la xarxa d'arxius municipals de Districte, i en general del sistema municipal d'arxius, comparteixen una característica que els fa singulars i alhora complementaris: la seva vocació fundacional de servei a l'administració municipal de manera transversal, amb l'objectiu de garantir una gestió el més eficient i propera possible. A més, com a dipositaris de la documentació generada per les oficines municipals dels districtes, els arxius de la xarxa s'han convertit en la gran reserva de la documentació històrica del futur, en la memòria viva de la Barcelona demo-

La veritat és als arxius

Aquesta fóra la frase que resumeix la meua experiència en els treballs d'investigació que he anat desenvolupant al llarg d'aquests darrers anys per dur a bon terme la redacció dels llibres sobre els carrers de Barcelona. En fer el Diccionari Nomenclàtor em van dir que fos breu en la redacció de cadascun dels articles referents als carrers, cosa comprensible si tenim en compte que hi ha més de 4.400 vies públiques a Barcelona. Era l'any 1993 quan vaig començar a treballar en aquest tema. En aquella època ja s'havien creat els arxius de Districte. Fou quan vaig iniciar el contacte amb tots ells. Més tard, atès que vaig trobar nombrosa documentació, es va iniciar la publicació d'un llibre més extens per a cada districte, o en el cas de Sarrià-Sant Gervasi, per la seva extensió territorial, de tres llibres. Els arxius de Districte tenen l'avantatge del seu contacte directe amb els habitants i també mitjançant els respectius consells assessors dels arxius, dels quals sóc membre.

Jesús Portavella Isidoro
Arquitecte i investigador

cràtica. L'ampli ventall de competències que gestionen els districtes des de fa un quart de segle ha convertit els seus arxius en una peça clau de l'Ajuntament de Barcelona, en un intent sense precedents en la història de la ciutat per crear una administració municipal àgil i eficaç.

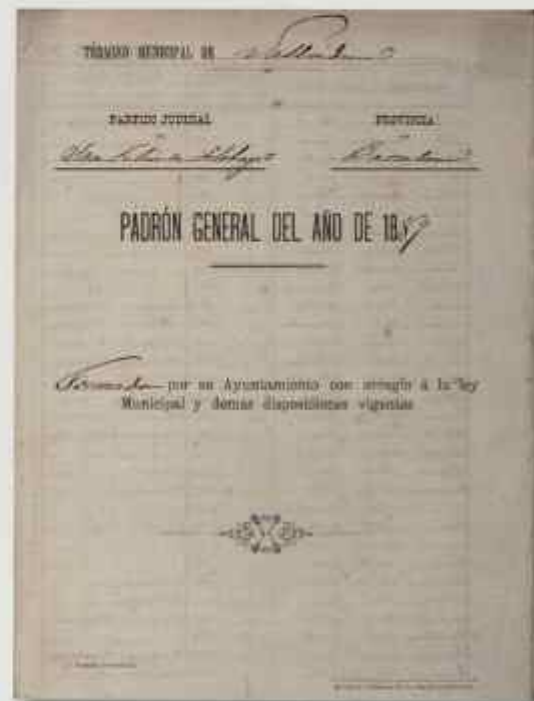
Des del 1984, la descentralització política i administrativa municipal s'ha fet realitat arreu dels barris de la ciutat. Des de llavors s'han fixat les

Padró general de l'any 1889
de l'antic Ajuntament de
Valldrera conservat a l'Arxiu
de Sarrà-Sant Gervasi.
(AMDSG)

competències i l'organització dels districtes des d'un doble vessant: d'una banda, apropar els ciutadans a la presa de decisions polítiques i, de l'altra, potenciar els barris com a eixos vertebradors de la vida cívica i la participació ciutadana. I en aquest procés els arxius municipals de Districte han exercit un paper determinant, per tal com han conjugat la seva doble funció de suport àgil a l'administració municipal en l'exercici de la seva acció de govern de manera descentralitzada i, durant una bona part de la seva existència, també de centres de difusió i dinamització cultural dels barris en una època en què es feia palesa la manca d'institucions culturals de proximitat, avui ja plenament superada, com veurem més endavant.

Els fons dels pobles agregats

Cada arxiu de Districte té unes característiques pròpies segons la seva ubicació i la història dels seus barris. Així per exemple, els districtes que es corresponen a antics municipis independents del pla de Barcelona –com els pobles de Sants, Sant Andreu de Palomar, Sant Martí de Provençals, Gràcia, les Corts de Sarrà i Sant Gervasi de Cassoles, annexionats al municipi de Barcelona l'any 1897, el de Sant Joan d'Horta annexionat el 1904 i el de Sarrà annexionat el 1921– guarden en els seus dipòsits la documentació històrica dels seus antics ajuntaments, a més de la documentació municipal contemporà-

ria. En canvi, altres arxius de Districte –com els de Ciutat Vella i l'Eixample, que es corresponen amb els barris de la Barcelona històrica, i el de Nou Barris, de formació més recent– pràcticament no tenen documentació històrica anterior al segle xx.

Després de l'annexió dels pobles del Pla al terme municipal de Barcelona l'any 1897, la documentació generada pels antics municipis va ser centralitzada durant les primeres dècades del segle xx en diverses dependències centrals de l'Ajuntament. Finalment la documentació va ser dipositada en

Exposició organitzada per l'Arxiu de Sarrià-Sant Gervasi amb motiu del centenari de la construcció de l'edifici de la seu del Districte. Maig 1996. FOTD: CAPDEVILA CASTELLS (AMDSG)

el magatzem que l'Arxiu Històric de la Ciutat tenia a l'antic Hospital de la Santa Creu, al Raval. No va ser fins a l'any 1988, arran del Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona, que un equip d'arxivers format per Montserrat Beltran, Anselm Cartaña, Núria Postico, Glòria Rull i Lina Übero, va fer una primera aproximació als seus fons, l'«Inventari de la documentació dels antics pobles agregats: Vallvidrera, Santa Creu d'Olorda, les Corts, Sants, Sant Andreu, Sant Martí de Provençals, Sarrià, Gràcia, Horta i Sant Gervasi», per a

la seva posterior transferència als respectius arxius de Districte, en aplicació del Decret d'alcaldia del 27 de juny de 1988. Les transferències de documentació de caràcter historicoadministratiu també es van dur a terme des dels fons de l'Arxiu Municipal Administratiu.

L'únic fons que mai no s'havia mogut del seu consistori originari era el de Sant Martí de Provençals, que va romandre a l'antiga seu consistorial de la plaça de Valenti Almirall tot i el procés d'anexió política i administrativa, a excepció dels lli-

Les carpetes d'antecedents són una de les sèries més voluminoses dels arxius municipals de Districte. A la imatge, detall d'aquesta sèrie documental de l'arxiu de l'Eixample, que compta amb prop de 20.000 expedients.
FOTO: PEP PARER (AMDE)

bres d'actes que amb el temps van ser transferits temporalment a l'Arxiu Històric de la Ciutat, els quals van ser retornats a Sant Martí quan aquest va disposar novament d'arxiu propi a partir del 1982. Aquell mateix any, precisament, es feia pública l'experiència duta a terme per Lina Ubero al capdavant de l'Arxiu Històric de Sant Martí amb un treball presentat al Primer Congrés del Pla de Barcelona amb el títol de «La recuperació de la història local: l'arxiu històric municipal de Sant Martí» i tres anys més tard es publicava la primera Guia de l'Arxiu Històric Municipal de Sant Martí de Provençals (1985).

En la majoria dels casos, però, el nivell de descripció de la documentació dels antics municipis era molt deficient, fins a l'extrem que sovint ha calgut treballar amb uns fons del tot desorganitzats i dels quals s'havia perdut qualsevol referència relativa a l'organització originària. Per la significació de la documentació dels antics municipis del Pla, tot i que se n'ha perdut molta, l'elaboració del nou quadre de classificació d'aquests fons documentals havia estat un dels objectius prioritaris de la tasca desenvolupada des del programa de coordinació dels arxius municipals de Districte d'ençà de la seva creació.

Un cop dipositats als seus arxius originaris, a partir del 1991 la documentació dels antics municipis del Pla va ser classificada d'acord amb els criteris establerts en el nou quadre de classificació dels antics pobles agregats a Barcelona redactat a partir d'un exhaustiu estudi de la gènesi, l'evolució i el tractament de la documentació produïda pels antics municipis del Pla elaborat per les arxiveres Montserrat Beltran, M. Cinta Mañé, Núria Postico i Lina Ubero i presentat l'any 1991 com a treball final al Primer Màster en Arxivística organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Associació d'Arxivers de Catalunya. El treball va ser finalment publicat l'any 1997, amb la col·laboració dels arxivers Jordi Serchs, Amèlia Poves i Glòria Mora, amb el títol de Quadre de classificació dels fons documentals dels pobles agregats, dins la col·lecció Normes i reglaments de l'Arxiu Municipal.

Es tracta d'un quadre bàsicament funcional amb referències orgàniques atesa la manca d'informació necessària per reconstruir l'estructura administrativa de bona part dels pobles agregats a Barcelona. El quadre s'estructura en dotze grans seccions, entre les quals figuren, en primer lloc, aquelles de caràcter més genèric conferides tradicionalment als ajuntaments, com ara l'administració general i les finances, i es passa posteriorment a les més específiques, com són els proveïments, la beneficència i l'assistència social, la sanitat, les

obres i l'urbanisme, la seguretat pública, els serveis militars, la població, les eleccions, l'ensenyament i la cultura. En el moment d'elaboració del quadre es va optar per una jerarquització flexible, que permetés adaptar la classificació a les peculiaritats dels fons documentals de cada municipi. Un índex alfabètic de totes les entrades facilita la recuperació dels conceptes que hi són presents.

A partir de l'aprovació i aplicació del quadre de classificació dels pobles agregats s'han produït diverses intervencions arxivístiques que han permès classificar intel·lectualment la documentació. També s'ha iniciat la descripció dels diferents fons amb la utilització de sistemes informàtics i telemàtics escaients, seguint el mètode de descripció del

L'any 2007 van ingressar als diferents centres de l'Arxiu Municipal de Barcelona prop de 959 metres lineals de documentació
FOTO: EVA GUILLAMET

“Devolució” de la memòria

Recordo el centenari de la unificació municipal de Barcelona del 1897 com un tombant. Aleshores, una flamant xarxa d'arxius, part del disseny d'acostar l'administració municipal als ciutadans, havia assumit també la identitat històrica dels pobles agregats, en una mena de “devolució” de la memòria. Tots els encarregats de donar solidesa erudita a la commemoració del 1997 érem conscients de la tensió entre visions “centralistes” i “localistes” en aquella conjuntura. I els arxivers de Districte actuaren com a mediadors entre el discurs metropolità i els ciutadans i erudits locals. Sobretot en els districtes amb més patrimoni documental heretat dels municipis suprimits—Sants, les Corts, Sarrià, Sant Gervasi i Sant Martí—, els nous arxius foren focus autònoms de reflexió crítica sobre la vida municipal dels pobles, amb activitats i trobades plenes d'incert. Fou una gran contribució i —si se'm permet la nota personal— una ocasió molt estimulante per difondre i confrontar resultats de recerca.

Ramon Grau i Fernández

Coordinador del Seminari d'Història de Barcelona de l'Arxiu Històric de la Ciutat

sistema AIDA. En alguns casos ha calgut fer una reconstrucció de les sèries donat que la documentació es trobava molt barrejada i desordenada.

Per altra banda, també és remarcable el procés iniciat per tal de conservar els fons en les millors condicions possibles. En aquest sentit s'està aplicant una política de microfilmació i digitalització que permet preservar la documentació i alhora facilita la consulta per part dels usuaris.

Cal destacar que dins dels projectes de recerca

impulsats arran del centenari de les agregacions municipals, el col·lectiu dels arxivers municipals de Districte que custodiaven fons dels antics pobles van dur a terme un exhaustiu repertori de la documentació que va ser publicat com a annex a l'obra col·lectiva *La unificació municipal del Pla de Barcelona 1874-1897*. També és destacable la participació al VIII Congrés d'Història de Barcelona amb una ponència sobre els fons documentals municipals del període 1808-1868, que posteriorment seria publicat als *Quaderns del Seminari d'Història* l'any 2004, així com la ponència presentada al X Congrés d'Història de Barcelona (2007) sobre els fons documentals municipals del període 1868-1901.

El fons municipal contemporani

Des del 1984 s'han anat produint una sèrie de transferències de competències des de les àrees centrals de l'Ajuntament cap als districtes que han materialitzat la descentralització i alhora han afavorit, any rere any, que els arxius municipals de Districte hagin rebut nous fons documentals sobre aquestes transferències i la resta de l'activitat ordinària política i administrativa de les oficines municipals.

Tot i que abans de la Guerra Civil existien les Juntes de Districte i durant la dictadura franquista les Tinències d'Alcaldia, les competències eren molt limitades. Una part d'aquesta documentació

es va conservar als consells municipals de Districte, una altra es va perdre i per aquest motiu, en general, s'ha conservat poca documentació d'aquest llarg període.

També s'inclou en aquest fons la documentació, que tot i haver estat produïda a les àrees centrals, va passar als arxius de Districte i es van incorporar a les sèries generades des del territori en forma d'antecedent o bé d'expedients en tràmit en el moment de realitzar-se la transferència de competències als districtes. És el cas de les sèries d'expedients de llicències de guals, inspecció urbanística, llicències d'activitats i d'obres i de sanitat, entre d'altres. Fonamentalment es tracta de la sèrie documental d'antecedents, de gran importància pel seu volum documental i valor informatiu i jurídic, i que guarda relació amb la sèrie de llicències d'activitats industrials, comercials, recreatives, de serveis i d'obertura d'establiments. Aquesta sèrie recull els originals i els duplicats dels documents més significatius dels expedients generats per a la tramitació de les diferents llicències d'activitats referides a un mateix emplaçament. Aquesta documentació fou creada originàriament per fer el seguiment i el control dels locals de la ciutat sotmesos a llicència per part de l'antic Negociat central de llicències d'activitats. Té un volum d'unes 110.136 carpetes numerades per cada emplaçament per al període del 1930 al 1987, any en què la competència en

llicències d'activitats va passar als districtes. Aquesta documentació va ser objecte d'una catalogació en una base de dades automatitzada que va ser incorporada al sistema informàtic dels districtes per facilitar-ne la consulta des dels corresponents arxius de gestió. Des de llavors ha esdevingut una font d'informació de gran ús per part de la mateixa administració municipal en el dia a dia de la gestió de la ciutat i està cridada a ser, amb el pas del temps, un fons documental de gran interès per a possibles investigacions històriques.

Actualment les sèries més voluminoses i també les més consultades, tenint com a marc general la legislació d'accés a la documentació, són totes les relacionades amb la disciplina urbanísti-

La descripció de la documentació és una de les tasques més importants que fan els arxivers perquè així s'explica quins documents conserva l'arxiu, de quina època i de què tracten. Actualment la descripció documental segueix uns estàndards internacionals. FOTO: EVA GUILLAMET

La neteja, l'eliminació d'elements que degraden el paper, com ara clips i plàstics, i la substitució de carpetes i caixes per materials de conservació adequats, són tasques molt importants per a la bona conservació de la documentació custodiada en els arxius.

FOTOS: EVA GUILLAMET

ca. Aquest control es fa a través de les llicències que obligatòriament s'han d'obtenir i els instruments sancionadors corresponents. D'entre elles es poden destacar les llicències d'activitats industrials i les llicències d'obres majors.

A més, els arxius municipals de Districte també són una peça angular de l'arquitectura municipal administrativa com a garants del bon desenvolupament dels anomenats «arxius de gestió». Un dels avenços del Projecte d'ordenació d'arxius havia estat, precisament, l'assumpció per part de l'Ajuntament de Barcelona de la integralitat de la funció arxivística tant en l'aspecte conceptual com funcional, la qual cosa feia necessària la implantació de sistemes de gestió integral de la documentació com a part substancial del cicle vital dels documents i, per tant, de la mateixa pràctica arxivística. Les Normes reguladores de l'organització i el funcionament del sistema municipal d'arxius estableixen que els arxius de gestió de les oficines formen part del Sistema Municipal d'Arxius.

Els arxius de gestió estan formats per la documentació administrativa generada i conservada per les mateixes oficines municipals mentre no se n'hagi produït l'ingrés a l'Arxiu Municipal, és a dir, durant la tramitació dels assumptes respectius, així com durant els cinc anys següents a aquell en què en va concloure la tramitació. Aquestes oficines

municipals han de conservar tots els documents rebuts o generats per l'activitat pròpia de l'oficina i la dels seus òrgans subordinats, així com observar les directrius normatives de l'Arxiu Municipal per a la seva correcta classificació i ordenació.

Des de la seva gènesi, la documentació passa per diferents fases. Una primera fase seria la que correspondria a la vida activa de la documentació, període en el qual la documentació és consultada de manera freqüent per l'oficina que la gestiona, que és qui en té la custòdia directa. En una segona fase, aquesta documentació administrativa es trobaria en un moment de fase semiactiva o inactiva, moment en què la documentació ha passat a tenir un valor secundari i ja no és consultada de manera freqüent i fins i tot ja no cal ser consultada. En aquesta segona fase, cal que la documentació ingressi de manera definitiva a l'Arxiu Municipal. El mecanisme que vincula les dues fases de la custòdia de la documentació administrativa és la transferència de la documentació des de l'oficina que l'ha generat i que ha tingut cura de l'arxiu de gestió fins a l'Arxiu. Aquesta transferència es realitza en blocs anuals de documents, amb un full o una relació de transferència que descriu tots els documents transferits, la qual cosa en facilita tant el control per part de l'arxiver com la posterior recuperació per part de l'oficina que l'ha generat.

Els arxius municipals de Districte, com a instruments de primer ordre de la gestió documental, s'han convertit, en definitiva, en uns agents indiscutibles de la millora de la gestió de l'administració municipal.

Els fons privats: memòria de la col·lectivitat

Al costat de la custòdia, conservació, classificació i divulgació dels fons municipals –ja siguin els administratius del segle xx i els històrics dels antics pobles del Pla–, els arxius municipals de Districte s'han destacat per una política remarcable de recollida de l'anomenada documentació «no oficial», és a dir de fons de procedència privada, en una mostra inequívoca d'obertura dels arxius al conjunt de la societat i de preocupació per la recuperació del patrimoni documental civil. Es tracta de documents ingressats a l'Arxiu Municipal de manera extraordinària, ja sigui com a conseqüència d'adquisicions i donacions de persones particulars, institucions o empreses de l'àmbit territorial del districte, o com a resultat de les campanyes de sensibilització impulsades des dels propis arxius de Districte, amb l'objectiu de recuperar els arxius del patrimoni documental privat dels barris de la ciutat i garantir-ne la conservació i consulta en el futur. En molts casos, aquests fons privats han enriquit de manera considerable

La projecció dels arxius municipals de Districte

Els arxius de Districte han suposat un avenç remarcable en l'accés a col·leccions documentals contemporànies, incloses les dels antics municipis del Pla, i en l'ús social dels documents per grans i joves: els treballs de recerca de batxillerat basats en els seus fons en són un bon exemple. A l'Institut Barri Besòs, on es creà una assignatura d'arxivística vinculada a l'ordenació de les seves sèries i d'alguns fons cedits –és dels pocs instituts amb arxiu històric–, la relació amb l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí fou un gran estímul: per mostrar als joves com estava organitzat, per fer consultes tècniques i fins i tot per rebre consell en la dissort d'una greu inundació de l'arxiu del centre l'any 2005. En un pla més general, voldria també fer constar que, en afavorir la relació entre les entitats culturals i socials a través del seu consell assessor, l'Arxiu de Sant Martí va contribuir a difondre la preocupació social pel rescat, sempre incert i difícil, dels fons d'entitats locals i d'empreses industrials quan va començar la gran transformació urbanística del Poblenou.

Joan Roca i Albert

Geògraf urbanista i historiadore

alguns arxius pel que fa a les seccions de gràfics, fotografia i hemeroteca, a més dels fons documentals textuais.

L'any 2000 l'arxivera Gemma Bayó presentava com a treball final del IV Màster d'Arxivística un inventari, seguint el mètode de descripció documental AIDA, on es recullen les dades bàsiques dels fons privats de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

L'ingrés de fons patrimonials privats ha estat una plasmació evident del compromís dels arxius municipals de Districte en la recuperació de la memòria col·lectiva dels barris de la ciutat. Aquesta obertura de la xarxa d'arxius de Districte cap a la resta de la societat per eixamplar els límits dels arxius institucionals ha permès, en paraules de Jordi Serchs, la superació de l'arxiu «entès com a dipositori de la història oficial —a vegades fragmentària i a voltes parcial, sobretot atesa la fragmentació de la història política dels territoris dels districtes— per tal de convertir-lo en centre de preservació, on s'hi acull la màxima diversitat i riquesa de materials, i esdevenir així memòria de la col·lectivitat».

Entre els principals fons privats custodiats als arxius municipals de Districte, destaquen, per la riquesa dels seus fons per a la història dels barris de la ciutat, els de la Unió Excursionista de Catalunya de Sants, el Club Excursionista de Gràcia, el fons

Felip Capdevila d'Horta-Guinardó, el fons Jové de Sarrià-Sant Gervasi, el del Centre de Documentació de Nou Barris i els diversos fons d'empreses i associacions de Sant Martí, entre d'altres.

La riquesa dels fons gràfics i audiovisuals

Juntament amb els fons documentals municipals i els fons documentals privats, la xarxa d'arxius de Districte destaca per la riquesa dels seus fons i col·leccions audiovisuals, especialment pel que fa referència a la fotografia i les imatges en moviment. En cadascun dels arxius és possible trobar fotografies i vídeos dels seus respectius barris, així com la col·lecció més completa d'imatges sobre la transformació contemporània de la ciutat des del restabliment de la democràcia.

Un esment especial també es mereixen els fons gràfics i cartogràfics, que no sols conserven la memòria de la documentació gràfica municipal, sinó també de la vida associativa dels últims trenta anys i en molts casos també de dècades anteriors, com ara cartells, tríptics i fullets informatius, targetes divulgatives, etc., així com dibuixos, plànols i mapes relatius als barris del districte. La recollida de tota mena de materials gràfics, cartogràfics i audiovisuals i també de publicacions periòdiques i impresos s'ha convertit, sens dub-

Els anius municipals de Districte conserven documentació gràfica de gran interès per a la història de la ciutat de Barcelona. A la imatge, reproducció de la fotografia conservada a l'Aniu Municipal del Districte de Sant Martí que mostra el grup de treballadors de la fàbrica de Camilo Mulleras, coneguda popularment per "Can Janas". (AMDSM)

te, en un dels àmbits d'actuació destacada dels anius de Districte.

Amb la voluntat de complementar els fons documentals dels anius de Districte, existeixen en cadascun dels centres biblioteques auxiliars formades tant per publicacions de caràcter general so-

bre Barcelona i els districtes com de publicacions especialitzades sobre matèries tan diverses com ara ciències de l'administració, història dels barris, urbanisme i arxivística. Juntament amb la Biblioteca auxiliar, cal destacar l'existència de l'Heremoteca, formada per revistes, publicacions periòdiques

Un reconeixement a vint anys de dedicació

La commemoració d'aquest aniversari ha de constituir, d'una banda, un moment de reflexió sobre la importància que tenen els arxius per se —és a dir «només mor allò que s'oblida»— i, de l'altra, hauria de significar l'inici d'un reconeixement envers els tècnics que fan possible la seva existència i el seu desenvolupament, i que ho fan d'una manera molt concreta: aconseguir que els responsables dels documents que s'envien als arxius siguin conscients que aquests documents reuneixen tots i cadascun dels requisits formals reglamentaris. No podem oblidar que el grau de correcció d'un arxiu és directament proporcional al grau de correcció dels documents que conté, i no podem oblidar tampoc que, a la pràctica, un expedient administratiu, més que una successió ordenada cronològicament de documents degudament indexats, és una recopilació més o menys completa de documents que no segueixen una correlació concreta.

Al llarg d'aquests vint anys s'ha generat un estat permanent d'alerta envers l'assoliment de locals dignes, l'aplicació de les noves tècniques i la consciència de la importància de poder donar caràcter històric a la tasca dels departaments i per tant de les persones, més enllà de la seva mateixa existència.

Margarita Pinart Camarasa

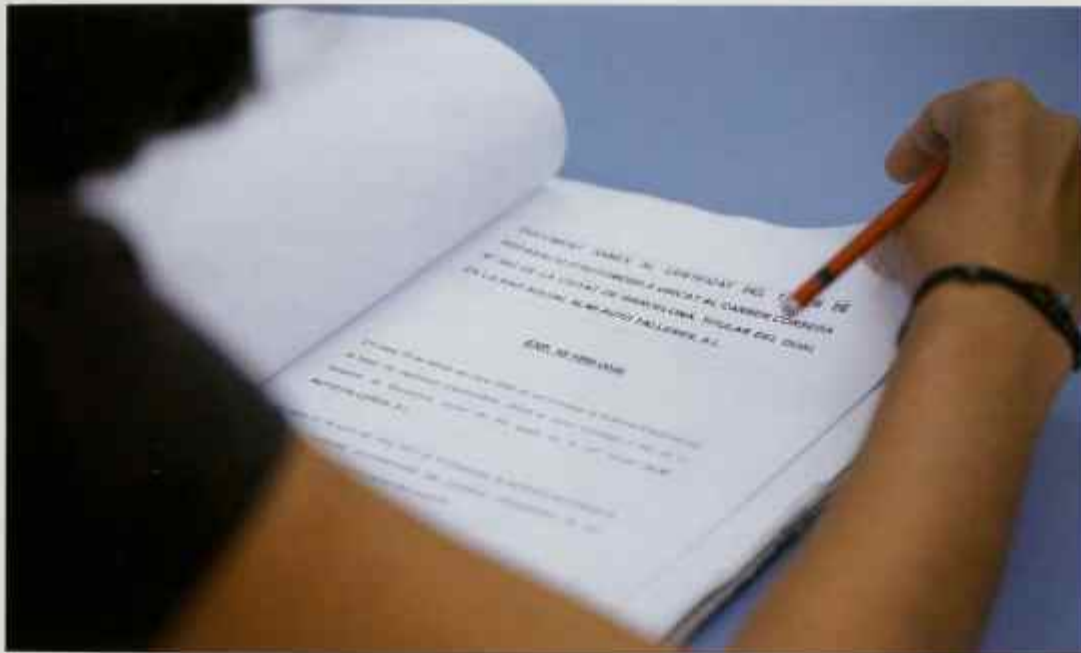
Secretària técnicojurídica del Districte de Ciutat Vella

i especialitzades, així com buidats de premsa tant sobre els barris com sobre temàtiques d'interès general per al coneixement de la ciutat.

La gestió del patrimoni documental

D'ençà de la creació dels primers arxius històrics populars als barris, al final de la dècada dels setanta i principi dels vuitanta, l'ordenació dels fons documentals havia estat desigual, tot i que en general hi predominava una certa manca de criteri. Tampoc els fons documentals dels antics municipis, ja fos sin els conservats a l'Arxiu Històric de la Ciutat o al districte de Sant Martí, no es trobaven en una situació gaire millor. El primer referent de classificació sistemàtica d'aquesta documentació és l'elaborat pels arxivers Ramon Alberch, Francesc Barriac i Vinyet Panyella amb el títol d'Elis arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació (1982), al qual cal afegir les Normes per a la classificació de la documentació municipal, redactat per Josep Matas i Balaguer l'any 1989.

A partir de l'any 1990, amb l'aprovació de les Normes reguladores d'organització i funcionament del sistema municipal d'arxius es defineixen les funcions dels arxius de Districte, en la seva doble vessant administrativa i històrica, i el 1991, amb la Instrucció relativa als arxius municipals de Districte, es detallen les funcions concretes que han de desenvolupar, i se senten les bases de la consolidació

L'accés als documents administratius és un dret dels ciutadans, tot i que hi ha certa documentació, amb informació de caràcter personal o que fa referència a qüestions de seguretat, l'accés a la qual està restringit.

FOTO: EVA GUILLAMET

definitiva del nou escenari del Sistema Municipal d'Arxius de l'Ajuntament. La instrucció va suposar un avenç en la definició i la configuració del sistema de gestió integral de la documentació,

Es va fer un esforç notable de creació i posada en marxa dels programaris per al tractament informàtic de la documentació. En un primer moment, es va procedir a la creació dels aplicatius informàtics per resoldre la situació dels fons que requerien una atenció prioritària i específica. Els primers tempteigs en l'àmbit de la informatització van evidenciar que calia un debat en profunditat sobre l'ús i els avenços de

les noves tecnologies aplicades al món dels arxius.

Durant els primers anys d'existència de la xarxa d'arxius municipals de Districte, la classificació de la documentació, tal com establia la instrucció, es basava en la distinció entre els fons de procedència estrictament municipal i els fons patrimonials i d'institucions, a més dels audiovisuals, els gràfics i cartogràfics, la biblioteca auxiliar i la hemeroteca. En aquest context, els arxius municipals de Districte van iniciar el tractament integral de la documentació i és per això que, ben aviat, els anys 1991 i 1992 es van organitzar cursos impar-

El volum documental de l'Arxiu Municipal de Barcelona és molt important. L'any 2007, pel que fa als seus fons textuals, era de més de 29.000 metres lineals.
FOTO: EVA GUILLAMET

tits pels arxivers de Districte sobre nocions bàsiques d'arxivística destinats al personal tècnic dels districtes, coincidint amb la normalització de les transferències de documentació dels arxius de gestió als arxius municipals de Districte.

A partir de l'any 1992, amb l'experiència acumulada durant els primers anys del nou sistema municipal d'arxius, es començà a treballar amb la finalitat de normalitzar i coordinar millor determi-

nats aspectes del tractament documental que s'havia dut a terme fins al moment als centres de l'Arxiu Municipal. Per agilitzar la tasca d'organització, ordenació i recuperació de la documentació dels arxius es va elaborar un nou sistema integrat de gestió i organització de documents: el sistema d'Administració Integral de la Documentació i els Arxius (AIDA). Es tracta de l'instrument d'unificació de criteris metodològics, tècnics i d'arxivament de tot el patrimoni documental del sistema municipal d'arxius. Aquest sistema es defineix pel conjunt de procediments que cal aplicar als documents en totes i cadascuna de les etapes del seu cicle de vida.

El sistema AIDA es concreta amb els següents instruments: el quadre d'organització de fons, el quadre de classificació, el mètode de descripció documental i el calendari de conservació als quals s'han d'ajustar tots els procediments de tractament documental.

El quadre d'organització i els quadres de classificació

El quadre d'organització de fons recull tots els tipus de documents i atén totes les procedències que integren els fons de l'Arxiu Municipal: els fons municipals, que agrupen la documentació que els òrgans de govern municipal han generat des de l'edat mitjana fins a l'actualitat, a més dels fons procedents dels municipis agregats; els fons institucio-

nals, els fons privats i les col·leccions. Per altra part, les característiques i l'origen divers dels fons dels arxius han fet necessari que es desenvolupessin diferents quadres de classificació, com ara el quadre de classificació medieval i modern, el quadre de classificació dels pobres agregats i el quadre de classificació uniforme de documents per al fons contemporani de l'Ajuntament de Barcelona, que aplega la documentació generada des de 1833 fins a l'actualitat, i que és aplicable als arxius de Districte, a l'Arxiu Administratiu i els arxius de gestió. I també hi figuren els quadres de fons institucionals, de fons privats i finalment de col·leccions.

D'ençà de l'aprovació del quadre de classificació uniforme de documents del sistema AIDA, es va considerar la possibilitat d'agrupar en un únic fons tots els fons municipals contemporanis. Es feia realitat, així, la idea de crear un sistema de gestió documental únic per a tota la documentació produïda per l'Ajuntament de Barcelona en l'època contemporània. A més, el sistema AIDA és un mètode compatible amb la Normativa internacional general de descripció arxivística ISAD(G) i altres estàndards arxivístics d'àmbit nacional i internacional.

El mètode de descripció documental

Aquest sistema permet descriure d'una manera homogènia i única tots els fons i les col·leccions

existents als arxius i per a qualsevol dels nivells de descripció possible. En totes les descripcions hi ha sis elements comuns i obligatoris –el codi de referència, el títol, el nom de l'ens que l'ha generat, les dates extremes, el nivell de descripció i el volum de la unitat documental–, així com altres elements de descripció que complementen els primers i que han estat utilitzats segons el fons o la col·lecció que es descriu. Entre aquests elements complementaris, hi figuren el sistema d'organització del fons, el resum general, l'estat de conservació, la història de l'organisme productor, les condicions d'accés, els instruments de descripció i l'inventari. El sistema AIDA, doncs, permet gestionar, organitzar i descriure sota un mateix sistema arxivístic la totalitat del fons documental municipal contemporani, no sols

(Pàgina següent)

L'Ajuntament de Barcelona no pot conservar tots els documents que crea perquè li seria impossible guardar-los pel gran volum que suposa. Per aquest motiu s'avalua la documentació i es decideix quina és necessària i quina es pot eliminar. A la imatge, documentació a l'espera de ser destruïda a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu.

FOTO: PEP PARER (AMDSA)

Els documents conservats als arxius es deixen en préstec a la pròpia administració, entre d'altres, per ser utilitzada com a antecedent dels tràmits realitzats.

FOTO: EVA GUILLAMET

la documentació administrativa, cosa que permet recuperar la informació de manera eficient per sobre de la localització dels centres d'arxiu.

El calendari de conservació

Pel que fa al calendari de conservació, cal recordar, a més, que des del 1991 havia entrat en funcionament la Comissió de tria i eliminació de la documentació municipal, ja prevista en les normes reguladores. Aquesta comissió pluridisciplinària és l'encarregada de valorar les diferents sèries documentals produïdes per l'administració municipal, amb la finalitat de determinar-ne el valor temporal o històric i, si cal, optar per la seva eliminació controlada si ha superat el període de vigència administrativa i legal. A mesura que la comissió avalua les sèries, aquestes són incorporades al sistema de gestió documental AIDA, que inclou, al seu torn, els terminis de conservació que són recollits, precisament, en el calendari de conservació. Aquest instrument també s'estructura a partir del quadre de classificació AIDA, que és una de les peces més importants de tot el conjunt del sistema de gestió integral de la documentació.

La implantació del sistema AIDA es va iniciar l'any 1993, mitjançant una prova pilot, a les oficines de l'Institut Municipal d'Educació i al Gabinet d'Alcaldia. A partir de llavors, els anys 1995 i 1996, es va avançar en l'elaboració de l'aplicació

Vint anys al servei de la cultura i de la ciutadania

A diferència de l'Arxiu Històric de la Ciutat i de l'Arxiu Municipal Administratiu, els arxius municipals de Districte, en especial el de les Corts i el de Sant Martí, formen part de les meves recerques més recents. Sense els arxius de Districte les investigacions sobre Barcelona i els seus barris no haguessin assolit la importància que avui tenen. Aquests arxius vinculats als antics municipis no solament han donat suport a recerques locals i generals molt valuoses, sinó que també han tingut un important paper cultural i pedagògic.

En coordinació amb entitats locals (centres d'estudis, arxius locals i veïnals), han donat suport i han estimulat un gran nombre d'iniciatives: celebració de jornades i congressos, exposicions, publicació de llibres, han desenvolupat itineraris i han contribuït al coneixement i la defensa del patrimoni historicoartístic i industrial de la ciutat. En paral·lel, cal destacar-ne la tasca pedagògica, amb activitats per a escolars, que han posat a l'abast de mestres i educadors fons d'arxiu, itineraris, materials i recursos per a un millor aprenentatge de la història i de les ciències socials. No voldria oblidar la seva tasca de recuperació de la memòria històrica aplegant documents (fotografies, fullets, arxius d'empreses, etc.) i recollint memòries orals i escrites. Val la pena recordar que totes aquestes activitats s'han realitzat en paral·lel a la seva tasca principal de catalogació de fons històrics i de gestió administrativa de la documentació de cadascun dels districtes, duta a terme sempre amb gran professionalitat i rigor.

Els vint anys dels arxius municipals de Districte em porten a destacar la importància per a la ciutat de la creació d'aquesta xarxa territorial d'informació i documentació que, sense cap dubte, ha resultat molt encertada i fructífera.

Mercè Tatjer Mir

Geògrafa i historiadora (Universitat de Barcelona)

D'ençà de la seva posada en marxa, els arxius municipals de Districte s'han consolidat com a importants centres de difusió i coneixement dels fons documentals que conserven.
FOTO: EVA GUILLAMET

informàtica i en la seva implantació progressiva en els diversos centres d'arxiu. Amb posterioritat, l'any 1998, amb l'aprovació de la instrucció del sistema AIDA es consolida de manera definitiva el sistema de gestió integral de la documentació per a tot el cicle de vida dels documents, amb la confirmació de l'Oficina de l'arxivisme en cap com a òrgan encarregat de definir les tècniques i les metodologies, la creació de la figura de l'arxivista itinerant, la definició dels criteris bàsics per a l'organització dels arxius

de gestió, la creació de grups de treball i la definició dels instruments bàsics del sistema; a la qual ha seguit una nova fase de desenvolupament del nou programari informàtic per a la gestió integral de la documentació.

La funció cultural dels arxius de Districte

D'ençà de la seva posada en marxa de manera sistemàtica, els arxius municipals de Districte

s'han consolidat com a centres de difusió i coneixement dels fons documentals que conserven; a més, han dut a terme activitats de dinamització cultural de primer ordre en els barris. L'augment i la diversitat dels usuaris externs han estat una constant des dels anys vuitanta. A més dels investigadors tant locals com estrangers, cada vegada són més els grups escolars, els estudiants universitaris, la gent gran i els membres d'entitats i associacions culturals que han convertit els arxius de Districte en un espai habitual de consulta. «No es tracta de realitzar tot un seguit d'actuacions adreçades a una minoria culta —que d'altra banda sol conèixer la funció dels arxius—, sinó que es tracta de divulgar les possibilitats dels arxius tot apropant el seu contingut a la població per tal de contribuir a la seva formació cultural», han afirmat els arxivers Ramon Alberch i Joan Boadas.

En aquest sentit, paral·lelament a la seva tasca arxivística, la xarxa d'arxius de Districte de Barcelona ha dut a terme des de la seva creació una ambiciosa programació d'activitats de dinamització sociocultural que l'ha convertit, amb el pas dels anys i la regularitat de la seva programació, en un espai més de l'oferta cultural de la ciutat, especialment pel que fa a un major coneixement dels barris de la ciutat entre la ciutadania.

Així s'han organitzat conferències i jornades, visites guiades a l'arxiu per a col·lectius específics com

A més de conservar, els arxius municipals de Districte duen a terme una ambiciosa política de difusió dels seus fons i de la història dels barris. A la imatge, itinerari urbà pel Districte de Santis, al carrer de Canelejas. Maig de 1993. FOTO: VÍCTOR RAMOS (AMDS)

ara escoles (en col·laboració amb l'Institut Municipal d'Educació amb l'activitat «Coneix l'Arxiu Municipal del Districte» i elaboració de materials pedagògics, entre d'altres), itineraris urbans (en campanyes com ara «Barcelona et sorprendrà»), exposicions temporals, guies i monografies històriques, etc., tal com es ret compte més endavant en les pàgines dedicades a cadascun dels arxius de la xarxa.

En molts casos hi ha contribuït, també, l'existència des de l'any 1993 dels consells assessors

Els arxius municipals de Districte han contribuït de manera decisiva a la dinamització cultural dels barris de la ciutat. A la imatge, presentació del llibre d'itineraris *Els espais verds* (2006), al parc de Cervantes.
FOTO: DANI RIVIRA (AMDC)

La professionalització de l'arxiu

L'Arxiu Històric de Sants es fundà l'any 1951 en el si del Club Excursionista de Sants, davant de l'estat d'opinió de la possible pèrdua dels referents històrics dels antics pobles del pla de Barcelona agregats a la ciutat a finals del segle XIX. La iniciativa va tenir, des d'un principi, molt bona acceptació entre el veïnatge i això contribuï a enriquir els seus fons amb l'aportació de documents i objectes de tota mena.

L'arxiu el continuà gestionant la Unió Excursionista de Catalunya de Sants amb el suport implícit del consell de Districte de Sants-Montjuïc, que el 1976 adquirí i restaurà la Casa del Relotge, a la plaça de Bonet i Muixí, per acomodar-hi els fons documentals.

S'ha de precisar que en aquell període —final d'una llarga dictadura i inici d'un règim democràtic— es mantingué, durant un temps, l'esperit altruista de les persones que havien treballat en aquest àmbit de resistència cultural, entre les quals destaquen Núria Postico, Lina Ubero, Lidia Tremosa i Silvia Zapater. De manera progressiva, amb la normalització del país, la situació es regularitzà i aquestes feines es feren, per primera vegada, d'una manera professional i retribuïda. La Unió Excursionista de Catalunya de Sants cedí al consell de Districte tots els fons de l'arxiu el 9 d'abril de 1987.

Anselm Cartaña

Arxiver honorari de Sants-Montjuïc

deix dels arxius municipals de Districte. La seva principal funció és la de col·laborar i impulsar iniciatives destinades a difondre els fons documentals i la història dels districtes, potenciant la integració dels arxius en el teixit associatiu i cultural dels barris. Els consells estan integrats per representants del mateix consell municipal del Districte, així com de les entitats, el sector educatiu i persones a títol individual representatives de l'àmbit cultural.

L'impuls de publicacions de divulgació dels fons documentals conservats als arxius i de la història dels barris ha estat una de les prioritats des de la creació de la xarxa d'arxius de Districte. Des de finals dels anys vuitanta, dels arxius han emanat nombroses publicacions que avui conformen una rica col·lecció de monografies a l'abast d'una extraordinària diversitat de públics. Amb el pas dels anys s'han anat consolidant diverses col·leccions estables de publicacions de l'Arxiu Municipal estretament vinculades amb els arxius de Districte que integren, al seu torn, les dues principals col·leccions de publicacions municipals: Memòria de Barcelona i Conèixer Barcelona.

D'ençà de la publicació de la guia dedicada a l'arxiu de Sant Andreu, publicada per Núria Postico l'any 1996, dins de la col·lecció Guies ja s'han editat set exemplars corresponents a Sant Andreu, l'Arxiu Administratiu, Sardià-Sant Gervasi, Gràcia, les Corts, Ciutat Vella i Sant Martí, que se sumen a la guia ge-

neral de l'Arxiu Municipal de Barcelona (1992) i la de Sants-Montjuïc (1992), entre d'altres, publicades abans de la creació de la col·lecció.

La col·lecció Normes i reglaments de l'Arxiu Municipal recull tots els textos normatius en matèria arxivística municipal a més de monografies específiques. La col·lecció es va iniciar, precisament, amb el volum que donà nom a la col·lecció Normes i reglaments de l'Arxiu Municipal (1994), que inclou el conjunt de normatives elaborades des de la refundació del sistema municipal d'arxius l'any 1988, i des de llavors ha donat a la llum títols com ara els dedicats a la conservació i el tractament documen-

tal de les fotografies d'arxiu, Tesaure BIMA (1997), de Sílvia Domènech, i Identificació i conservació de fotografies (1997), de Jordi Mestre.

Els instruments de descripció dels fons dels arxius estan recollits a la col·lecció Inventaris i catàlegs. Per la seva banda, Quaderns de l'Arxiu és la col·lecció de monografies d'història local pròpia de cada arxiu de Districte, i és una bona mostra d'aquesta voluntat especialment divulgadora de la història per part dels arxius municipals de Districte.

No hi ha dubte que els arxius han contribuït de manera destacada a la dinamització cultural, tal com es va fer palès en el seminari sobre dinàmica

Presentació l'any 2004 de la nova guia de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, a càrrec de l'Arxiver en Cap, Ramon Alberch, acompanyat per la regidora Núria Carera i la professora Mercè Taber.
FOTO: VALENTÍ VIÑAS (AMDSM)

cultural dels arxius organitzat per l'Arxiu Municipal a l'octubre del 1999 a partir d'una proposta dels arxivistes Germà Iturrate i Núria Bosom. La trobada va comptar amb la participació de setze experts d'arreu de l'àmbit de la gestió cultural i els arxius i una vintena de tècnics de l'Arxiu. L'èxit de la iniciativa va esperonar l'organització d'altres seminaris.

Un dels àmbits en què les noves tecnologies han resultat més fructíferes ha estat en el dels instruments de difusió, com ara el portal de l'Arxiu Municipal a Internet (www.bcn.cat/arxiu). L'any 1997 es feia pública la seva primera pàgina web a Internet. Des de llavors s'han dut a terme quatre actualitzacions del seu disseny amb la voluntat de millorar els serveis als internautes. Un dels reptes principals és l'actualització periòdica dels seus continguts. A més de documentació per al conjunt del sistema municipal d'arxius, el web dona accés als apartats específics de cadascun dels arxius, així com la possibilitat d'accedir a les bases de dades en línia, la descàrrega d'un bon nombre de publicacions i instruments de descripció, així com un apartat destinat a exposicions virtuals.

La plena aplicació de les noves tecnologies de la informació és, precisament, una de les línies d'actuació estratègica d'innovació i qualitat de l'Arxiu Municipal. El programa «Arxiu online» es proposa, precisament, la millora de la qualitat i

el compromís de servei amb els ciutadans, amb una vinculació cada vegada més estreta entre els centres d'arxiu i Internet, cosa que facilita un ampli accés a les bases de dades documentals, afavoreix la comprensió de la riquesa documental de l'arxiu a través d'exposicions virtuals i contribueix en definitiva a un major compliment de la funció social de l'arxiu. L'experiència del web de l'Arxiu Municipal, amb gran èxit de públic, ha estat presentada al 25è Congrés Internacional d'Arxius celebrat a Viena a l'agost del 2004.

Acte públic organitzat per l'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó amb motiu del centenari de l'agregació del municipi de Sant Joan d'Horta a Barcelona l'any 1904. Novembre de 2004. (AMDHC)

Acostar el passat i el present

És amb goig que constato que la política de descentralització dels arxius dels antics municipis agregats a Barcelona a la darrera del segle XIX, que vam iniciar des de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (aleshores Institut Municipal d'Història) a la primera dels anys vuitanta, quan jo n'era responsable i Rafel Pradas regidor de Cultura, ha culminat de manera exemplar i s'ha perfeccionat amb el pas dels anys. El primer arxiu retornat al seu lloc d'origen va ser el de les Corts, i després han seguit els altres. Aquells arxius es trobaven, en aquell moment inicial, en un lamentable estat de conservació i amb prou feines eren consultables, en uns locals que l'Arxiu Històric tenia al pati interior que hi ha entre els carrers del Carme i de l'Hospital, que avui pertanyen a la Biblioteca de Catalunya. Des d'aleshores, aquells arxius dels antics municipis, base de nous equipaments culturals, han donat vida a autèntics centres d'impuls de la recerca històrica i de recuperació del patrimoni immaterial i de la memòria col·lectiva de Barcelona. Crec que la feina que s'ha fet durant aquests vint anys llargs ha estat meritòria, i que aquests centres locals estan contribuint i ho faran cada dia més a acostar el passat i el present dels antics municipis a la ciutadania.

Jaume Sobrequés i Callicó

Catedràtic d'Història de Catalunya
de la Universitat Autònoma de Barcelona

Una de les commemoracions ciutadanes que va permetre una significativa projecció ciutadana va ser la celebració, al llarg de l'any 1997, del centenari de les agregacions municipals del 1897. L'efemèride va ser l'oportunitat perquè bona part dels arxius municipals de Districte treballessin en xarxa. El resultat fou un extens programa amb més d'una cinquantena d'activitats acadèmiques i lúdiques que van fer palès el gran potencial dels arxius de Districte en la recuperació del patrimoni documental històric i de la personalitat dels barris, com es va posar de manifest en la presentació del projecte al 5è Congrés de Ciutats Educadores celebrat a Jerusalem (Israel) al març del 1999.

Un altre dels projectes en què ha estat implicada la xarxa d'arxius de Districte que ha donat grans resultats és, sens dubte, la participació en el projecte sobre les dones en els moviments urbans de Barcelona, dirigit per la historiadora Isabel Segura, que ha permès enriquir els fons documentals dels arxius, ja que la destinació de tota la documentació recollida han estat els seus corresponents arxius de Districte.

Iniciat l'any 1996 a l'arxiu Sant Martí amb el títol d'itineraris de les dones de Sant Martí, té com a objectiu posar de manifest la complexa activitat quotidiana de les dones al llarg de la història de la ciutat. Una participació que ha estat sempre molt

L'impuls de publicacions de divulgació dels fons documentals conservats als arxius i de la història dels barris ha estat una de les prioritats des de la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte. FOTO: IVA GUILLAMET

activa però que poques vegades ha quedat reflectida en la seva magnitud real. En una primera fase, a través de fotografies familiars i de testimonis orals que les mateixes dones participants en el treball s'han encarregat de recopilar, es va analitzar el paper de la dona des del principi del segle *xx* fins a la democràcia. En una segona fase, es va estudiar el paper de la dona en les reivindicacions veïnals.

A Sant Andreu també es va endegar un projecte

similar des del gener del 2000, amb el propòsit de buidar sistemàticament les fonts gràfiques, escrites i sonores des dels anys seixanta fins al final del segle *xx*, tant en els arxius particulars com en els públics i especialment en el de Sant Andreu. A Sants-Montjuïc el projecte es desenvolupà des de l'octubre del 1999, amb l'elaboració d'un treball de recerca basat principalment en la recuperació d'imatges fotogràfiques sobre dones del districte, des de mitjan

Els arxius municipals de Districte disposen de consells assessors que proposen l'organització de tota mena d'activitats. A la imatge, activitat organitzada per l'arxiu de les Corts. (AMDC)

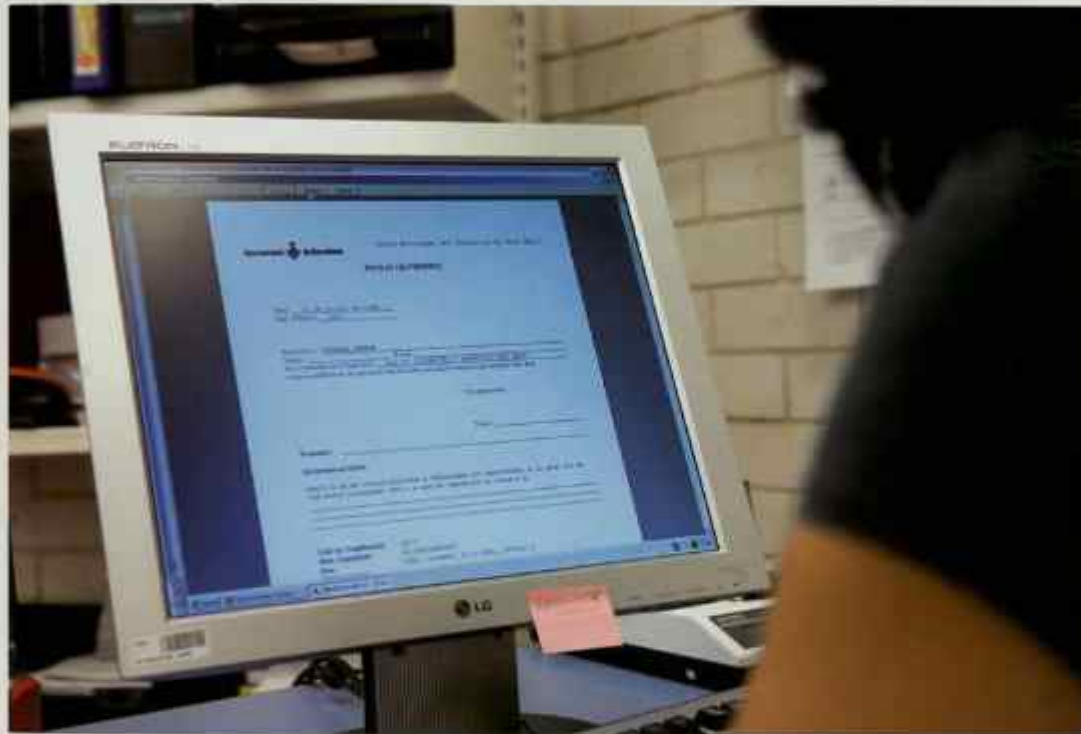
segle xx fins al segle xx, i en la recopilació de documentació escrita i la història oral de les dones. Les Corts es va sumar al projecte al març del 2000 amb el projecte Dones de les Corts: divisió del treball i maternitat, un espai fonamentalment d'història oral destinat a recuperar la memòria de les dones del districte a través de les experiències personals i familiars de tres generacions. L'experiència del projecte sobre les dones va ser presentada al 6è Congrés Internacional de Ciutats Educadores celebrat a Lis-

boa al novembre del 2000. L'any 2005 era Ciutat Vella l'arxiu que constituïa el seu grup de dones per subratllar la seva presència en els fons documentals de l'arxiu i recuperar la seva història.

El repte de la millora del servei

Al llarg dels vint anys d'existència de la xarxa d'arxius municipals de Districte, una de les prioritats ha estat la millora de la dotació d'infraestructures i de personal dels centres. Només dos anys després de la creació formal de la xarxa d'arxius municipals del Districte, els seus màxims responsables havien de reconèixer que «els locals específicament destinats als serveis d'arxiu, en la major part dels districtes, són absolutament insuficients i en alguns casos inexistents». També es feia palès que la situació actual «en síntesi, es concreta en la constatació de l'existència d'un equipament i infraestructura insuficients; personal limitat en la majoria dels casos a un tècnic superior que ha de tenir cura dels fons documentals històrics i administratius en vies de creixement –sovint, a més en dos locals distints– i que s'ha d'enfrontar amb una gran multiplicitat de funcions».

Per solventar la problemàtica dels arxius municipals de Districte des de l'Arxiu Municipal es va avançar en la definició i el concepte de la xarxa d'arxiu alhora que es va reclamar dels consells municipals de Districte, de qui depenien orgàni-

L'ús de les tecnologies de la informació, per a tots aquells tràmits que han de realitzar els ciutadans amb els poders públics, facilita les gestions i apropa l'administració als ciutadans. L'Arxiu Municipal vetlla per garantir la conservació dels documents electrònics de forma que siguin accessibles a mitjà i llarg termini. A la imatge, gestió d'una petició de préstec.
 FOTO: EVA GUILLAMET

cament els nuclis de Cap d'Arxiu i Biblioteca, una major implicació pressupostària.

A mitjans dels anys noranta es feien present les necessitats de millorar les instal·lacions dels arxius municipals, especialment els de l'Eixample, Sarrà-Sant Gervasi i Nou Barris. L'any 1995 entrava en funcionament la seu del primer arxiu de Districte de nova construcció, el de Sant Martí, amb unes de les millors instal·lacions de tota la xarxa. Els resultats començaven a fer-se

realitat a finals de la dècada, amb l'entrada en funcionament el 1999 dels nous dipòsits de l'Eixample al soterrani del mercat de la Concepció que permetien arribar a una capacitat total d'uns 1.000 metres lineals de documentació així com els projectes de millora dels de Sarrà-Sant Gervasi i Nou Barris, que començaven a prendre cos. A Nou Barris es millorà la distribució de l'espai de l'arxiu i a Sarrà-Sant Gervasi s'instal·là un nou dipòsit amb prestat-

ges del tipus compactus a les dependències del Casal de Sarrià, amb gairebé 800 metres lineals de capacitat que significaven la unificació en un mateix edifici dels seus dipòsits, fins al moment dispersos en tres locals diferents. En ambdós casos es tractava d'intervencions modestes però que havien de permetre millorar la funcionalitat d'aquests arxius, amb la simplificació i agilització de la gestió i l'ampliació de l'horari d'atenció al públic, entre d'altres millores. De fet, en aquells moments la majoria d'arxius de la xarxa, amb l'excepció dels de Sant Martí i l'Eixample que disposaven d'instal·lacions adequades, tenien plantejats problemes de capacitat de dipòsit a mig termini. En alguns casos, com en el de Sants-Montjuïc i el de Sant Andreu, calia un projecte de renovació integral de totes les instal·lacions de l'arxiu.

Amb el pas dels anys la majoria dels centres de la xarxa van millorar progressivament les seves instal·lacions, especialment els de Sant Martí, Ciutat Vella i les Corts. En els primers anys del segle XXI han estat els arxius de Sant Andreu, Gràcia i el d'Horta-Guinardó –tot just inaugurat a la nova seu de les Casernes de Lepant pocs dies abans de celebrar-se l'acte oficial de commemoració del 20è aniversari de la xarxa– els que han estrenat noves instal·lacions. I hi ha en projecte l'ampliació i millora dels equipaments dels ar-

xius de Sants-Montjuïc –amb les obres de construcció d'una nova seu ja en marxa–, a més del de l'Eixample, que ha iniciat les obres per a un nou equipament al complex dels antics cinemes Waldorf, de Nou Barris i el de Sarrià-Sant Gervasi, amb la possibilitat d'establir-s'hi amb una seu definitiva al nou edifici municipal projectat a la plaça de Sarrià.

Actualment la xarxa d'arxius de Districte custodia més de nou quilòmetres lineals de documentació, unes 150.000 unitats de fons audiovisuals, més de 67.000 unitats de fons gràfics i cartogràfics (cartells, programes, impresos de tota mena), gairebé 25.000 volums de biblioteca auxiliar i més de 3.800 títols de publicacions periòdiques locals. Anualment atén uns 15.000 consultes de ciutadans i més del doble des de les oficines municipals dels Districtes. I cada vegada és més freqüent la consulta remota, ja sigui a través del correu electrònic, el fax o el telèfon, així com el préstec d'expedients dins de la pròpia administració municipal.

Des del desembre del 2006, en una nova fase de modernització del sistema arxivístic de l'Ajuntament de Barcelona liderada per l'arxiver Joaquim Borràs i Gómez, s'està duent a terme una reestructuració de l'antiga Oficina de l'arxiver en cap en una Direcció del Sistema Municipal d'Arxius, amb una redefinició progressiva

Els arxivers i les arxiveres de Districte, acompanyats per l'Arxiver en Cap de l'Ajuntament, fotografiats amb motiu de la celebració del vintè aniversari de la creació de la xarxa.

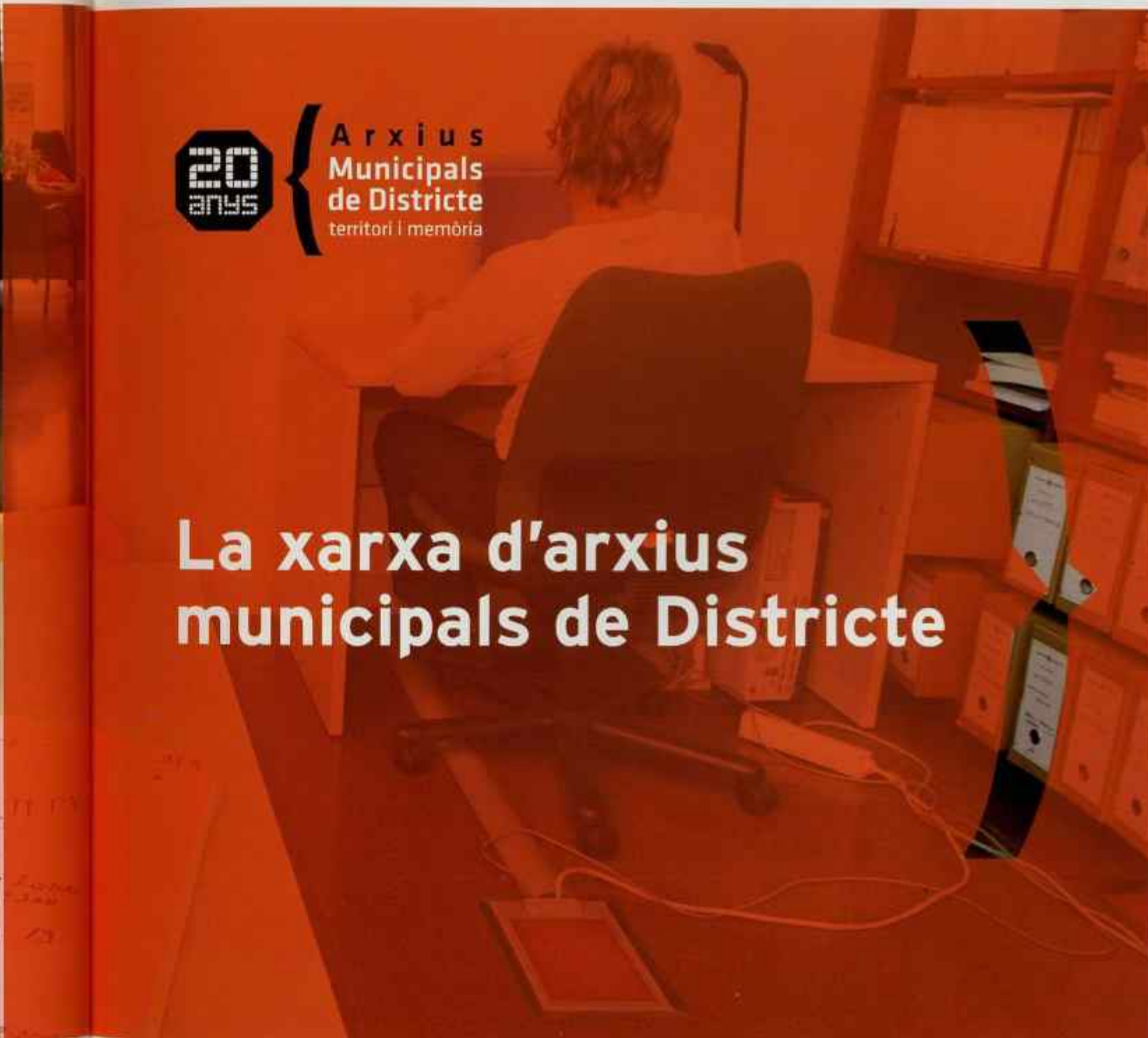
FOTO: EVA GUILLAMET.

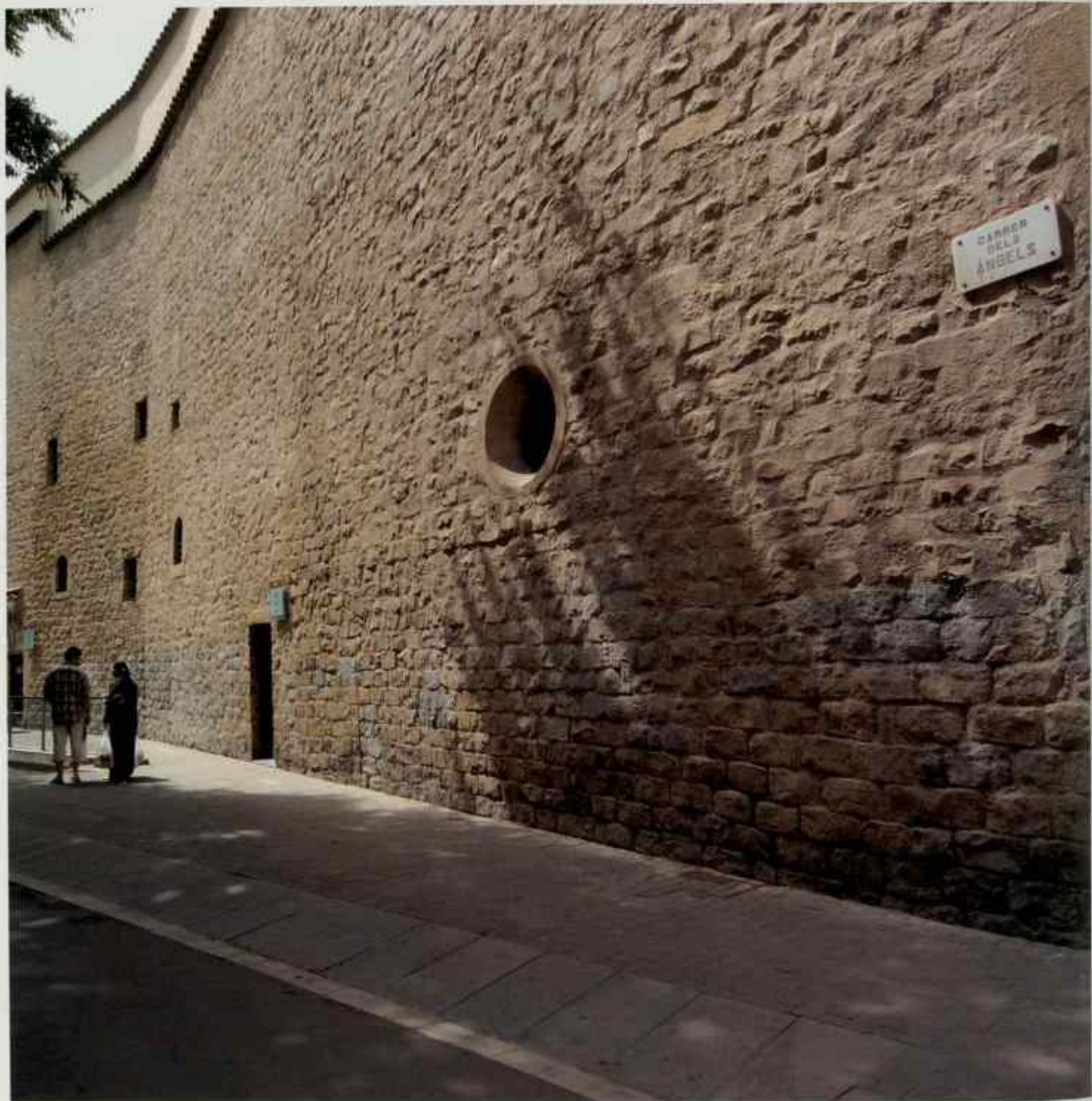
dels organismes i les funcions dels diferents centres de l'Arxiu Municipal. L'any 2008 s'aprova i comença la implantació del nou Pla director d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona (2008-2011), amb l'ambiciós objectiu de donar un nou impuls a l'Arxiu Municipal de la capital catalana en el segle XXI.

Arxius
Municipals
de Districte
territori i memòria

La xarxa d'arxius municipals de Districte

Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella

Tot i l'existència de grans institucions culturals al bell mig de Ciutat Vella, en el moment de la restauració dels ajuntaments democràtics als barris de la Barcelona històrica hi mancaven tota mena d'equipaments socials i culturals de barri. L'origen de l'Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella es troba, precisament, en una experiència pionera creada als barris de Ciutat Vella l'any 1980 per omplir aquest tipus de mancances: el Centre de Documentació i Estudis que portà al projecte de crear un Arxiu Històric del Raval, una iniciativa sorgida de la mateixa Associació de Veïns de l'antic Districte V durant la presentació del llibre *El Raval. Història d'un barri servidor d'una ciutat*. Ben aviat veïns i Consell Municipal del Districte van acordar destinar un petit local a la mateix seu del Districte, al carrer del Bonsuccés, per hostatjar l'incipient arxiu. Al llarg dels anys següents l'arxiu va impulsar la recollida de documentació, sobretot el mateix barri del Raval, així com la realització de tota mena d'activitats públiques, com ara exposicions, cicles de xerrades, publicacions, etc. A

C. dels Àngels, s/n
08001 Barcelona
Tel.: 93 443 22 65
Fax: 93 443 22 65
A/e: amdcv@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/ciutatvella

mitjan anys vuitanta l'arxiu del Raval es trasllada a una nova dependència, on ocupa un despatx del Centre municipal de Serveis Socials del carrer d'Érasme Janer.

La trajectòria de l'Arxiu Històric del Raval durant els primers anys vuitanta va ser aprofitada pel nou Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella, creat oficialment al gener del 1989. Les noves dependències estaven situades en un entresòl de la plaça de Bonsuccés, 6, al costat de la seu del Districte, que en poc més de tres anys va restar obsolet per la manca d'espai. A mitjan 1993 l'arxiu es trasllada a la seva ubicació actual a l'antic noviciat del Convent dels Àngels, al carrer del

(Portadella anterior)
Instal·lacions de l'Arxiu
Municipal del Districte de
l'Eixample.
FOTO: PEP PARER (AMDE)

Antigues dependències de
l'antic noviciat del convent
dels Àngels al carrer del
mateix nom, seu de l'Arxiu
Municipal del Districte de
Ciutat Vella.
FOTO: PEP PARER (AMDCV)

L'any 1993 l'arxiu es va traslladar a la seu seu actual al carrer dels Àngels. A la imatge, sala de treball.

FOTO: PEP PARER (AMDCV)

A la dreta, vista del dipòsit documental. L'arxiu de Ciutat Vella ha experimentat una embada de documentació constant a les seves instal·lacions, amb una mitjana d'uns seixanta metres lineals cada any.

FOTO: PEP PARER (AMDCV)

mateix nom. L'arribada constant de documentació a l'arxiu de Ciutat Vella ha fet que, a més de guanyar nous espais d'arxivatge al mateix edifici del Convent dels Àngels, s'hagin habilitat dipòsits documentals auxiliars en edificis municipals del carrer de les Ramalleres, del Carme i de la plaça dels Àngels.

D'ençà de la seva instal·lació a la seu actual del carrer dels Àngels l'any 1993, l'arxiu de Ciutat Vella ha experimentat una arribada de documentació

considerable, amb una mitjana d'uns seixanta metres lineals cada any. L'Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella és, juntament amb el de l'Eixample i el de Nou Barris, un dels pocs districtes de Barcelona que no disposa de documentació històrica dels antics pobles agregats del pla pel fet de ser, ell mateix, part de la Barcelona històrica. Aquest fet, però, no ha impedit que sigui un dels arxius de la ciutat amb un major creixement de documentació, atès que Ciutat Vella ha estat un dels districtes amb una

transformació urbanística més important i, per tant, també de producció de documentació per part de les oficines municipals.

Al llarg del temps s'han anat realitzant diverses donacions de documentació personal, com ara les col·leccions fotogràfiques recopilades per Àngels Dodero i Vintró (1999) i Mercè Navarro i Moreno (1999), amb imatges des de mitjan segle XIX fins al XX; la col·lecció hemerogràfica de Montserrat Pujol (2000). I l'arxiu ha col·laborat

Un llarg camí per recórrer

L'arxiu de Ciutat Vella naixia oficialment l'any 1988 en aplicació de les competències que li atorgava la descentralització municipal. Des de l'elaboració de l'inventari i la catalogació hi havia un llarg camí per recórrer.

A mesura que s'avança en el procés de descentralització i en el mateix projecte d'intervenció en el centre històric de Barcelona, l'arxiu és cada cop més present. Apareixen nous reptes que s'han de resoldre des de la interdisciplinarietat que fa possible afrontar la col·laboració entre professionals: darrere d'un edifici, un espai públic a rehabilitar, una desconstrucció o una excavació, sempre hi ha una recerca a fer, una investigació.

En el transcurs d'aquests anys s'han generat i s'estan generant documents que han de ser considerats sempre prioritaris. Potenciar els arxius municipals ha de permetre valorar amb més força la importància del gruix dels coneixements històrics com a eina de treball, ja que sabem que la història és l'eina per a qualsevol treball de present i de futur. És des d'aquest compromís que l'arxiu ha estat i és «clau de volta», espai de referència, consulta i investigació per a l'estudi de tota documentació.

Pere Cabrera Massanés

Arquitecte

Antigues instal·lacions de l'arxiu de Ciutat Vella a les primeres oficines de la plaça del
Bonsucors, en una imatge presa a principi de la dècada de 1990.
FOTO: RAFAEL ESCUDÉ (AMDCV)

Documentació gràfica-històrica, procedent del fons Rosa Durban,
conservada a l'Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella.
(AMDCV)

Un lugar de referencia académica

Mi primera visita al Arxiu de Ciutat Vella fue en 1998 cuando buscaba imágenes, mapas, libros sobre la historia social y urbanística del Raval para mi tesis doctoral en la Universidad de Lancaster, Gran Bretaña. Me atendieron dos señores mayores, que habían estado trabajando en el centro de documentación desde hace años. Enseguida me ayudaron a encontrar trabajos que se habían escrito sobre este barrio, desde libros académicos hasta poemas e historias escritas en panfletos por vecinos del Raval. Pasé muchas mañanas trabajando allí, sorteando, con ayuda de Germà Iturrate y sus ayudantes, imágenes archivadas, apuntando notas, y haciendo fotocopias. El Arxiu se convirtió por unos meses en mi segundo hogar, un lugar al que podía ir para pensar, descansar y discutir mis ideas. La información recopilada fue esencial para lograr mi doctorado. Mi tesis ha sido publicada en el año 2008 por la editorial Routledge bajo el título *Sensing Cities: Regenerating public life in Barcelona and Manchester*.

En 2003 volví, esta vez para tratar de encontrar carteles sobre la Fiesta Mayor del Raval que quería analizar. No esperaba encontrarlos allí, pero en pocos minutos Germà me los presentó sonriendo. Para mí el Arxiu de Ciutat Vella no es sólo un lugar de referencia académica, sino que también su personal técnico se ha convertido en importantes aliados de trabajo.

Monica Degen

Sociòloga (Brunel University, Gran Bretanya)

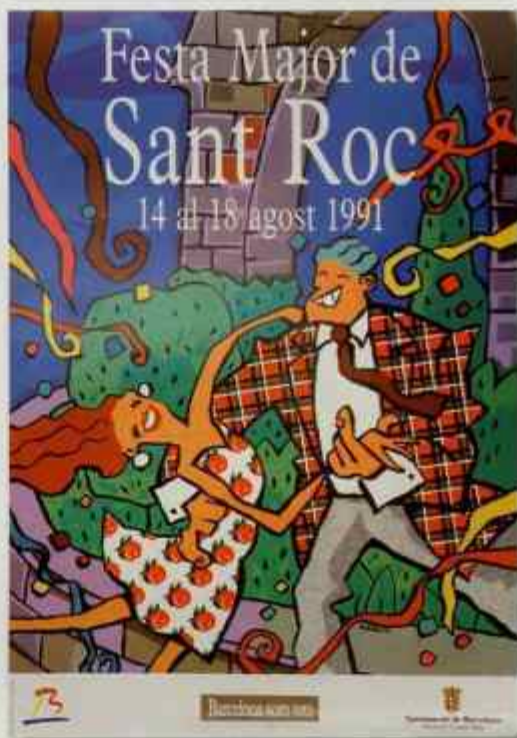

activament en la conservació i difusió de col·leccions d'interès per al coneixement de la història de Ciutat Vella, com ara l'Arxiu Popular de la Barceloneta (2007), entre d'altres.

Ciutat Vella ha estat un dels arxius amb una major projecció ciutadana. Són nombroses les activitats de difusió organitzades, tant pel que fa a la celebració de jornades de portes obertes, com de visites guiades a l'arxiu, realització d'itineraris urbans, exposicions —com "Escenes

del Raval", al CCCB (1998)—, activitats pedagògiques —reconegudes amb guardons com ara el Premi Baldri i Reixac 1995—, cursos de formació reglada, xerrades i conferències i tota mena de contactes amb els mitjans de comunicació. La col·laboració estable al llarg del temps de l'arxiu amb el moviment associatiu i cultural dels barris de Ciutat Vella l'ha convertit en un espai de referència indiscutible. L'arxiu forma part de la Comissió de Lectura Pública, participa activament

A l'esquerra, dipòsit documental de l'arxiu.
FOTO: PEP PARER (AMDCV)

L'arxiu conserva nombrosa documentació gràfica de gran interès per a la reconstrucció de la història dels barris de Ciutat Vella, com ara la producció gràfica de les festes majors. (AMDCV)

en l'organització de les festes majors i en la mostra anual d'entitats, col·labora amb els centres cívics en el disseny i la realització de diverses activitats, entre d'altres. Assessora habitualment la Ponència de nomenclàtor per a la proposta de denominació de nous espais urbans a Ciutat Vella i col·labora activament, per exemple, amb el Col·legi de Periodistes de Catalunya en l'elaboració del cens de premsa de la ciutat de Barcelona, entre altres iniciatives.

Arxiu Municipal del Districte de l'Eixample

La primera de les seus del nou Arxiu Municipal del Districte de l'Eixample va ser la Casa Elizalde, entre els anys 1990 i 1996. Posteriorment es va traslladar, tot i que de manera provisional, a les oficines municipals del Districte del carrer del Consell de Cent, 333, des d'on va arribar a les instal·lacions actuals a la seu del Districte del carrer d'Aragó.

De manera similar al de Ciutat Vella, el de l'Eixample també conserva majoritàriament fons documentals administratius de l'Ajuntament al llarg de la segona meitat del segle xx, ja que la resta de documentació històrica pròpiament dita sobre els orígens, l'evolució i la construcció de l'Eixample es troba a l'Arxiu Municipal Administratiu. En els seus dipòsits es conserven els fons documentals procedents de la Junta Municipal de la dictadura dels districtes IV i VI entre els anys 1964 i 1979, així com la documentació generada per Consell Municipal del Districte ja en el període democràtic des del 1979 fins a l'actualitat.

C. d'Aragó, 311
08009 Barcelona
Tel.: 93 291 62 28
Fax: 93 291 62 99
A/e: amde@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/eixample

Al llarg dels anys, com és habitual a la resta de centres de la xarxa d'arxius municipals de Districte, el de l'Eixample també ha estat destinatari de la donació d'alguns fons particulars, com ara el de Jordi Costa i Simon (1999), amb escriptures i inventaris de béns referents a l'Eixample i l'Associació de Aguas del Eixample per al període 1868-1979. L'arxiu també ha adquirit altres fons, com el de la fotògrafa Rosa Feliu (2000), amb un total d'unes 2.100 imatges sobre l'Eixample monumental realitzades l'any 1983. Aquest últim ha contribuït a enriquir el conjunt de documentació gràfica de l'arxiu, que custodia una signifi-

Seu del Consell Municipal del Districte de l'Eixample, on també s'ubica l'arxiu municipal del Districte.
FOTO: PEP PARER (AMDE)

L'arxiu de l'Eixample conserva majoritàriament al seus fons documentació administrativa de l'Ajuntament al llarg de la segona meitat del segle XX. A la pàgina següent, dipòsit documental ubicat al soterrani del mercat de la Concepció. FOTOS: PEP PARER (AMDE)

cativa col·lecció de fotografies històriques (entre d'altres, les provinents del Fons Enric Dodero), d'un tast de les quals es pot gaudir en el llibre de fotografies *L'Eixample. Imatges i records* de l'editorial Viena (1996).

A més de la sala de consulta, l'arxiu disposa de la biblioteca i hemeroteca auxiliars i servei d'informació i documentació. La biblioteca està constituïda principalment per publicacions de temàtica històrica i sobre urbanisme de l'Eixample, com també

per obres de referència i de l'Administració pública local. I a l'Hemeroteca és possible trobar revistes i publicacions periòdiques editades a l'Eixample, procedents en molts casos d'associacions de veïns i entitats diverses dels seus barris.

Entre les principals activitats de difusió organitzades per l'arxiu de l'Eixample, destaca la celebració de visites guiades a l'arxiu i la seu del Districte, conferències i xerrades, la publicació de llibres divulgatius, així com activitats pensades

Conservar la memòria de Barcelona

Els arxius municipals han contribuït a conservar la memòria de Barcelona; potser no és la memòria més espectacular ni la més vistosa, però és necessària i eficaç, ja que una ciutat és el fruit i la suma d'innombrables coses de registre tan diversos. Jo he treballat, per ara, en l'Arxiu Administratiu, del carrer del Bisbe Caçador, i en l'Arxiu Històric de la Ciutat, a la casa de l'Ardiaca. Hi he passat estones molt felices, però a més hi he trobat coses fonamentals; algunes sabia que existien i per això les buscava, però també n'hi he descobert d'altres que no sabia que hi eren. Aquest és un món ple de sorpreses, sovint molt gratificants. En aquests ambients on dominen el silenci, la placidesa i la intensitat sempre m'he sentit ajudat i orientat pels funcionaris que hi treballen. Gràcies.

Lluís Permanyer
Periodista

especialment per al públic escolar. L'arxiu també ofereix assessorament i suport a les iniciatives d'investigació i recerca sobre estudis d'història de l'Eixample, que també ajuda a difondre entre el gran públic. Un dels principals actius de l'arxiu és, com a la resta de centres de la xarxa d'arxius municipals de Districte, el servei a la mateixa administració municipal.

La previsió és que cap a l'any 2010 l'arxiu pugui tenir la seva pròpia seu en un antic cinema

del barri de Sant Antoni, amb dipòsits de més capacitat i un millor equipament per a les consultes. Actualment ja hi ha els plànols de l'obra acabats i a partir del 2009 començaran les obres.

On és el centre?

Quan vols recuperar itineraris que han quedat invisibles en moltes de les narratives històriques. Quan vols recuperar experiències que no han estat inscrites en el discurs històric. Quan vols recuperar escenes de la vida quotidiana els arxius municipals de Districte són el lloc i esdevenen una font inesgotable, de troballes, d'emocions, d'experiències. Durant anys, periòdicament, els arxius municipals de Districte formen part del meu paisatge habitual, a la recerca d'alguns dels itineraris que les dones han elaborat a Sant Martí, Sants-Montjuïc, Sant Andreu, Ciutat Vella i, ara, l'Eixample... en el marc del projecte de recuperació de la memòria històrica de les dones en els districtes de la ciutat. Durant vint anys, els arxius municipals de Districte, pacientment i de manera continuada, han anat espigolant, recollint, material imprescindible per repensar la història urbana. Però no sols s'han limitat a recollir, han proposat i impulsat noves lectures de la ciutat situant en el centre allò que sovint havia quedat en els marges. És, doncs, una aposta política.

Isabel Segura Soriano

Historiadora

Dipòsit documental de l'arxiu de l'Eixample.
FOTO: PEP FARRÉ (AMDE)

Sessió de treball del projecte "Itinerari de les dones", dirigit per la historadora Isabel Segura (a la imatge, la segona per l'esquerra).
FOTO: PILAR BERGADA

Dues instantànies de les instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de l'Eixample. A l'esquerra l'estat en què es trobava bona part de la documentació a mitjans dels anys vuitanta i a la dreta, les instal·lacions actuals a la seu del Consell Municipal del Districte, a l'edifici històric de la Tinència d'Alcaldia, al carrer d' Aragó.
FOTOS: (AMDE) / PEP PARER (AMDE)

Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc

Tot i que la creació del modern Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc data dels anys vuitanta, els seus precedents se situen en la iniciativa que va sorgir del Club Excursionista de Sants i que fou recollida més tard per la Unió Excursionista de Catalunya (UEC) de Sants, a la primera dels anys trenta, amb la fundació de l'Arxiu Històric de Sants.

L'any 1979, la Unió Excursionista de Catalunya de Sants va arribar a un acord amb el Consell de Districte per cedir el seu fons documental a l'Ajuntament amb el compromís de millorar-ne la conservació en unes instal·lacions dignes i afavorir-ne la consulta pública. La voluntat no era una altra que la de crear un arxiu històric al barri de Sants. Amb aquest objectiu, el mateix 1979, en el primer ple municipal de l'antic Consell Municipal del Districte VII, s'acordà restaurar i condicionar la Casa del Relotge, a la plaça de Bonet i Muixí, com a seu de l'arxiu de l'entitat. Les obres de condicionament de l'edifici medieval s'allargaren fins a l'estiu del 1983 i, al cap de dos anys,

C. de Creu Coberta, 104, i plaça de Bonet i Muixí, 3
08014 Barcelona
Tel.: 93 291 63 05
Fax: 93 291 63 33
A/e: amds@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/sants

el 1985, l'edifici es convertia oficialment en la seu de l'Arxiu Històric de Sants de la Unió Excursionista de Catalunya de Sants. La UEC de Sants cedia l'any 1987, finalment, el seu fons al Consell Municipal del Districte, documentació que, un any més tard, constituïria una part fonamental dels fons de procedència privada del nou Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc creat arran del Projecte d'ordenació d'arxius. En aquest nou arxiu municipal de Districte ingresen també els documents conservats per l'Ajuntament de Barcelona pertanyents al fons de l'antic municipi de Sants.

Seu de la documentació històrica de l'arxiu de Sants, a la Casa del Relotge de la plaça de Bonet i Muixí.
FOTO: PEP PARER (AMDS)

Dipòsit documental de l'arxiu.
Des del 1985 la Casa del
Relloige acull la documentació
de l'arxiu de Sants.
FOTO: PEP FARER (AMDS)

A la dreta, expedient de l'antic
Ajuntament de Sants
de l'any 1893.
(AMDS)

A partir del 1991 l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc amplia les seves dependències amb diferents espais de la seu del Districte, al carrer de la Creu Coberta, on es custodia principalment el Fons municipal contemporani. Aquell mateix any havien ingressat a l'arxiu 28 transferències de documentació, procedents dels serveis administratius del Districte.

L'any 1992 es constitueix el consell assessor de l'arxiu, que es refundà a l'abril del 2005, després d'uns anys d'inactivitat, amb 13 nous membres

d'entitats culturals del barri, a més d'un representant de cadascun dels partits polítics amb representació al ple del Districte. Aquell mateix any 1992, a partir del novembre, l'arxiu va ser objecte d'un ambiciós projecte de dinamització i difusió cultural arreu dels barris de Sants-Montjuïc, amb una anàlisi acurada de les tipologies d'usuaris i el foment del servei com a equipament cultural del districte.

El resultat ha estat, des de llavors, la realització d'una ambiciosa programació d'activitats,

com ara la campanya "L'Arxiu i les escoles", els itineraris històrics i les visites guiades, la captació de voluntaris, la recuperació i dinamització del refugi antiaeri del Poblesec, concursos i exposicions de fotografia, tallers de narrativa històrica —oral i escrita— i col·laboració en certàmens literaris —com el Francesc Candel i el de Font de la Guatlla—, cursos de formació per a voluntaris, i la celebració de col·loquis i conferències, així com la posada en marxa i potenciació dels Centres de documentació històrica dels barris. L'arxiu també ha destacat en la participació en diverses exposicions, com ara les dedicades al 125è aniversari del Poblesec (1994), la Defensa Passiva i el Poblesec durant la guerra civil (1997) i el Cine Nic, una joguina històrica del Poblesec (1998), entre d'altres. Cal destacar, també, la participació en trobades acadèmiques, com ara les III Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya (1994), el 4t Congrés de Ciutats Educadores "Les arts i les humanitats com a agents del canvi social" (Chicago, 1996) i especialment les I Jornades col·loqui d'història local de Sants-Montjuïc dedicades a Sants i la seva Marina al llarg de la història (1997), organitzades per l'arxiu amb motiu del centenari de les agregacions municipals de Barcelona.

Un dels àmbits en què l'arxiu ha destacat ha estat en el de la publicació d'obres de recer-

La recuperació constant de la memòria històrica

Fa més de vint anys el de Sants, com la majoria d'arxius, tenia un encant especial per a l'investigador novell. Recordo que calia mig concertar les consultes amb els arxivers i els col·laboradors de l'arxiu que estaven portant a terme les tasques de catalogació de l'antic arxiu de la Unió Excursionista de Catalunya de Sants i de la documentació que anaven salvant i portant els veïns. El personal et rebia sovint en bata blanca coberta d'una lleugera capa de polsim i treballava amb mitjans escassos, llavors tan precaris com l'estat de la Casa del Rellotge, seu de l'arxiu. Però el tracte cap a l'investigador i l'estudiós de tota mena era atent i entranyable, ja que la falta de catàleg era substituïda amb dosis d'amabilitat pels arxivers i el seu coneixement dels fons documentals. Eren els temps d'Anselm Cartaña, Xavier Doltra i d'altres. Amb ells vaig començar a fer recerca sobre les fàbriques de Sants i Hostafrancs, especialment sobre La España Industrial, que es convertiria en el tema del treball de recerca de postgrau —l'equivalent a l'antiga tesina— en Història.

A poc a poc l'arxiu va millorar en mitjans, nombre de fons documentals i atenció al públic, que em van permetre —com a tants altres— iniciar col·laboracions en forma de publicació o comunicacions a jornades i congressos: els vapors de Sants (1997), el centenari de les agregacions municipals (1997) o el volum d'Hostafrancs (1999) de la col·lecció «Conèixer el districte». La meua relació amb l'arxiu va tenir el seu punt culminant amb la publicació de la història del municipi independent de Sants, *Entre Sans i Sants* (2004), que, més enllà de l'interès acadèmic professional com a historiador, era producte d'aquest bressol d'inquietuds i amor per la història dels barris que ha estat l'arxiu i el seu equip d'arxivers i col·laboradors dirigit en els últims temps per Núria Burguillos. En aquest sentit cal valorar en la seva justa mesura la tasca de l'arxiu caracteritzada per la difusió cultural, l'obertura al barri, la participació de voluntaris i la recuperació constant de la memòria històrica de Sants-Montjuïc.

Carles Enrech
Historiador

Des instantànies de les instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc. A l'esquerra, detall de la sala de consulta el març de 1985. A la dreta, les actuals instal·lacions ubicades a la seu del Districte, al carrer de la Creu Coberta.

FOTOS: JOAN CAMPANA (AMDS) / PEP PARER (AMDS)

La petita història de les gents d'uns barris

La paraula arxiu, de sempre, per a mi tenia un significat lligat a tòpics que tenien molt a veure amb conceptes com burocràcia, administració, llistes alfabètiques, fitxes temàtiques... Això pràcticament es traduïa en piles de documents, prestatgeries inacabables plenes de llibres que a poc a poc s'enfonsaven en la foscor i l'oblit. Un món que jo intuïa avorrit, mecànic, fet d'hores i hores de feina fosca i poc creativa.

Per raons professionals vam tenir relació amb l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc i tots els tòpics i les idees preestablertes es van esfondrar. L'espai, una vella masia supervivent del passat agrícola de l'antiga vila de Sants, és l'arxivador perfecte, l'ambient idoni per reflexionar sobre temps passats. Aquí un grup de persones molt allunyades de burocràcia i mecàniques administratives treballa amb entusiasme, inventa temes, genera iniciatives, recupera històries que, encara que fetes amb rigor científic i professionalitat, van més enllà de la descripció dels fets històrics convencionals. La petita història de la gent d'uns barris que en el seu conjunt configuren la gran història d'una ciutat: Barcelona.

Josep Ramon Gómez
Dissenyador gràfic

ca i de divulgació històrica. Ben aviat, l'Arxiu de Sants-Montjuïc va començar a nodrir amb diversos títols la seva col·lecció de "Quaderns". El primer d'ells (1991) va ser un volum monogràfic dedicat a la figura de l'escriptor Josep Miracle —que un any després feia donació del seu fons personal—, seguit d'altres títols com ara la Guia inventari de l'Arxiu (1992), un volum dedicat als vapors de Sants, un altre a les dones del Districte i el llibre dedicat al Refugi 307, dels quals s'han fet diverses edicions. També destaca l'aprofundida investigació acadèmica *Entre Sans i Sants. Història social i política d'una població industrial a les portes de Barcelona, 1839-1897* (2004), de Carles Enrech, i *Una història de la Marina de Sants. Vides paral·leles* (2007), de Jordi Ortega Robert.

L'any 1999 l'arxiu assolí la normalització pel que fa a la seva vocació fundacional de conjugar les funcions administrativa i cultural. El 2002 l'arxiu començà a aplicar el nou Sistema d'Administració Integral de Documents i Arxius (AIDA) als seus fons municipals i, des de l'any 2003, l'arxiu ha donat suport a diverses oficines del Districte que actualment classifiquen la documentació amb el quadre de classificació uniforme corresponent al Fons municipal contemporani. També començà a desenvolupar una línia d'actuació estratègica destinada a garantir la preservació dels fons i

a substituir suports documentals. Al cap de cinc anys concloïen els treballs que han permès el microfilm i la digitalització de les actes de l'antic municipi de Sants i les del Consell Municipal dels Districtes II, III i VII, la restauració dels llibres d'actes de l'antic municipi, així com la documentació del fons municipal contemporani corresponent a la Tinència d'Alcaldia d'Hostafrancs, a més d'algunes publicacions periòdiques.

Fins ara l'arxiu ocupava dues dependències: la de la Casa del Relotge i la del soterrani de la seu del Districte al carrer de la Creu Coberta. El fu-

tur immediat passa per la unificació total de les instal·lacions de l'arxiu en la nova seu que s'ha de construir a la seu del Districte.

A l'esquerra, imatge d'una sessió de treball del projecte "Itinerari de les dones". Des de 1992 l'arxiu de Sants ha estat objecte d'un ambiciós projecte de dinamització cultural. (AMDS)

A la dreta, sala de treball de l'arxiu de Sants-Montjuïc. FOTO: PEP PARER (AMDS)

Arxiu Municipal del Districte de les Corts

L'antecedent immediat de l'actual Arxiu Municipal del Districte de les Corts és el Centre d'estudis i documentació creat l'any 1983 format per un grup de veïns i veïnes interessats a recuperar la història de les Corts. Del mateix centre ja va sorgir la necessitat d'impulsar la constitució d'un arxiu històric, que tindria el seu primer estatge, tot i que de manera molt provisional, a la mateixa seu del Consell Municipal a la plaça de Cornas i el 1986 al Centre Cívic de Can Deu.

L'any 1988 es crea l'arxiu actual integrat per les col·leccions conservades a Can Deu, amb el fons documental de l'antic ajuntament de les Corts retornat al Districte i els fons transferits des de les àrees centrals com a conseqüència del procés de descentralització municipal. És llavors que, davant el volum de documentació, els fons de l'arxiu es distribueixen; la part administrativa en un local provisional al carrer de Dolors Masferrer, 33-35, mentre que la part històrica i de consulta continuava a Can Deu. Així fou fins que, l'any 1995, s'inauguren

C. de Dolors Masferrer i Bosch, 29-31
08028 Barcelona
Tel.: 93 291 64 32
Fax: 93 291 64 68
A/e: amdc@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/lescorts

les actuals instal·lacions de l'arxiu al mateix carrer de Dolors Masferrer i Bosch, 29-31.

Del fons de l'antic ajuntament agregat a Barcelona l'any 1897 es conserva un total de documentació de 58 caixes del període 1823-1897. Aquest valuós fons històric es complementa amb el procedent de la Junta del Districte i de les àrees centrals (1954-1987) i del modern Consell Municipal del Districte de les Corts (d'ençà del 1984).

Cal assenyalar la importància de la recuperació de determinats fons patrimonials privats, com ara el de les Cristalleries Planell i l'ingressat l'any 2000 procedent de la institució psiquiàtrica Institut Fre-

Instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de les Corts, al carrer de Dolors Masferrer i Bosch.
FOTO: PEP PARER (AMDC)

Un arxiu necessari

Era necessari, calia un arxiu on es pogués guardar, classificar i posar a la disposició de tothom la memòria històrica del nostre poble, les Corts. Aquesta realitat ha estat possible per l'entusiasme i la intenció d'aconseguir-ho de Josep Moran i Montserrat Beltran i ha estat continuada per l'actual directora i el seu equip.

Gràcies a l'arxiu, sempre quedarà constància del que va ser les Corts abans que el «progrés», les avingudes i els edificis que volen tocar el cel es mengessin les restes de tantes hores clares i dies-extraordinaris d'una gent que, sense ordinadors i sense finances, van tenir la virtut de saber viure un temps que calia tenir en compte... Un temps de fred i bufandes per Nadal, teatre i poesia al Casal a la primavera, caramelles per Pasqua i ombres llunyanes d'uns caps junts de les parelles d'enamorats, que es forien en un sol pels camins, que, si més no, els portaven molt més enllà de l'infinit.

Ton Brengaret i Framis

Director de l'Escola GROC de les Corts

nopàtic Tomàs Dolsa. Després de cent quaranta anys d'història, aquesta institució privada tancava les portes i cedia el seu ric fons documental corporatiu a l'arxiu. Es tracta d'uns seixanta metres lineals de documentació històrica textual, diversos plànols, planxes de gravats, àlbums de fotografia i fins i tot diversos quadres i aparells mèdics especialitzats.

L'arxiu de les Corts ha dut a terme des de la seva creació una extensa programació d'activitats de dinamització cultural, que inclou visites guiades, itineraris històrics, conferències i seminaris, pre-

sentacions de llibres, tallers didàctics, dossiers pedagògics, exposicions com ara les dedicades a la festa major, el modernisme i el noucentisme o la d'imatges antigues "Les Corts, imatge retrobada".

També ha destacat per la materialització d'una nodrida línia de publicacions divulgatives. Entre els seus títols destaquen les obres dedicades a *Can Deu* (1990), de Teresa Navas; *Les masies de les Corts* (1993), d'Imma Navarro; *Els carrers de Barcelona: les Corts* (1999), de Jesús Portavella; la guia de l'Arxiu (1998); *Un suburbi obrer a la*

Barcelona d'entreguerres. *La Colònia Castells de les Corts, 1923-1936* (2003), de Glòria Andrés, Maria Rosa Bonet, Carlos Calvo i Jose Luis Oyón; *La Casa de Maternitat i Expòsit* (2004), de Raül Aguilar, Montserrat Carbonell, Eva Gimeno i Josep Montiel; *Memòria del passat industrial* (2005), de Mercè Tatjer, Antoni Vilanova i Yolanda Insa; *La Mercè: cinquanta anys d'un barri de les Corts, 1953-2003* (2005), de M. Assumpció Valls; *El Frenopàtic de les Corts: història d'un centre de salut mental* (2006), de Lluís M. Bou, i *Les Corts*

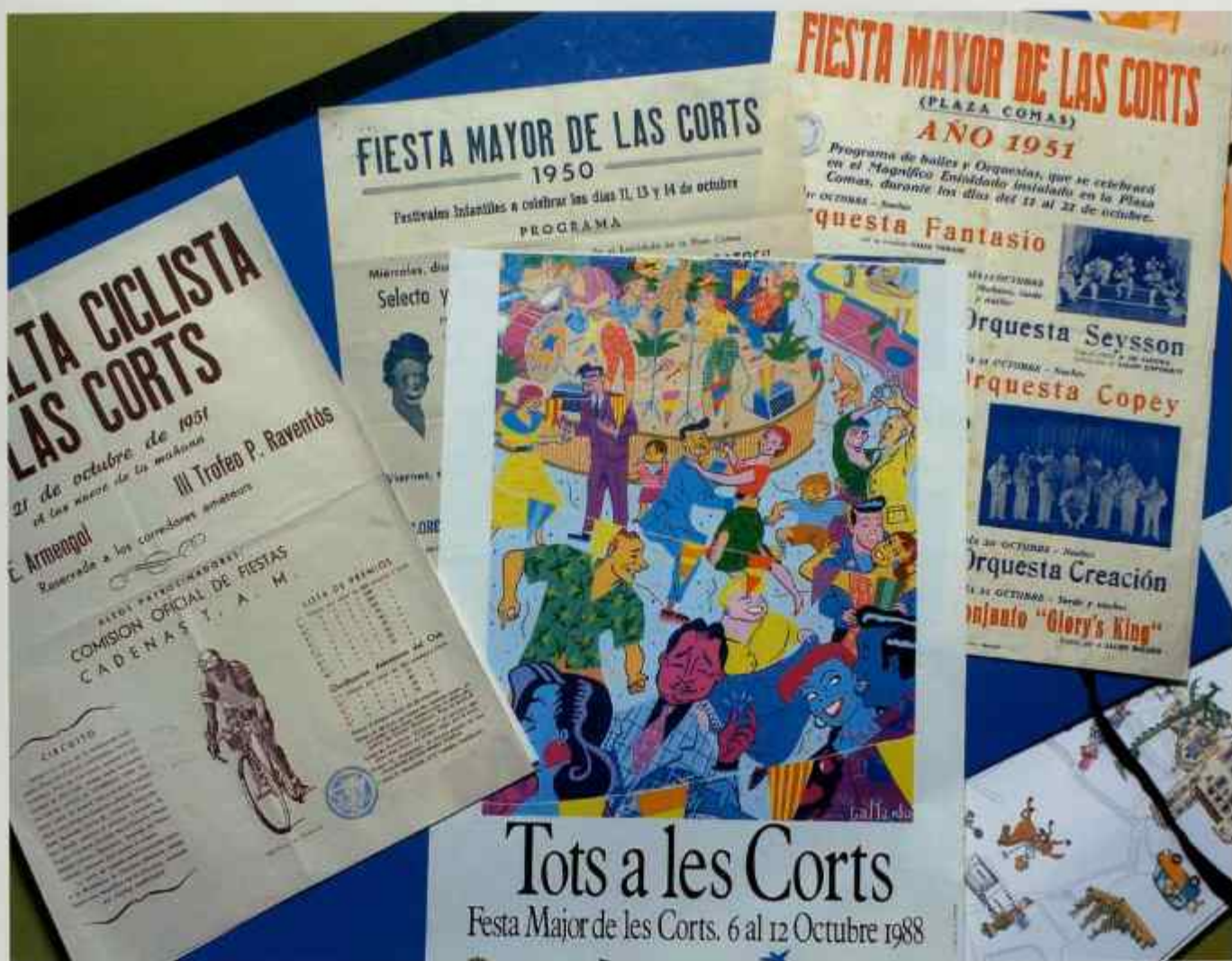
i *el Barça: vuitanta-cinc anys d'història compartida* (2007), de Manuel Tomàs.

Així mateix destaca la col·lecció "Quaderns d'Estudi. Coneguem les Corts", iniciada el 1999 amb l'objectiu de donar a conèixer el districte tant des del punt de vista geogràfic, com social, cultural i històric. A més, es pretén incentivar el professorat perquè treballin juntament l'alumnat el coneixement del medi local amb materials i continguts relacionats amb el seu entorn, i a la vegada apropar l'arxiu i els fons que conserva als estudiants i als veïns i les

D'esquerra a dreta, dipòsit documental de l'arxiu de les Corts dotat amb els moderns mitjans de conservació preventiva. En el centre, una instantània de l'activitat "Descobreix l'arxiu de les Corts" (2003). I a la dreta, cartell de la festa major de les Corts de 1956, donació de Santiago Mach i Porta.
FOTOS: PEP PARER (AMDC) / EVA PINYOL (AMDC) /

Libre d'actes de l'antic Ajuntament de les Corts corresponent als anys 1862-1873. A l'arxiu es conserven un total de 58 caxins de documentació municipal del període 1823-1897.
FOTO: DANI ROMIRA (AMDC)

Documentació gràfica de les festes majors de les Corts durant la segona meitat del segle XX.
FOTO: DANI ROVIRA (AMDO)

Presentació del llibre
Les Corts i el Barça:
vuitanta-cinc anys d'història
compartida, publicat
per l'Arxiu del Districte.
Desembre del 2007.
FOTO: DANI ROVIRA (AMDC)

Sala de consulta de
l'Arxiu del Districte.
FOTO: PEP PARER (AMDC)

veïnes de les Corts. Actualment s'han publicat vuit títols com *El nucli antic de les Corts: les Corts Velles* de Mercè Tatjer i Antoni Vilanova, o *La Població de les Corts* d'Armand Güell i Nùria Almirall.

En el marc del centenari de les agregacions municipals del 1897, els dies 14 i 15 de març de 1997 l'arxiu organitzava les Primeres Jornades de Recerca Històrica de les Corts.

La programació cultural de l'arxiu, en molts casos emanada directament del seu Consell Assessor, ha inclòs esdeveniments de projecció, com ara la commemoració del centenari de Joan Oliver "Pere Quart" (1999) i la participació en esdeveniments públics com ara la Festa Major de les Corts del 2006, en el marc de la qual l'arxiu va organitzar una exposició dedicada als 200è aniversari de la celebració. L'arxiu participa de manera estable en diversos projectes estretament vinculats amb els barris del districte, com ara la Comissió de Lectura Pública, la Comissió organitzadora de la Festa Major, el Centre de Recursos Pedagògics conjuntament amb el qual organitza activitats pedagògiques com els tallers didàctics "Descobrir l'Arxiu Municipal de les Corts: viatge per la teva història a través dels documents", adreçats a tots els nens i les nenes del cicle mitjà de primària del districte, amb la finalitat de descobrir als alumnes què és un arxiu i les seves funcions, i introduir els escolars en les tasques d'observació, comparació

i anàlisi dels documents fotogràfics per conèixer la forma de vida a les Corts al llarg del segle xx. També el taller "Les Corts parla", amb l'objectiu d'iniciar els alumnes de secundària en el coneixement de l'entorn social i polític de la postguerra franquista a les Corts. Aquestes activitats compten amb la participació d'un gran nombre dels centres educatius del districte.

Rigor científic i voluntat de servei

Recordo haver participat, amb altres companys del consell assessor de l'arxiu, com Santiago Mach, Jaume Martí i Pere Poll, en les activitats del Centre d'Estudis de les Corts, que en fou el precedent. Ens reuníem precisament a casa de Ton Brengaret i organitzàvem sobretot actes encaminats a la consecució d'un districte propi per a les Corts. Després d'aquesta etapa prèvia les activitats van continuar, tant pel que fa a la recerca com a la difusió a través de l'Arxiu del Districte de les Corts, creat en temps del regidor Enric Vila. La primera publicació fou precisament el fullet, encara útil, aparegut el 1987, *Les Corts. Notícia històrica del districte*, que vam redactar amb l'arxivera del Districte i amb fotografies de Montserrat Pagès.

Un dels motius de satisfacció per les activitats de l'arxiu, sempre realitzades amb gran harmonia per part de tots i especialment pel personal de l'arxiu, ha estat la bona recepció per part dels ciutadans de les Corts, i la incorporació de joves estudiosos, ben formats i amb gran empenta, com Imma Navarro i Lluís Bou, entre d'altres. Això ha permès la continuïtat en la feina, feta amb rigor científic i amb voluntat de servei a la nostra comunitat.

Josep Moran i Ocerinjauregui

Linguista i membre del Consell Assessor del Districte de les Corts

Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi

La creació de l'actual Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi data del 1988, arran del Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona. L'any 1991 l'arxiu s'instal·la en la seva seu actual del Casal de Sarrià, al bell mig dels jardins de la Vila Cecília.

Tot i que la seva creació és, per tant, recent, l'arxiu de Sarrià-Sant Gervasi conserva alguns dels fons més voluminosos i antics de tots els arxius de Districte de Barcelona, ja que la documentació més antiga que s'hi custodia data de la primera del segle XVIII en el cas de Sant Gervasi i Vallvidrera i de la segona meitat del mateix segle per al cas de Sarrià. De fet, ambdós municipis van mostrar al llarg del temps la voluntat d'ordenar els seus arxius amb criteris científics, com ho demostra el fet que ja l'any 1835 una reial ordre creava oficialment l'Arxiu de Sarrià. Posteriorment, el 1874, s'encarregava la realització d'un inventari dels seus fons i el 1901 aquest es publicava sota el títol d'*Índice del Archivo Municipal*. Un any després, el 1902,

C. d'Eduardo Conde, 22-42 (Casal de Sarrià)
08034 Barcelona
Tel.: 93 256 27 22
Fax: 93 280 01 89
A/e: amdsg@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/sarria

el ple municipal de Sarrià —que no seria anexionat a la capital catalana fins al 1921— aprovava el reglament de l'arxiu i la biblioteca municipal. Paral·lelament, també Sant Gervasi de Cassoles encarregava, l'any 1894, la sistematització del seu arxiu i, al cap de dos anys, el 1896, publicava la monografia *Memoria acerca de la formación del Archivo Municipal de S. Gervasio de Casolas*. En total, de l'antic ajuntament de Vallvidrera es conserven 36 caixes de documentació del període 1714-1891, del de Santa Creu d'Olorda es conserven 5 caixes del període 1842-1910; del de Sant Gervasi, 340 caixes del període 1727-1927,

Casal de Sarrià, seu de l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi.
FOTO: PEP PARER (AMDSC)

Resseguir i conservar la petjada del passat

L'arxiu de Sarrià-Sant Gervasi té un doble vessant, ja que, d'una banda, recull la memòria històrica local i, de l'altra, s'apropa a les persones o entitats interessades en el mateix tema. Aquesta darrera vessant es posa de manifest a l'hora de confiar en aquest centre per deixar-hi documents fotogràfics, familiars, o veïnals, com es posa de manifest tan sovint.

Cal destacar, també, el catàleg d'obra privada i pública, que conté dades de gran interès per als qui, com jo, resseguim i conservem la petjada del passat. Però la història està formada també de fets petits i, per exemple, vaig poder trobar una font de Sarrià que es trobava a Sant Andreu i que vam veure aparèixer en una sèrie de TV3; gràcies a la col·laboració entre els arxius i la ciutadania es va poder localitzar i documentar. En conjunt aquestes són petites mostres del que han pogut ser aquests anys passats, però crec que s'han obert portes de col·laboració i sintonia que donaran els seus fruits en els temps a venir.

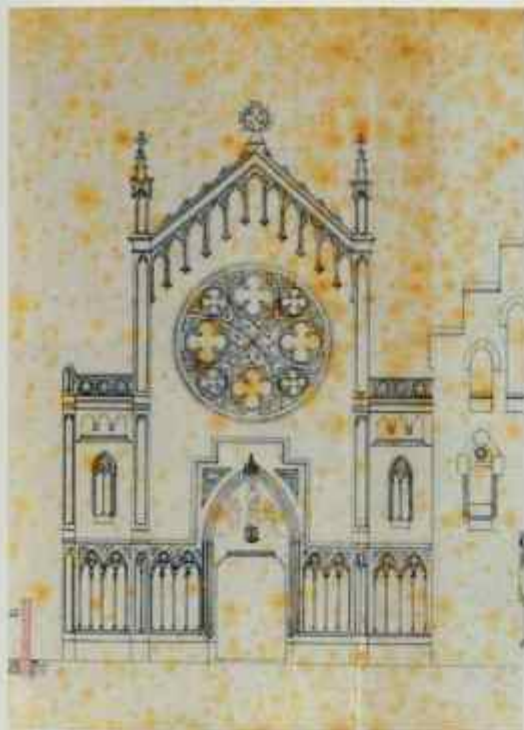
Narcís Rucabado

Membre del Consell assessor de l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi

i finalment del de Sarrià es conserven 676 caixes de documentació i 34 volums corresponents al període 1770-1925.

La riquesa dels seus fons documentals ha donat lloc a publicacions de primer ordre, com ara els tres volums de la col·lecció "Inventaris i catàlegs de l'Arxiu Municipal", editats entre el 1992 i el 1994 i que donen a conèixer la sèrie històrica de llicències d'obres tant públiques com privades dels antics pobles agregats de Sarrià, Sant Gervasi de Cassoles, Santa Creu d'Olorda i Vallvidrera, i més recentment, el catàleg de les sèries d'obra pública. En aquest sentit també cal destacar altres publicacions, com ara la mateixa guia de l'arxiu (1997), d'Amèlia Poves; *Els carrers de Barcelona: Sant Gervasi* (2003), de J. Portavella; *El Mina-Grott, història d'un petit tren a Vallvidrera* (2004), de R. Fernández i Valentí; *Govern i territori, una perspectiva des de Sarrià-Sant Gervasi* (2004), d'Elena Sierra Valle i Mercè Palau-Ribes; *Els carrers de Barcelona: Vallvidrera, les Planes* (2006), de J. Portavella; i *Catàleg monumental del terme de Sarrià, de la prehistòria a l'antiguitat tardana* (2007), d'Antoni Mañé i Sabat.

Una de les tasques més importants d'aquest arxiu és la conservació, descripció i consulta dels expedients recents produïts per l'administració del Districte; concretament les llicències d'obra

major (amb 2.277 unitats) i les llicències d'activitat (amb 6.760 unitats), juntament amb els índexs del registre civil de la població, són algunes de les consultes més habituals que s'atenen a l'arxiu i representen una veritable finestra entre l'administració i els seus ciutadans.

En el capítol de fons privats cal assenyalar la donació de la documentació de les colles de Sant Medir feta per Francesc Blanch (1999-2000), els registres de propietats rurals i urbanes de la família

Víncia-Margenat (2001) i, més recentment, el fons de l'entitat Associació Cultural de la Tercera Edat de Catalunya (2007). El més valuós del seu fons és, sens dubte, l'adquirit l'any 1993 a la família Jové, consistent en uns 2.500 documents fotogràfics, bibliogràfics i textuais sobre la trajectòria històrica dels barris de Sarrià-Sant Gervasi.

Des dels seus orígens, l'arxiu ha estat instal·lat en diversos espais del Casal de Sarrià. L'any 1992 s'hi va traslladar des del dipòsit de l'Ar-

Detall de la façana principal d'un convent projectat per l'arquitecte Enric Sagnier l'any 1892 al passeig de Sant Gervasi, entre els carrers de Vendrell i Nova Bellem, conservat a l'arxiu. (AMDSG)

A la dreta, vista de la sala de consulta de l'arxiu des de l'any 2006. La riquesa dels fons documentals de l'arxiu ha donat lloc a diverses publicacions. FOTO, PEP PARER (AMDSG)

Dipòsit dels fons documentals dels antics pobles agregats de l'arxiu de Sarrià-Sant Gervasi. La tasca més important que es duu a terme a l'arxiu és, sens dubte, la de servir a l'Ajuntament i a la gestió de la documentació administrativa municipal.

FOTO: PEP PARER (AMDSG)

xiu Municipal de Barcelona al carrer de Ciutat de Granada, al Poblenou, la documentació històrica dels antics municipis de Sarrià, Sant Gervasi de Cassoles, Vallvidrera i Santa Creu d'Olorda. La documentació, però, havia de compartir l'espai amb una sala de lectura que també acollia els llibres de les antigues biblioteques públiques de Sarrià, que l'any 2000 eren cedits a la Biblioteca Clarà. Davant la manca d'espai de l'arxiu, entre el 1993 i el 1995 s'habilità un dipòsit de prearxivatge dels fons administratius al carrer de l'Hort de la Vila. Tot i els intents de traslladar

l'arxiu a l'Espai Cultural Pere Pruna, el projecte no tirà endavant i l'arxiu continuà ocupant noves dependències del Casal de Sarrià, tant al soterrani com al primer pis. Actualment es treballa amb la possibilitat de donar una seu adequada a l'arxiu al nou edifici municipal projectat a la plaça de Sarrià.

Al costat de les nombroses publicacions sorgides de l'arxiu, Sarrià-Sant Gervasi ha centrat la seva programació d'activitats culturals en l'organització de tota mena d'activitats, com ara conferències i exposicions, participació en

commemoracions —com ara la del centenari de les agregacions— i congressos —com el d'Història de Barcelona, amb la presentació de comunicacions—, visites guiades i itineraris urbans, edicions electròniques —com ara els CD amb fotografies de les primeres dècades del segle xx del fotògraf Josep Salvany conservades a la Biblioteca de Catalunya (1999), el realitzat amb l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (2004) i el dedicat a la història dels barris del districte (2006)—, cursos de creació literària —com ara els celebrats a la Casa-Museu Verdaguier— i tallers de novel·la històrica —com els organitzats a la Biblioteca Collserola-Josep Miracle, a Vallvidrera. Sovint, aquestes activitats han estat dissenyades en col·laboració amb el moviment associatiu dels barris de Sarrià-Sant Gervasi i institucions d'àmbit de ciutat com ara l'Arxiu Maragall i la Universitat Pompeu Fabra, entre d'altres. Són especialment significatives les accions encaminades, juntament amb l'Arxiu Municipal del Districte de les Corts, a apropar el Museu-Monestir de Pedralbes al conjunt de la ciutadania. L'arxiu disposa, des de l'any 1999, del seu propi consell assessor, amb representants de tots els territoris geogràfics del districte; forma part de la Comissió de Lectura Pública i col·labora habitualment amb la Ponència de Nomenclador.

Un servei per a tothom

Popularment un arxiu és considerat un espai sovint infravalorat on es guarda tot allò que algun dia va ser vigent, important i fins i tot transcendental. Però quan t'hi acostes la percepció canvia i t'endinses en un present que ha tingut el seu passat i comences la descoberta dels secrets d'una època fascinant que no vam poder viure i que el pas del temps ha condemnat a l'oblit.

La meua primera experiència va ser l'any 1991 a l'Arxiu Històric de la Ciutat situat a la casa de l'Ardiaca. Allà vaig buscar tota la informació disponible sobre el Tibidabo: el projecte era confeccionar un llibre sobre aquesta muntanya barcelonina. Posteriorment aquella tasca va continuar millorant i ampliant-se a l'arxiu del Districte de Sarrià-Sant Gervasi, on la seva responsable, Amèlia Poves, em va oferir tot el suport al treball d'investigació. Durant mesos vaig consultar tot tipus de documentació, especialment articles periodístics, revistes i llibres.

Fruit d'aquella llarga relació va sorgir la publicació per part de l'arxiu de dues edicions de la guia *Itineraris: Tibidabo* i la coedició de tres llibres de fotografies antigues corresponents a la col·lecció «Imatges i Records».

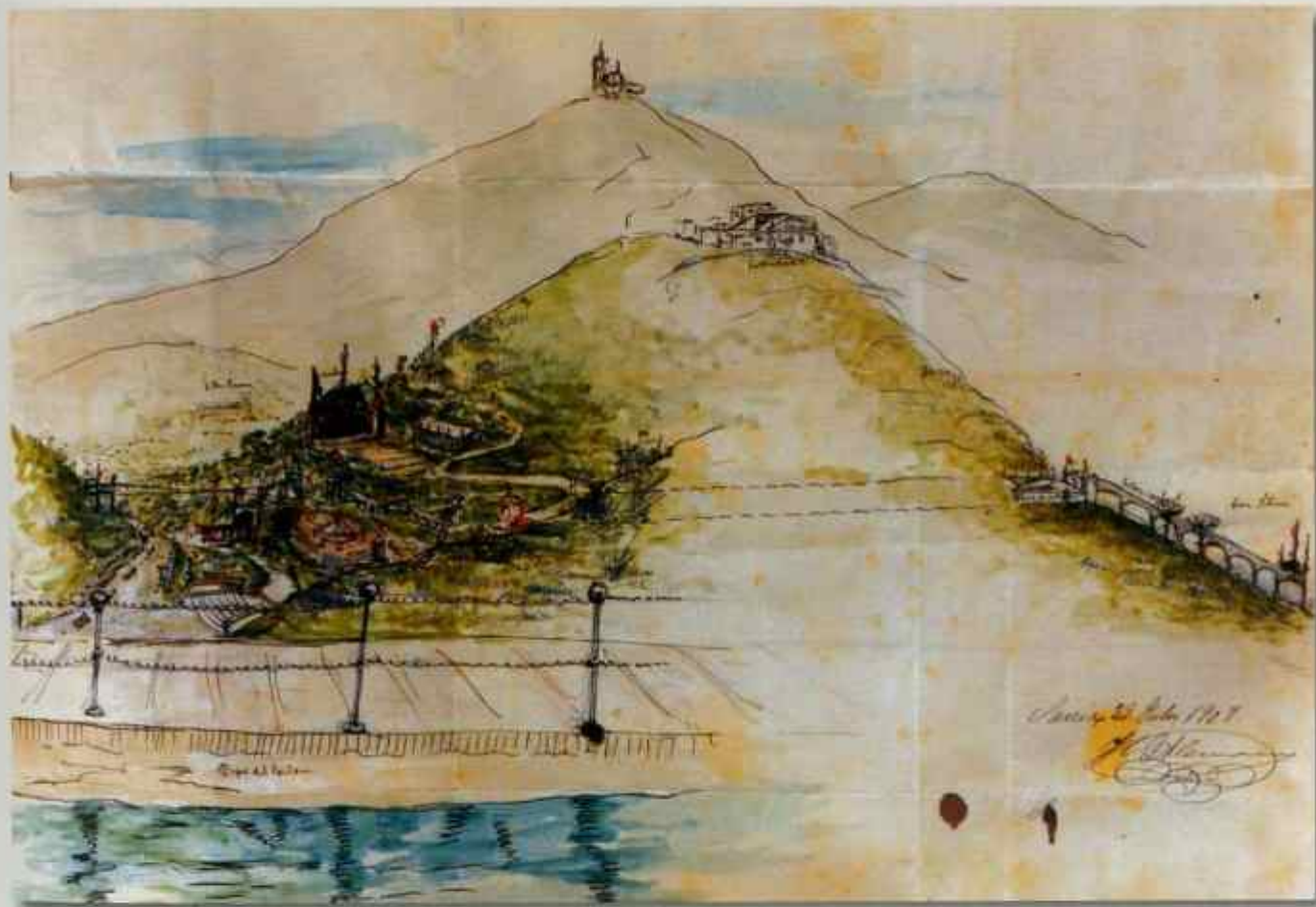
Actualment conservo una bona relació d'amistat amb tots els qui vetllen pel bon funcionament de l'arxiu, a més de pertànyer al seu consell assessor. Un arxiu és alguna cosa més que un regitzell de prestatges, documents o lligalls, és la memòria històrica de tots ple-gats, un servei en definitiva per a tothom que cal garantir i potenciar per no perdre mai el referent del nostre origen tot caminant cap a un futur prometedor.

Josep Darné i Sureda

Historiador

Visita comentada a la seu del Districte a càrrec de l'arxivera de
Santà-Sant Gervasi durant la jornada de portes obertes de la Festa
Major del 2004.
(AMDSG)

Projecte de parc d'atraccions a la muntanya de Collserola presentat per E. Alemany Fany 1907, conservat a l'arxiu de Sarrià-Sant Gervasi. (AMDSG)

Arxiu Municipal →

Arxiu Municipal del Districte de Gràcia

L'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia es crea l'any 1988 arran del Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona. De fet, ja feia anys que als barris de Gràcia s'havien impulsat algunes iniciatives amb l'objectiu de constituir un arxiu històric.

La primera seu provisional de l'arxiu fou la mateixa seu del Consell Municipal del Districte a la plaça de Rius i Taulet, des d'on es va traslladar, l'any 1991, a les noves dependències del carrer de les Camèlies, on l'arxiu va romandre fins al novembre del 2005. Des d'aquesta data l'arxiu té la seu a l'edifici Biblioteca Jaume Fuster de la plaça de Lesseps, on biblioteca i arxiu comparteixen un mateix equipament. L'arxiu compta, entre d'altres, amb una sala per 12 investigadors i amb un modern dipòsit amb capacitat per a 2.200 metres lineals de documentació dotat de tots els mitjans per preservar-la adequadament.

Entre els seus fons, hi figura la documentació de l'antic municipi independent de la Vila de Grà-

Pl. de Lesseps, 20-22, planta 2
08023 Barcelona
Tel.: 93 368 45 66
Fax: 93 368 45 67
A/e: amdg@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/gracia

cia que va existir entre el 1850 i el 1897, tot i que malauradament no es conserva amb la seva totalitat, només la part corresponent als anys 1870 fins a l'agregació definitiva a Barcelona, ja que la documentació anterior va ser destruïda arran dels esdeveniments violents del rebombori de les quintes del 1870, que van provocar la crema de l'arxiu municipal. En total, de l'antic ajuntament s'han conservat dues-centes seixanta-nou caixes de documentació. Testimonial és la presència de documentació de l'antiga Junta Municipal del Districte VIII, que va funcionar dels anys 1900 al 1979. No obstant això, el gruix més impor-

Accés a les instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia. FOTO: PEP PARER (AMDG)

En aquesta imatge, i a la pàgina següent, instal·lacions del modern dipòsit documental de l'arxiu de Gràcia.
FOTO: PEP PARER (AMDG)

A la imatge del centre, cartell anunciant la rua al passeig de Gràcia durant la festa del Carnaval de 1934, conservat al fons Buch del Centre Excursionista de Gràcia custodiat a l'Arxiu Municipal del Districte.
(AMDG)

tant de documentació i, per tant, un dels àmbits d'actuació prioritària de l'arxiu és la documentació transferida des de les oficines del Districte i que en aquests moments podem xifrar en més de 600 metres lineals, que es troben en aquests moments totalment inventariats per facilitar-ne la recuperació.

Altres fons amb què compta l'arxiu són fons audiovisuals amb més d'11.000 unitats documentals, fons gràfics, plànols i cartografia, amb també

més d'11.000 unitats documentals, una biblioteca auxiliar amb 2900 volums i una hemeroteca amb 963 títols. Part d'aquests fons, sobretot els fotogràfics, estan digitalitzats per ser visualitzats a la sala de consulta.

Els seus fons han estat enriquits al llarg dels anys gràcies a l'ingrés de diversos fons privats de gran valor per al coneixement territorial del districte, en especial la donació del Fons Buch del Centre Excursionista de Gràcia que va ingressar l'any 1995,

format per un gran recull de documents de diverses tipologies, del qual cal destacar una riquíssima col·lecció fotogràfica formada per més de 4000 fotografies. També cal assenyalar l'ingrés d'altres donacions, tant textuals com gràfiques i heremogràfiques, com ara les d'Anna Busquets, Xavier Llobet, Angela Ràis i tota una munió de petites donacions que han servit per conèixer amb profunditat els trets diferenciadors d'aquest districte. L'any 2001 l'arxiu ingressava en forma de donació el

Arxius de Districte: Història, custòdia i difusió

L'Arxiu Municipal del Districte és, al meu entendre, una eina bàsica per treballar la història local. Tot i que fa l'efecte que, fins ara, s'ha potenciat més el vessant administratiu, en el moment de la seva creació els arxius de Districte tenien un clar component històric, sobretot en aquells districtes que havien estat ajuntaments independents. Aquests arxius custodien la documentació històrica d'aquests ajuntaments i, en alguns casos, com Horta-Guinardó o Gràcia, els dos arxius que més conec per motius diferents, tenen també entre els seus fons la documentació sobre els barris que historiadors locals, erudits i estudiosos van recopilar al llarg de la seva vida. És el cas del Fons Josep Buch del Club Excursionista de Gràcia o del Fons Felip Capdevila a Horta-Guinardó. El coneixement de la història local, de les pròpies arrels, és molt important i interessa molt a la gent i els arxius de Districte, més enllà de custodiar la documentació històrica, tenen el deure d'afavorir la difusió dels seus fons. En aquest sentit, és molt important potenciar fórmules de col·laboració entre els arxius i els grups i centres d'estudis presents als barris de la ciutat.

Joan Àngel Frigola

President del Taller d'Història de Gràcia

Sala de treball de l'antiga seu de l'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia al carrer de les Camèlies, en una imatge presa l'any 1997. (AMDG)

Sala de treball les actuals instal·lacions de l'arxiu de Gràcia al centre cultural de la Biblioteca Jaume Fuster.
(AMDG)

Garantia de bons projectes de futur

L'any 1997 vaig iniciar un projecte de documentació sobre l'origen i l'evolució de la Festa Major de Gràcia. La recerca, amb el suport inicial de la Federació Festa Major de Gràcia i més tard d'un ampli ventall d'entitats, es va batejar com a «Arxiu Festiu. Gràcia. Festa Major». Es tractava de crear una base de dades d'imatges amb documents d'arxius públics i fons privats. Intuïa que un dels fons bàsics seria el de l'Arxiu Municipal. A la sala de consultes, llavors al carrer de les Camèlies, vaig passar alguns mesos d'intensa recerca, els anys 1997-1998, en una primera fase, i en 2004-2005, en una segona fase. Sense l'existència de l'equipament, i de l'atenció i professionalitat dels seus tècnics, la recerca hagués estat molt més difícil. El resultat ha estat espectacular, la localització i fitxa de prop de 10.000 documents en un conjunt de més de 22.000 imatges digitals. Aproximadament la meitat d'aquesta documentació és la de l'Arxiu Municipal.

A més dels fulletons i programes de festa, que és la documentació llavors estudiada, a l'arxiu hi ha moltes altres col·leccions per redescobrir, com ara dues caixes amb centenars de papers d'embolcall de les botigues de Gràcia que als anys trenta va recollir algun historiador preclar, dels aplegats al Club Excursionista de Gràcia. Material aparentment insignificant, i en tot cas efímer, que avui explica tant o més que els edificis de pedra. L'existència d'un lloc proper de dipòsit i consulta d'aquest tipus de documents del passat, a la xarxa d'arxius municipals, és una garantia de bons projectes de futur.

Jordi Pablo
Investigador

fons documental de la revista local *Carrer Gran*.

L'any 1992 l'arxiu signava un conveni de col·laboració amb l'entitat Taller d'Història de Gràcia, dedicada a la recerca, la investigació i la difusió dels fons de l'arxiu i la història de Gràcia, cosa que va donar lloc a múltiples activitats de difusió com ara exposicions, presentacions de llibres, itineraris urbans i publicacions.

Sala de consulta de l'arxiu de Gràcia, que comparteix instal·lacions amb la Biblioteca Jaume Fuster.
FOTO: PEP PARER (AMDG)

A la pàgina anterior, vista de l'interior dels armaris de formats especials situat al dipòsit documental de l'arxiu.
FOTO: PEP PARER (AMDG)

L'arxiu, per la seva banda, ha realitzat diverses publicacions. L'any 1989 va veure la llum el primer volum de la seva col·lecció de "Quaderns", amb una monografia dedicada al campanar de Gràcia; des de llavors s'han anat publicant directament més títols, com ara la mateixa guia de l'arxiu (1997) i dos llibrets d'itineraris, el de la vila de Gràcia (2000) i els de la Salut, Vallcarca, el Coll,

Penitents i el Camp d'en Grassot (2004), a més de dur a terme el projecte de dossiers pedagògics i col·laborar en exposicions com ara "Un segle d'escola a Barcelona" o "Les dones a l'Ajuntament de Barcelona".

Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó

L'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó sorgeix a partir de la creació del Nucli d'Arxiu i Biblioteca d'acord amb la primera pauta organitzativa dels districtes de la ciutat de Barcelona l'any 1988. El servei comença al mes de desembre d'aquell mateix any amb el trasllat dels seus primers fons documentals a la planta baixa i el soterrani de la Casa de les Altures, seu del Consell Municipal del Districte, però la seva inauguració oficial no es produeix fins al 17 d'octubre de 1989. En el mateix acte s'atorga el nom de Felip Capdevila a la sala de consulta i es formalitza la donació del seu fons, per part de la seva vídua Carmelina Valls.

Del fons municipals conservats a l'arxiu destaca el de l'antic Ajuntament de Sant Joan d'Horta, amb 124 caixes de documentació i 26 volums del període del 1766 al 1903, a més dels procedents de la Junta de Districte i de les àrees centrals de l'Ajuntament franquista (1962-1973) i el fons del Consell Municipal del Districte d'en-

Carrer de Lepant, 387
08025 Barcelona
Tel.: 932 916 723
A/e: amdhg@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/horta

çà de la restauració de l'Ajuntament democràtic l'any 1979.

Pel que fa als fons privats, cal destacar el de Felip Capdevila, historiador d'Horta que va formar una col·lecció de tot el que es relacionava amb aquest barri. Va tenir un interès especial a recollir principalment fotografies antigues de les masies, transports, etc., encara que també còpia de documents o publicacions antigues i retalls de premsa sobre l'evolució urbana de l'antic poble de Sant Joan d'Horta.

Molt significativa ha estat la participació de l'Arxiu d'Horta-Guinardó en la recuperació de diversos fons documentals d'interès. L'any 2005 l'arxiu

Accés a les noves instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó a les antigues casernes del carrer de Lepant, inaugurades coincidint amb la celebració del 20è aniversari de la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte.
FOTO: EVA GUILLAMET

La funció cultural dels arxius de Districte

El meu contacte amb l'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó va venir per la circumstància que s'havia aprovat la publicació per part del Districte de la nostra història del barri barceloní de la Font d'en Fargues i vaig haver de consultar el seu fons.

Va ser la meua descoberta de la funció dels arxius municipals de Districte en l'àmbit cultural, com a dipositaris de la documentació procedent de deixes de particulars, entitats, associacions, empreses, etc., que fan possible la recerca de la història local, la quotidiana, la del nostre entorn més proper.

Hi ha persones que guarden fotos, fulletons, postals, programes d'actes de barri, documentació obsoleta... i tantes i tantes coses que va generant la relació humana. Sempre arriba un moment que cal decidir què fer amb tot allò i el que és més generós i un guany per a la societat és que vagi a parar als arxius municipals. I la història pròxima dels nostres pobles i dels nostres barris no seria possible si no es disposés d'un espai on podem trobar tot allò que ha estat apreciat per algú que ha volgut deixar que els altres puguin consultar aquella informació. Val la pena tenir en compte aquesta important funció dels arxius municipals.

Carlota Giménez i Compte
Antropòloga social

aconseguia recuperar el fons documental trobat a la masia de Can Soler, format per documentació personal i professional de l'empresari Enrique Vila, que era el propietari de les pedreres de Can Baró, Creueta del Coll i Vallensana de Badalona. Un any més tard era el fons de l'arxiu fotogràfic del Foment Hortenc, amb més de 500 imatges sobre el barri d'Horta, el que ingressava a l'arxiu en forma de donació per part de la Fundació "la Caixa".

El mateix 2006 l'arxiu també adquiria el fons de l'investigador local Desideri Díez. L'adquisició

Documentació del registre de bicicletes dels anys 1898-1899 de l'antic Ajuntament de Sant Joan d'Horta, conservada a l'arxiu d'Horta-Guinardó. (AMDHG)

A la pàgina anterior, exposició divulgativa dels fons documentals de l'arxiu instal·lada a la seu del Consell Municipal del Districte d'Horta-Guinardó. (AMDHG)

d'aquest fons es va aprovar per resolució el 31 de novembre de 2005, la qual va ser ratificada pel Consell Plenari del Districte del 21 de febrer de 2006 i el 22 de febrer ingressava a l'Arxiu Municipal del Districte. També cal esmentar el de Desideri Díez, continuador de la tasca de Felip Capdevila, la documentació del qual és força variada i està formada tant pel fons personal propi com per les col·leccions de material que apleguen diverses temàtiques i tipologies documentals: programes de teatre, fotografies, retalls de premsa, etc.

Al llarg dels anys l'arxiu ha organitzat tota mena d'activitats, principalment exposicions, conferències i publicacions. Forma part de la Comissió de Lectura Pública d'Horta-Guinardó i del jurat del premi de recerca del Centre de Recursos Pedagògics, entre d'altres. El Consell Assessor de l'Arxiu va ser creat el 26 d'octubre de 1994 i està format per vuit membres de diferents entitats i associacions d'Horta-Guinardó.

L'any 1996 començava a fer realitat la seva col·lecció de "Quaderns de l'Arxiu" amb un primer vo-

Des de la seva creació, l'arxiu d'Horta-Guinardó ha organitzat tota mena d'activitats, principalment exposicions, conferències i publicacions. A la imatge, presentació del llibre sobre la història de la Font d'en Fargues editat per l'arxiu. Juny del 2006. (AMDHG)

Antigues instal·lacions de l'arxiu d'Horta-Guinardó a la seu del Districte, en una imatge presa a principi de la dècada de 1990.
(AMDHC)

Documentació gràfica de la
Festa Major del Lawn Tennis
Club d'Horta de principi
del segle XX
(AMDHG)

lum monogràfic dedicat al parc del laberint: *Els jardins del Laberint d'Horta*, de M. Rosa Moreno. Li han seguit altres títols entre els quals cal destacar el volum col·lectiu *Els jardins de Martí-Cadolar. La granja vella* (1998), de Ramon Alberdi, Rafael Casanovas i altres autors; *De Casas a Authosa: història d'uns autobusos d'Horta* (2001), de Ricard Fernández i Valentí; *Horta. Aproximació a cent*

anys d'història, 1904-2004, de D. Díez; *Història de l'edifici Patronat Ribas*, de Lilia Arellano i Beatriz Marbella, i *Font d'en Fargues: gènesi, història i records d'un barri en 100 anys* (2006), de Paulina Almerich, Carlota Giménez i Teresa Morros.

Especialment remarcable va ser la participació de l'anyu, l'any 2004, en la commemoració del centenari de l'annexió de l'antic municipi de Sant

Joan d'Horta a Barcelona, en el qual ha contribuït amb diverses activitats, entre les quals hi ha una conferència sobre el procés de l'annexió municipal, l'elaboració d'una carpeta didàctica sobre l'efemèride i diverses col·laboracions periodístiques amb mitjans de comunicació.

A partir de l'any 2001 el nou sistema de classificació documental AIDA començà la seva implantació als fons municipals contemporanis de l'arxiu. El 2005 ja s'havia catalogat amb el sistema AIDA la sèrie d'obres particulars del fons municipal antic de Sant Joan d'Horta.

Coincidint amb la celebració del 20è aniversari de la creació de la xarxa d'arxius municipals de Districte, el d'Horta-Guinardó enllesteix el seu trasllat a les noves instal·lacions de les antigues Casernes del carrer de Lepant.

L'estudi de la història urbana

L'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó ha estat una creació que era molt necessària. Hi havia molts documents, fotografies, llibres, que eren coneguts de manera particular però que amb el temps s'anaven perdent. Un dels casos és el fons del Grup Fotogràfic del Foment Hortenc, que va començar a constituir un primer arxiu històric d'Horta. Ja als anys cinquanta aquest arxiu era molt interessant, era un punt de consulta que anava molt bé, tot i que amb el temps en part es va malmetre. Quan el grup es va dissoldre, el seu arxiu fotogràfic va anar a parar a la Caixa de Pensions, al Poblenou. Aquella riquesa va restar llavors fora de l'abast dels ciutadans. Finalment, aquest arxiu afortunadament ha ingressat a l'arxiu del Districte. Aquest fons, juntament amb els de Felip Capdevila i Desideri Díez, són molt importants per a l'estudi de la història urbana del barri. Ara tots sabem que anar a l'arxiu del Districte és sinònim de consultar molta documentació, passada i recent, sobre la història d'Horta-Guinardó. Crec que actualment som un dels districtes de tot Barcelona que estan més ben documentats.

Jaume Caminal

Premi Horta-Guinardó

Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris

Des dels seus orígens, l'Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris sempre ha ocupat part de les dependències de la seu principal del Consell Municipal del Districte, a l'edifici que havia estat l'antic Institut Mental de la Santa Creu. Fins a l'any 1995 va ocupar els espais d'una ala lateral on posteriorment s'ha establert la Biblioteca de Nou Barris. Des de l'estiu del 1995 està situat a les actuals instal·lacions de la primera planta.

Els fons documentals conservats a l'arxiu de Nou Barris són una bona mostra de la naturalesa eminentment de servei dels arxius municipals de Districte a la resta de les oficines municipals de Districte de la qual formen part.

Atès que Nou Barris és un districte administratiu de constitució moderna, sense antecedents històrics propis, ja que el seu territori va formar part del municipi de Sant Andreu de Palomar fins al 1897, no es conserva al seu arxiu documentació històrica anterior al segle xx. La seva creació va respondre, precisament, a la voluntat d'organitzar

C. del Doctor Pi i Molist, 133
08042 Barcelona
Tel.: 93 291 68 36
Fax: 93 291 68 68
A/e: amdnb@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/noubarris

de manera racional i eficient la nombrosa documentació generada pel Districte de Nou Barris a mesura que s'ha anat aprofundint en la descentralització política i administrativa de l'Ajuntament de Barcelona.

Ben aviat, l'arxiu va començar el tractament informàtic de la documentació transferida des de les oficines municipals, així com dels sistemes de gestió documental de les dependències del Districte amb iniciatives com ara la participació en el primer curs introductor sobre tècniques d'arxiu, adreçat al personal administratiu i tècnic de l'Ajuntament (1992). A partir de l'any

L'Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris es troba ubicat a la seu del Consell Municipal del Districte, a l'edifici que havia estat l'antic Institut Mental de la Santa Creu.
FOTO: PEP PARER (AMDNB)

Dipòsit documental de l'arxiu de Nou Barris.
FOTO: PEP BARRER (AMDNB)

A la imatge de la dreta, reproducció del cartell de la Festa Major de Nou Barris del 1989. (AMDNB)

2005 s'ha implementat fermament el programari de gestió documental AIDA-ALBALÀ, que ha permès a l'arxiu consolidar-se com una peça clau del funcionament diari de l'administració municipal del Districte de Nou Barris.

Al costat dels fons municipals, l'arxiu també ha anat aconseguint diversos fons que han enriquit les seves seccions de documentació textual, gràfica i audiovisual, amb un esment especial al fons ingressat l'any 2000 procedent del desaparegut Centre d'Estudis i Documen-

tació de Nou Barris, format per estudis, llibres, reculls de premsa i documentació administrativa diversa.

L'arxiu també ha contribuït a la dinamització cultural de Nou Barris d'una manera destacada amb nombroses activitats de difusió, entre les quals hi figuren l'organització de conferències i cursos, visites guiades, itineraris urbans, assessorament i publicació de llibres, activitats educatives, etc. Una de les primeres iniciatives culturals, tot just creat l'arxiu, va ser la col·laboració amb

el Centro Andaluz Cultural y Artístico Manuel de Falla per a l'organització d'una exposició sobre la història dels barris i de les persones de Nou Barris (1990), seguida de la mostra coorganitzada amb la Parròquia de Santa Eulàlia de Vilapicina amb motiu del seu 125è aniversari (1992) i la mostra "Torre Llòbeta: de palau medieval a centre cívic" (1993). Després vingueren altres contribucions a exposicions, com la mostra fotogràfica organitzada per la Fundació Tàpies sobre Torre Baró (1996), l'organitzada per l'Associació de Veïns de Trinitat Nova que portava per títol "Trinitat Nova, un trajecte cap a la ciutadania" (1997) i més recentment l'exposició "Un segle d'escola a Barcelona" (2005).

La col·laboració amb el moviment associatiu va donar, ben aviat, els seus primers resultats arran de la participació de l'arxiu en el projecte de recerca per a la creació del Fons d'història oral de l'Arxiu de la CONC titulat "Testimonis orals per a una història de les Comissions Obres a la ciutat de Barcelona i al barcelonès, 1964-1978" (1994). L'arxiu també va tenir una participació destacada, a partir del 1996, en la taula cultural del Districte de Nou Barris per al foment de la recuperació i la difusió de la memòria històrica dels seus barris. En l'àmbit de les activitats educatives, destaca el programa "Arxiu i escola", a partir del 1994, i dels itinera-

La pervivència del patrimoni documental

Quan l'any 1982 es va celebrar a l'Arxiu Històric de la Ciutat la trobada que va aplegar els centres que van ser la base de la futura xarxa d'arxius municipals de Districte, Nou Barris era l'únic districte que no hi va tenir cap representació. Manuel Arranz, investigador de la història de la ciutat, em va esperonar i un any més tard es va constituir el Centre d'Estudis i Documentació de Nou Barris, integrat per joves universitaris vinculats als moviments associatius.

Va començar, així, una llarga i fecunda trajectòria de treball, debats i complicitats entre ciutadania i administració municipal, que va permetre tant la recollida de documentació com la realització d'una vintena d'estudis sobre la sociologia, els equipaments, el patrimoni i la història urbana de Nou Barris. Quan, al cap de quinze anys de recerca i reflexió, el Centre d'Estudis i Documentació de Nou Barris va abandonar la seva seu, l'arxiu municipal del Districte i la seva responsable van ser els millors garants de la pervivència del seu patrimoni documental.

Carme Garcia Soler

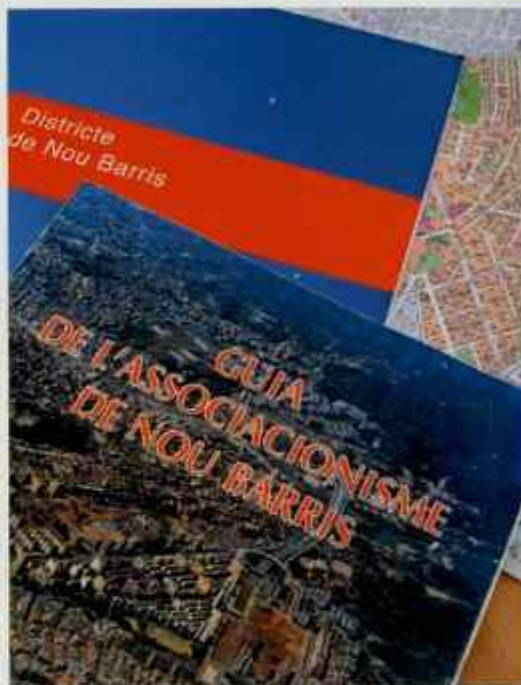
Direcció de projectes del Museu d'Història de Barcelona

L'arxiu del Districte i les entitats del barri

Dels vint anys que ara commemora l'Arxiu del Districte Municipal de Nou Barris, he col·laborat amb els seus responsables els darrers dotze. Al llarg d'aquest temps, les ocasions en què he tingut l'oportunitat de compartir projectes de recerca i de difusió de la història de Nou Barris amb l'arxiu han estat múltiples. La meua tasca s'ha centrat en la meua múltiple condició de soci de l'Arxiu Històric de Roquetes Nou Barris, integrant del Grup d'Història de Nou Barris i membre de la Junta directiva del Centre d'Estudis Ignasi Iglésias de Sant Andreu. Vull destacar de manera especial algunes fites del treball desenvolupat pel Grup d'Història de Nou Barris. Els anys 1997, 1998 i 1999 el grup organitzà tres cicles de conferències d'història de Nou Barris amb el suport, entre altres entitats i institucions, del Districte. El 1998 el Districte va editar l'obra *Del despertar al trencament. Nou Barris. 1897-1936*, fruit de la tasca de recerca del grup i de la iniciativa del director del CC Can Basté. A partir del 1999 i fins al 2006 s'ha tingut una relació més directa amb l'arxiu, ja que el grup ha dissenyat i l'arxiu ha coordinat els dos primers itineraris educatius de la sèrie "Aprenquem de Nou Barris" adreçats a escolars de primària i d'ESO. El grup també ha desenvolupat itineraris de coneixement de l'entorn urbà per a ensenyants de primària i secundària en els inicis del curs escolar per encàrrec de l'arxiu. Actualment la participació del grup en projectes comuns amb l'arxiu es troba en fase de reformulació per tal d'engegar noves propostes. De ben segur que de la mútua predisposició per treballar plegats resultaran nous fruits tan reeixits com els que s'han enumerat.

Manel Martín Pascual

Doctor en Història contemporània

ris educatius pel districte (2001), conjuntament amb el Centre de Recursos Pedagògics de Nou Barris. Amb el títol d'"Aprenquem de Nou Barris" es presenta una proposta pedagògica adreçada a alumnes dels centres educatius del districte i del conjunt de la ciutat. Es tracta d'itineraris destinats a què els participants descobreixin i valorin la història dels barris del districte i alhora trobin nous al·licients per implicar-se d'una manera més compromesa amb el seu entorn i els seus projectes de futur.

Instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris. Els seus fons documentals són, principalment, de caràcter administratiu modern.
FOTO: PEP PARER (AMDNB)

A la pàgina anterior, mostra de les publicacions editades pel Districte de Nou Barris i conservades a l'arxiu.
(AMDNB)

Pel que fa a les publicacions, de l'arxiu de Nou Barris han emanat alguns títols, entre els quals cal destacar *Nou Barris. La penúltima Barcelona*, el llibret *d'itineraris pels barris del districte* de M. Carme García Soler (1998) i *Relligant Nou Barris*, de Francesc Pujol (2003), entre d'altres.

Com que la major part dels fons documentals de què disposa l'arxiu són generats per l'administració municipal, la tasca interna de l'arxiu se centra fonamentalment en el tractament de la documentació per facilitar-ne la consulta i difusió. En

aquest sentit cal destacar els esforços que es realitzen actualment en la seva descripció, a partir del gestor documental AIDA-ALBALÀ.

Avui, amb el bagatge atesorat al llarg dels seus vint anys d'existència, l'Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris és una peça clau en els serveis que ofereix el Districte als ciutadans, tant pel que fa a la tasca interna desenvolupada vers les dependències i oficines municipals com per la consulta de documentació i assessorament directa als ciutadans.

L'arxiu de Nou Barris conserva diversos fons fotogràfics de gran interès per a la història dels barris del districte, com ara aquesta imatge que mostra la 9a plantada d'arbres de Torre Baró a principi de la dècada dels anys vuitanta. (AMDNB)

Al costat de la documentació municipal, l'arxiu de Nou Barris ha anat aconseguint diversos fons que han enriquit la seva riquesa documental.
FOTO: PEP PARER (AMDNB)

**Districte de
Sant Andreu**
Centre Josep Pallach

Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu

Ja abans de la creació formal de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu, l'any 1988, un grup de ciutadans andreuencs interessats en la història del barri havien posat els fonaments d'un arxiu destinat a recollir i conservar documentació històrica sobre l'antic municipi independent de Sant Andreu de Palomar i impulsar recerques històriques. La iniciativa, que ben aviat va rebre el suport del Consell Municipal, va permetre la instal·lació, l'any 1982, d'un incipient arxiu en les dependències del Centre Cívic de Sant Andreu, tot just inaugurat. Durant els quatre anys següents, tota la documentació recollida des de la creació de l'arxiu va poder començar a ser classificada de manera sistemàtica gràcies a una beca atorgada pel Museu d'Història de la Ciutat, i després pel mateix Consell Municipal. Més tard, el 1986, l'arxiu s'instal·lava en un local municipal al carrer d'Ignasi Iglésias, a la planta baixa de la casa natal del cèlebre poeta i dramaturg andreuenc. Llavors l'arxiu ja es començà a considerar un servei municipal i

C. dels Segadors, 2, entresòl
08030 Barcelona
Tel.: 93 291 69 32
Fax: 93 291 88 78
A/e: amdsa@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/santandreu

paral·lelament el grup impulsor originari d'aquell arxiu es constitueix com a Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, el qual signà posteriorment un conveni amb el Districte per a l'ús del local i la realització d'activitats. De fet, l'arxiu disposava de dues dependències, amb la documentació històrica i part de la documentació administrativa ubicada a la seu del carrer d'Ignasi Iglésias i la resta de documentació administrativa i la documentació dels arxius de gestió del Districte a la mateixa seu del Consell Municipal a la plaça d'Orfila.

Al juny del 2004 l'arxiu estrenava noves instal·lacions a l'edifici municipal Josep Pallach del

*
Façana del Centre Josep Pallach, que integra en les seves instal·lacions les dependències de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu.
FOTO: PEP PARER (AMDSA)

L'arxiu de Sant Andreu: el punt de partida

Encara recordo quan vaig decidir-me a realitzar la recerca sobre el barri del Bon Pastor. Vaig anar a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu. Recordo que vaig passar-m'hi molta estona, mirant i consultant de tot una mica, sense saber, encara, què buscava. Hi vaig tornar moltes vegades més.

Amb el temps, els meus coneixements sobre el tema objecte de la meua investigació van anar ampliant-se. Van ser diversos els arxius consultats a la ciutat de Barcelona, les fonts documentals de biblioteques, hemeroteques i la recerca de camp al mateix barri del Bon Pastor. En definitiva, vaig anar vivint –i gaudint– la transformació de la xarxa d'arxius municipals de la ciutat de Barcelona.

M'agradaria afegir aquestes quatre ratlles com a mostra pública d'agraïment a totes les persones i entitats que van ajudar-me, en especial a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu i el seu equip humà, pel treball que tan bé duen a terme des de l'any 1982.

Carme Travé i Ferrer

Llicenciada en Filosofia i Ciències
de l'Educació

carrer dels Segadors. La nova seu està dotada d'espais especialment dissenyats per garantir la correcta custòdia, conservació i difusió dels seus fons documentals. El dipòsit –com la resta de l'edifici– disposa d'un sistema antiincendis i manté les condicions mediambientals constants. El 2007, la moderna sala de consulta de l'arxiu rebia el nom de Salvador Casas i Pujols, en homenatge a la tasca d'aquest andreuenc per la seva trajectòria de recuperació de la memòria històrica.

La tasca principal de l'arxiu és recollir, ordenar, classificar, descriure, conservar, difondre i posar a disposició de la mateixa administració i del ciutadà la documentació que custodia. Pel que als fons documentals conservats a l'arxiu, malauradament, de la documentació de l'antic ajuntament de Sant Andreu de Palomar només han arribat fins als nostres dies 30 volums de llibres d'actes dels consistoris corresponents al període del 1870 al 1897. I pel que fa a la documentació històrica de l'Ajuntament al llarg del segle *xx* el panorama no és gaire més engrescador: només s'han conservat 5 llibres de quintes del fons de l'antiga Tinència de Districte dels anys 1936-1938 i 4 caixes de documentació de la Junta Municipal del Districte entre el 1960 i el 1979.

Destaca, tanmateix, la voluminosa documentació dels antecedents de llicències industrials del

fons de les àrees centrals de l'Ajuntament. Però la documentació creixent és la dels diferents serveis del Districte, que anualment es transfereixen un cop finalitzat el tràmit i passats els cinc anys que la documentació ha de romandre a les oficines. Aquesta documentació, tanmateix, és molt consultada tant pels mateixos òrgans productors com pel ciutadà.

És especialment rellevant la funció de l'Arxiu Municipal en el dia a dia de la gestió de les ofici-

nes municipals del Districte de Sant Andreu, pel que fa a l'assessorament als arxius de gestió, per tal com s'assegura que quan la documentació que produeixen les oficines sigui transferida a l'arxiu es faci correctament.

L'any 1988 l'Arxiu Municipal del Districte Sant Andreu va elaborar unes normes de consulta, préstec i transferència de documentació adreçades als diferents serveis del Districte per a la correcta gestió de la documentació.

A la imatge de l'esquerra, instantània de la inauguració de l'exposició itinerant "Les dones a l'Ajuntament de Barcelona" a la Sala Salvador Casas de l'Arxiu de Sant Andreu, Octubre del 2007. FOTO: VALENTI VIÑAS (AMDSA)

A la dreta, documentació gràfica de la pastisseria Ferreri conservada a l'Arxiu de Sant Andreu. (AMDSA)

Al costat dels fons municipals administratius del modern Ajuntament democràtic, a l'arxiu destaca l'existència de diversos fons privats, tant d'entitats com de particulars, que tenen relació amb el territori, alguns d'ells molt significatius per al coneixement de la trajectòria urbana de Sant Andreu i del conjunt de Barcelona. Un d'aquests és, sens dubte, el de la Junta de Regants de la Sèquia o Rec Comtal. El fons abasta des de l'any 1838 fins a 1980-1985, que pràcticament van ser els últims anys de funcionament de la institució. Es tracta de 47 lligalls d'expedients referents a temes relacionats amb el regatge, així com un altre bloc de documentació

Libre d'actes de les sessions municipals de l'antic Ajuntament de Sant Andreu de Palomar, conservat al fons documental dels pobles agregats. (AMDSA)

més dispersa formada per llibres d'actes, estats de comptes, actes del Tribunal d'Aigües, memòries i correspondència, entre d'altres. La documentació va ser cedida a l'arxiu, al juny del 1991, per l'últim batlle d'Aigües de la Junta de Regants, que custodiava aquest valuós fons.

Un altre fons donat a l'arxiu de gran interès és el de la institució social Previsió Obrera de Sant Andreu, ingressat el 1996. A més de recollir un gran volum de documentació produïda per aquesta entitat des de la seva creació, el 1906, inclou els documents de diverses germandats que amb el temps s'hi anaren incorporant. L'inventari d'aquesta documentació va ser publicada l'any 2000 a la col·lecció "Inventaris i catàlegs de l'Arxiu Municipal". L'any 2004 ingressava la documentació de l'entitat Associació d'Estudis Històrics de l'Automoció al Districte de Sant Andreu, així com la de les empreses Hispano Suïssa i Pegaso, aquestes en règim de comodat. En altres ocasions, es tracta de donacions més testimonials però carregades de gran significació social, com ara el contracte de l'any 1928 de l'emblemàtic bar Versalles del nucli històric de Sant Andreu. L'arxiu no sols custodia documentació textual, sinó també documents gràfics, cartogràfics i audiovisuals, entre altres tipologies.

Des dels seus orígens, l'arxiu ha dut a terme una significativa tasca de dinamització cultural dels bar-

ris de Sant Andreu, especialment activa en l'àmbit de l'ensenyament i del món associatiu. La seva programació ha estat especialment rica pel que fa a l'organització de visites comentades, el suport a altres entitats i l'organització en exposicions, com ara l'exhibida en el marc del centenari de les agregacions del 1897 amb el títol de "Sant Andreu-Barcelona: cent anys creant futur", instal·lada a l'antiga fàbrica de Coats & Fabra.

Entre els volums publicats per l'Arxiu del Districte destaquen títols com ara *Retrat de Sant Andreu 1990-1998* (1998), de Jaume Fabre, Josep M. Huertas i Colita; la trilogia *Personatges d'un barri. El Bon Pastor* (2002), *Bon Pastor. Sociabilitats d'un barri* (2003), i *Bon Pastor. Història d'un barri* (2007), de Martí Checa i Carme Travé; *La Casa de la Vila de Sant Andreu* (2007), de Xavier Segura i Núria Postico.

L'arxiu disposa, des de l'any 2001, del seu Consell Assessor, que, arran de l'aprovació de les normes reguladores de la participació ciutadana aprovades al novembre del 2002, va passar a ser un consell de participació. L'arxiu també forma part de la Comissió de Lectura Pública del Districte de Sant Andreu.

Conservar la història de la ciutat

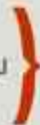
A la meua vida i també a la feina els fets importants sempre han tingut al darrere persones que li han donat el seu sentit i els han fet rellevants. En el cas dels arxius de l'Ajuntament de Barcelona no podia ser d'altra manera. Corria l'any 1987, la descentralització era un projecte somiat per molts i que calia fer realitat. Jo vaig guanyar la plaça de cap de Serveis Personals de Sants, allí vaig conèixer Núria Burguillos i Anselm Cartaña, vam redescobrir la història de Sants, tot organitzant l'arxiu, vam fer una col·lecció per a les escoles, vam recordar la història dels esportistes santsencs... i tantes coses més. El meu pas per Bombers em va permetre conèixer i ordenar els documents que es guardaven, en una habitació quasi abandonada, i que podien reconstruir els fets del 1936. Després, vaig arribar a Sant Andreu, Núria Postico em va ajudar a conèixer la història de l'antiga vila de Sant Andreu, tot introduint-me en l'arxiu, aquí ja consolidat i ple d'història. Sens dubte, darrere dels arxius hi ha històries més reals, moltes vegades, que les que s'acaben explicant. Cal felicitar, aprofitant aquest vintè aniversari, tots els qui treballen per conservar la història de la ciutat

M. Glòria Figuerola Anguera

Cerent de l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona

Dipòsit de documentació de l'Arxius Municipal del Districte de Sant Andreu, dotat amb les mesures de conservació preventiva adequades.
FOTO: PEP PARER (AMDSA)

Sala de classificació de l'arxiu de Sant Andreu.
Anualment a l'arxiu arriba nombrosa documentació produïda per les oficines municipals del Districte.
FOTO: PEP PARRER (AMDSA)

Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

L'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí té el seu origen en la iniciativa pionera del primer Consell Municipal de Districte de l'Ajuntament democràtic restaurat l'any 1979, quan es va destinar una partida pressupostària específica per emprendre un primer tractament i inventari de la documentació administrativa històrica de l'antic municipi de Sant Martí de Provençals, conservada al mateix edifici de la Casa de la Vila de la plaça de Valentí Almirall. El resultat fou, al cap de pocs anys, la inauguració l'any 1982 de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí a la planta baixa de la seu del Consell Municipal. Amb la seva constitució formal, l'arxiu culminava les esperances de bona part del moviment veïnal i associatiu dels barris de Sant Martí de disposar del seu propi arxiu històric i esdevenia el primer arxiu municipal de Districte de tota la ciutat de Barcelona.

L'any 1988 l'arxiu de Sant Martí, com els de la resta de districtes de la ciutat, s'integra dins la xarxa d'arxius municipals de Districte, arran del

Av. del Bogatell, 17
08005 Barcelona
Telf.: 93 221 94 44
Fax: 93 221 94 21
A/e: amdsm@bcn.cat
Web: www.bcn.cat/arxiu/santmarti

Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona i esdevé un servei municipal. És llavors que l'arxiu, integrat plenament dins del funcionament de l'administració municipal, també comença a custodiar la documentació generada per les oficines del Districte de Sant Martí. Pocs mesos abans, al gener del 1987, les dependències de l'arxiu s'havien traslladat a una nova ubicació per custodiar de manera més adequada els seus fons documentals: al primer pis de l'antiga masia pairal anomenada Torre del Fang, al carrer del Clot, on l'arxiu va romandre fins al gener del 1995. En aquesta data es va traslladar a la seva

Seu de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, integrada dins del complex esportiu-cultural de la Vila Olímpica a l'avinguda del Bogatell.

FOTO: PEP PARER (AMDSM)

Masia de la Torre del Fang, al
carrer del Clot; seu de l'arxiu
de Sant Martí entre els anys
1987 i 1999.
FOTO: SANTIAGO GAMBUS
(AMDSM)

seu actual a la Vila Olímpica. L'edifici, construït amb motiu de la celebració dels Jocs Olímpics del 1992, té una superfície de 400 m², on s'organitzen els diferents serveis: sala de consulta, sala de tractament documental, dipòsit documental equipat amb 1.600 ml de prestatgeries amb condicions de temperatura i humitat regulables, oficines i zona de reunions.

L'Arxiu de Sant Martí conserva a l'actualitat diversos fons documentals de gran interès, com ara documentació històrica de l'antic Ajuntament de Sant

Martí de Provençals que data entre el 1740 i el 1897 i el fons documental generat ja com a Ajuntament de Barcelona, des del 1897 fins al 1999. Així mateix també cal destacar la documentació relativa al Jutjat de Pau de Sant Martí de Provençals entre el 1843 i el 1905. Sant Martí ha estat un dels arxius que ha dut a terme una política de recuperació de fons documentals de caràcter privat, la qual cosa l'ha convertit en una institució d'informació i recerca de primera magnitud.

L'arxiu custodia documentació procedent de 21

empreses—entre les quals cal destacar el fons Saladrigas Freixa (1900-1977), Farinera Sant Jaume, SA (1892-1991), una part significativa corresponent a diverses fàbriques que havien estat situades en els terrenys de l'actual Vila Olímpica, com, per exemple, Hijos de Gerardo Beltrán (1898-1979), entre d'altres—, i 9 entitats socials, com ara les cooperatives La Flor de Maig (1890-1991), La Formiga Martinenca (1903-1976) i Pau i Justícia (1900-1897). També conserva cinc fons personals, a més d'altres col·leccions textuals, gràfiques, cartogràfiques i en imatge i so, com ara l'important arxiu fotogràfic amb més de 26.000 fotografies.

L'any 2006 s'inicià l'estudi de l'estat de conservació dels seus fons a càrrec de dos conservadors externs, per tal de conèixer-ne l'estat real i programar un seguit d'intervencions que tenen com a finalitat la preservació del ric patrimoni documental que conserva l'arxiu.

És remarcable el treball realitzat per descriure els fons documentals que custodia, fet que ha permès facilitar la consulta i l'accés a la informació. Ben aviat, el 1996, l'arxiu va iniciar la informatització dels seus fons documentals l'any 1996 i el 2004 s'iniciava l'aplicació del mètode de descripció del sistema AIDA i la utilització del programari ALBALÀ. L'Arxiu de Sant Martí és una eina essencial al servei de l'administració municipal i per aquest motiu li dona suport en tot el

Iniciació-memòria-professionalitat

Aquests són tres elements que destacaria dels arxius municipals, des d'un doble vessant personal i professional.

Filla del Poblenou i encuriosida per la seva història, vaig entrar en contacte amb l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, que, en el meu cas, ha estat una autèntica escola d'iniciació en el món dels arxius. Descobrir, valorar i reconstruir la memòria d'un territori a través del seu patrimoni documental i del llegat del seus habitants no té preu, sobretot en el marc d'un districte sotmès a un notable procés de transformació urbanística, econòmica i social. Realitzar el tractament documental del fons de l'Ajuntament de Sant Martí de Provençals (1740-1897), o del fons de l'antiga empresa Saladrigas Freixa (1900-1977), entre d'altres, és com trobar petits tresors de vida enmig de l'asfalt.

Professionalment, l'oportunitat de treballar en directe totes les competències d'un arxiu et dona una visió global de l'arxivística molt completa.

Montserrat Sintes

Arxivista

Visita comentada a les instal·lacions de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, una de les iniciatives impulsades des dels arxius destinades a difondre entre la ciutadania els seus fons documentals.
FOTOS: EVA GUILLAMET

Un arxiu que difon el coneixement

Probablement aquesta sigui la raó d'existir d'un arxiu: posar a l'abast dels estudiosos tots els documents que té emmagatzemats per tal que investiguin i elaborin la seva tesi de recerca. L'arxiu de Sant Martí durant aquests anys ha fet això amb escreix i de manera generalitzada. L'arxiu va fer les primeres passes a la Torre de Fang, compartint espai amb el Centre de Recursos Pedagògics. La seva relació amb el professorat d'història de l'IES Joan d'Àustria va iniciar-se allà, però la definitiva majoria d'edat, «la puesta de largo», va ser quan es va traslladar a Bogatell, a l'antic edifici dels atletes olímpics. Allà, amb espais ordenats i material classificat, l'arxiu ha desenvolupat abastament la funció que li és pròpia, la de posar els materials a l'abast de possibles investigadors i, entre aquests, trobàvem els alumnes del nostre institut i d'altres de Sant Martí.

Dolors Baqué

Directora i catedrática d'Història
de l'IES Joan d'Àustria

que fa referència a la gestió i el tractament de la documentació.

També s'ha destacat, especialment, en la innovació pel que fa a l'organització d'activitats pedagògiques a l'entorn de l'arxiu, amb l'elaboració de materials didàctics i tallers educatius coneguts com la campanya "Vine a l'arxiu" (2002-2006). Algunes d'aquestes iniciatives, elaborades amb la col·laboració d'un equip de la Universitat de Barcelona, han rebut una bona resposta per part de la comunitat educativa en fóruns com, per exemple, les Primeres Jornades d'Ensenyament i Arxius "Didàctica amb fonts d'arxiu" (2002), organitzades per l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. També s'ha destacat per la divulgació entre la ciutadania del patrimoni industrial i el moviment obrer dels barris de Sant Martí, la història de les seves dones i la síntesi històrica.

Des dels seus orígens, l'arxiu de Sant Martí ha estat pioner pel que fa a l'organització de tota mena d'activitats culturals. Els itineraris urbans pels barris del districte s'han estructurat a l'entorn dels cicles "Descobriu Sant Martí" (1996-2001), adreçats al públic general, i "Ensenyem Sant Martí" (1998-2001), adreçats al professorat i els alumnes dels centres educatius i organitzat amb la col·laboració de l'Institut Municipal d'Educació i el Centre de Recursos Pedagògics del districte.

El nombre de publicacions emanades des de l'arxiu supera la vintena, començant pels primers *Apunts per a la història de Sant Martí de Provençals* i *Itinerari: el Clot*, ambdós publicats l'any 1982. El primer dels títols de la moderna col·lecció de "Quaderns" va ser el dedicat a *El nom dels carrers del Clot i Camp de l'Arpa* (1988) i des de llavors han aparegut títols com ara *Itineraris de les dones de Sant Martí. Els àlbums de fotografies familiars* (1997), d'Isabel Segura; *Itineraris: Clot-Camp de l'Arpa* (1999), de Núria Bosom, Carolina Chifoni i Olga Martín; *"La Catalana". Història de la línia Clot-Pablenou* (2000), de R. Fernández i Valentí; *Vida quotidiana en un poble industrial. Sant Martí de Provençals 1862-1925* (2001), de Maria Teresa Miró; *La ciutat de les fàbriques. Itineraris industrials de Sant Martí* (2002), de M. Tatjer i A. Vilanova; *Can Saladrigas 146 anys després. Memòria d'una fàbrica* (2004), de Montserrat Sintès; així com la guia de l'arxiu (2005), de N. Bosom, O. Martín i M. Sintès. Entre les publicacions editades per l'arxiu destaca *La gent i els barris de Sant Martí* (2001), deguda al malaguanyat Josep M. Huertas i Claveria (1939-2007), l'obra de referència sobre la història del districte de Sant Martí. L'arxiu ha participat en nombroses exposicions, com ara "Sant Martí 1936-1939" (1986), la itinerant "Passejant per Sant Martí" (1993-1994),

"Itineraris de les dones de Sant Martí" (1996), "Retrobar Sant Martí de Provençals" (1997), entre d'altres.

L'Arxiu del Districte de Sant Martí és avui un centre que treballa amb la memòria, la identitat, la informació i el coneixement i ofereix als seus usuaris un servei de qualitat i d'atenció personalitzada. L'experiència del treball continuat realitzat durant més de vint anys el situa en una posició privilegiada per assolir els nous reptes de futur.

Sala de consulta de l'arxiu de Sant Martí.
FOTO: PEP PARER (AMDSM)

20
anys

Arxius
Municipals
de Districte
territori i memòria

L'experiència dels arxiviers i les arxiveres de Districte

«Els arxius de Districte no són una destinació, són una manera de fer camí»

Entrevista a Germà Iturrate, arxiver de Ciutat Vella

A més de conservar el patrimoni documental dels barris, els arxius de Districte han dut a terme des de la seva creació una destaca tasca de divulgació dels seus fons i de dinamització cultural.

Quin tipus d'activitats de difusió es duen a terme als arxius de Districte?

La història és una màscara amb la qual inventes i menteixes. És un instrument al servei de la comunitat, la dinamització és una alternativa a la socialització del ciutadà. Porta l'arxiu a noves perspectives, com a espai d'informació i formació, amb característiques diferenciadores dels espais clàssics reglats. La xarxa d'arxius de Districte és un agent determinant perquè aporta noves formes i estructures formatives, que es basen en la memòria, la informació, l'anàlisi, la reflexió, el descobriment..., la màscara acaba caient. La realitat no és una il·lusió, encara que sigui molt persistent.

Un altre dels apartats en els quals destaca l'activitat dels arxius de Districte és el de les publicacions. Quins tipus d'edicions impulsen des dels arxius?

La publicació no constitueix verals de mala petja, és un veritable camí per fer història. Eina clàssica i tradicional de dinamització dels arxius de Districte, d'uns pocs anys ençà, es nota una irrupció d'una varietat de publicacions que no solament van adreçades a l'especialista, sinó que abracen un ventall d'usuaris molt més ampli i general. Ambar a tothorn,

per això és important estudiar, d'una banda, les possibilitats de dinamització en forma de publicació dels nostres fons i, de l'altra, les demandes i necessitats dels usuaris a qui va dirigida la publicació.

Al costat de les activitats de dinamització i les publicacions, els arxius de Districte han consolidat una programació d'activitats pedagògiques de gran interès. Quin és l'objectiu d'aquesta oferta educativa?

Sempre es comenta d'una manera força hipòcrita que el futur del país són els nostres infants. La història s'ha ensenyat interessadament malament. Està manipulada i distorsionada en la nostra cultura. Urgeix ensenyar a les escoles una manera saludable d'aprendre la nostra història. És molta la responsabilitat dels professionals que assumeixen l'ensenyament de les ciències socials que aprèn el nostre jovent, a causa del paper decisiu en la configuració de la visió del món que interioritzaran per tota la seva vida. La xarxa d'arxius de Districte té un interessant i valuós repertori de recursos didàctics que acostia l'alumne al medi on viu, l'integra en la seva pròpia comunitat i li dona prou recursos per desenvolupar-se amb normalitat, equilibri i concòrdia.

Què han significat les noves tecnologies per a la difusió del patrimoni documental dels arxius?

L'acceleració tecnològica en els darrers anys i la velocitat de circulació de la informació han provocat una contracció del temps.

Segurament quan acabi de llegir aquestes línies, tot haurà canviat tant, que seria millor no tirar endavant. La rapidesa amb què evolucionen les tecnologies és proporcional a com caduquen les nostres competències professionals. Internet no és com era en el seu origen, un simple canal d'informació, és el mitjà de comunicació més important del futur. La clau estarà en la gestió que farem en el futur de la documentació de l'arxiu: un model flexible, centrat en els processos, d'estructura plana orientada a l'usuari, compartint i fent participar el ciutadà de la informació dels arxius. Si no és així ens extingirem.

La recuperació de la memòria històrica és un altre dels àmbits de treball. Quines iniciatives es duen a terme?

Es diu molt, darrerament, que no tenir memòria facilita extraordinàriament la convivència. La Barcelona dels barris està plena de ciutadans en risc d'exclusió històrica, obligats a renunciar a ells mateixos, en una clandestinitat vital. Si Barcelona és la gran protagonista de la història, la gent dels seus barris genera experiències de contrast i complementàries respecte a les situacions i els models de vida oficials. Des dels arxius de Districte es posen en marxa propostes, projectes, activitats per millorar la qualitat de vida personal, cultural, política, etc., i tot plegat transforma l'experiència de vida del ciutadà en experiència històrica.

Què fa diferent l'arxiu de Clutat Vella de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

Els arxius de Districte els fa diferents la seva proximitat, som propers, som una segona pell, estem immersos en el teixit social, som un element tan pròxim, que pot ajudar a vertebrar, estructurar la comunitat on està arrelat. Les arrels no són a les cames, sinó al cor. Mai no tindrem un rètol a l'entrada de l'arxiu que posi: "Ernest Hemingway va estar aquí", perquè l'arxiu és de tots, dels qui el vulguin

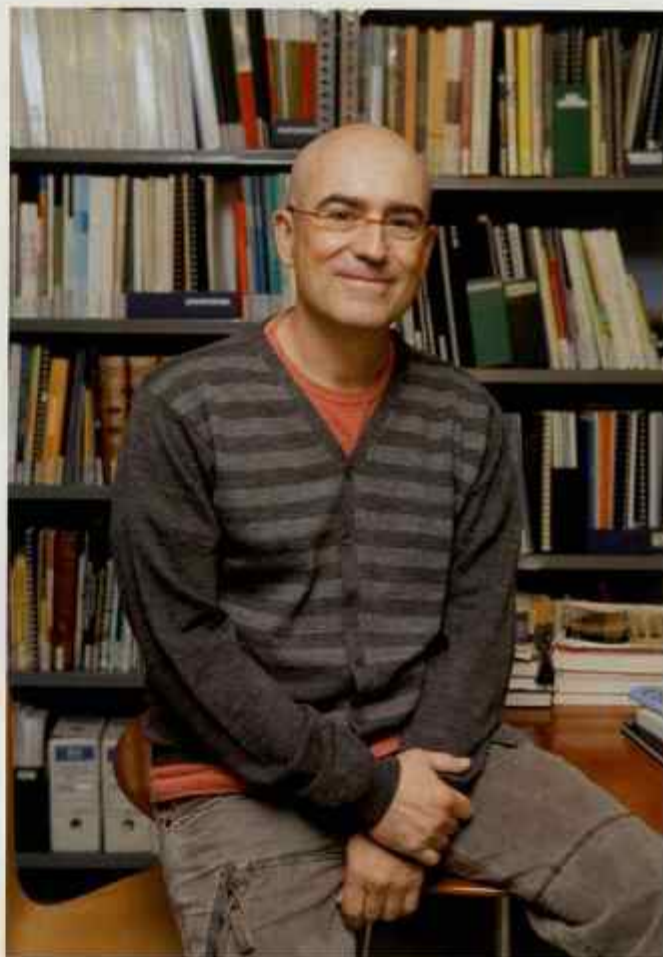

FOTO: EVA GUILLAMET

fer seu. No són un lloc on s'arriba, són una manera de fer camí juntament amb el ciutadà. No són una destinació. Són una realitat que perdura servint, desenvolupant consciències, preservant el que és essencial de la memòria dels qui l'envolten.

«L'arxiu del Districte és la memòria de les oficines municipals»

Entrevista a Francesc Valls, arxiver de l'Eixample

Els arxius de Districte són una peça clau del funcionament eficaç de l'administració municipal i han creat eines específiques per a la gestió del seu ric patrimoni documental.

Què és el sistema d'Administració Integral de Documents i Arxius (AIDA) i per a què serveix?

El sistema AIDA és l'eina amb què s'ha dotat l'Ajuntament per gestionar el seu patrimoni documental. És fonamentalment el conjunt de normatives i eines de treball arxivístic que permeten saber com s'organitza físicament un expedient, on cal arxivar un determinat document; o quan, quina i com cal eliminar determinada documentació produïda per l'administració municipal. Consta de tres elements importants: el quadre d'organització dels fons municipals i els seus respectius quadres de classificació, el calendari de conservació i el mètode de descripció documental. És, en definitiva, un sistema que permet tractar de manera unificada sota una mateixa metodologia tota la documentació produïda pel gran nombre de departaments i serveis de què es compon l'administració municipal i ho permet fer en tots els períodes pels quals passa un document.

Per què són tan importants els arxius de Districte en relació amb el funcionament diari de la resta de l'administració municipal?

L'arxiu és en bona part la memòria dels diferents serveis del Dis-

trictre i sovint per fer noves actuacions cal remetre's a intervencions fetes amb anterioritat. És aquí on l'arxiu intervé, ja que conserva, de manera documental, tot allò que ha fet el Districte en els darrers anys. La majoria de serveis demanen expedients i documentació produïda per ells per saber com s'havia abordat un determinat assumpte, quin tipus de llicència s'havia atorgat a un establiment comercial o industrial, com s'havia afrontat una qüestió de serveis personals o de serveis socials, conèixer la distribució d'una finca per autoritzar una obra en el seu interior, etc. Més enllà de la seva funció de custòdia de documents, l'arxiu, o més en concret, el seu equip col·labora amb les diferents dependències assessorant-les sobre qüestions de gestió documental i fonamentalment en l'organització i el funcionament dels seus arxius intermedis o de gestió.

Què són els arxius de gestió i com incideixen els arxivers en aquesta documentació?

El arxius de gestió són aquells que gestiona directament cada dependència municipal i on es guarda la documentació produïda més recentment, la que en arxivística anomenem documentació activa. Normalment als arxius de gestió conserven la documentació per un període de cinc anys. Com hem comentat abans, el sistema AIDA tracta tota la documentació municipal, tant la històrica com l'activa, i, per tant, la documentació que es guarda en els arxius d'oficina es gestiona sota els mateixos paràmetres i instruments de treball que la documentació semiactiva i inactiva.

L'arxiver Francesc Valls acompanyat de Glòria Rull, arxivera del Districte de l'Eixample durant els anys 1989-2008
 FOTO: EVA GUILLAMET

Què aporta l'arxiu a la millora de la gestió administrativa?

D'una banda, eficiència i agilitat en la recuperació de la documentació. Poder trobar un determinat document de manera ràpida en el moment que aquest es necessita permet ser més eficient en la ràpida tramitació i resolució d'un determinat procediment administratiu, cosa que reverteix en un millor servei als ciutadans. D'altra banda, aporta seguretat. Seguretat pel fet que la documentació que es conserva és la bàsica i fonamental per a la institució i que s'elimina realment aquella que ha perdut valor.

Quines són les condicions d'accés a la documentació dels arxius.

A trets generals, qualsevol administrat o ciutadà pot consultar la documentació dipositada a l'arxiu. Hi ha determinada documentació, aquella que conté informació sensible relativa a qüestions de seguretat o la que afecta a informació sobre la vida privada de les persones l'accés a la qual és restringida només als interessats. Per poder accedir a la documentació només cal presentar una instància sol·licitant la documentació que es vol veure a la seu de cada Districte i anar a l'arxiu corresponent un cop t'han avisat.

Què fa diferent l'arxiu de l'Eixample de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

L'Eixample és un districte molt dinàmic i, a més, per dir-ho d'alguna manera, és el rovell de l'ou de la ciutat. Aquest fet es nota en la gran quantitat de tramitacions administratives de tota índole que s'hi fan diàriament, tant sigui d'obres com de llicències d'activitats, ajuts a la vellesa, etc. Això suposa que l'arxiu té un volum documental molt important i un nivell de consulta tant extern com intern força elevat. La característica principal de l'arxiu és el seu caràcter fonamentalment administratiu.

«Els arxius de Districte vetllen per la conservació del patrimoni documental»

Entrevista a Núria Burquillos, arxivera de Sants-Montjuïc

FOTO: EVA GUILLAMET

Els arxius de Districte són els dipositaris de la documentació municipal així com la de les empreses, entitats i veïns que la volen cedir per a la seva custòdia i consulta pública.

Quins són els tipus de documents que es poden trobar en un arxiu de Districte?

Els documents poden ser textuals (manuscrits o impresos), fotogràfics, audiovisuals, sonors i visuals. Tots aquests tipus de documents es poden conservar en diferents suports, des del suport tradicional, que és el paper, fins al més actual que és el magnètic, passant per suports de vidre o metàl·lic, en el cas de les fotografies, per exemple. Pel que fa al seu contingut, hi podem trobar gran varietat de tipologies: cartes, expedients urbanístics o de personal, fotografies d'esdeveniments polítics, socials i culturals, cartells o programes d'activitats com les festes majors, etc.

Quins són els serveis que ofereixen els arxius de Districte als ciutadans?

D'una banda, la consulta, que pot ser presencial a les dependències dels centres o remota, és a dir, per correu postal o electrònic i també per telèfon. D'altra banda, el préstec, que pot ser intern, és a dir, a les dependències del mateix Ajuntament, o extern. Aquesta variant es fa només en casos excepcionals, com, per exemple, per a la realització d'exposicions d'altres organismes públics o privats. També oferim el servei de reproducció dels fons i activitats de di-

fusió cultural, sempre que estiguin relacionades amb el fons documental que custodia cada arxiu.

Quines són les principals tipologies d'usuaris?

Els usuaris dels nostres arxius són de dues classes: interns, és a dir, els polítics, els funcionaris i els treballadors de l'Ajuntament de Barcelona, i externs, és a dir, la ciutadania en general, ja que qualsevol ciutadà o ciutadana pot necessitar fer una consulta d'un document per fer una gestió administrativa o per fer una consulta de tipus històric. En aquest últim cas, mereixen una menció especial els estudiants, que moltes vegades han de fer treballs de recerca històrica dels diferents barris i districtes de la ciutat.

Quins són els documents més consultats habitualment?

Els documents més consultats són les llicències urbanístiques, les llicències d'activitats, les actes dels plenis municipals, les fotografies, els programes de festes majors, els plànols dels municipis dels antics pobles agregats, etc. De tota manera, depèn molt del tipus de recerca que es vulgui fer. El polític, el funcionari i la ciutadania en general demanen documents molt concrets, mentre que els estudiants i els investigadors han de consultar una gran varietat de tipologies documentals per portar a terme la seva recerca.

Quina és la relació dels arxius de Districte amb el territori i amb el moviment associatiu dels barris?

Pel que fa al territori, la de difondre el coneixement de l'entorn per

tal de fomentar-ne la defensa i l'enriquiment, i pel que fa al teixit associatiu, la de recuperar o vetllar per la recuperació de tot el patrimoni documental no oficial generat per les diverses entitats i associacions del districte. Els arxius de Districte no sols custodien la documentació relacionada amb el territori, sinó que també impulsen i publiquen monografies rigoroses i científiques sobre la història de cada un dels districtes. A més, accepten donacions de procedència privada, és a dir, d'empreses, d'entitats, d'associacions i de particulars, sempre que aquesta documentació pertanyi al territori i sigui rellevant per a la seva història.

Què fa diferent l'arxiu de Sants-Montjuïc de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

El lligam històric que tenim amb la Unió Excursionista de Catalunya de Sants i la seva secció d'arxiu, el nomenament d'Anselm Cartañà i Gomez com a arxiver honorari, l'estreta col·laboració de l'arxiu amb els voluntaris de tots els barris del districte i també les nostres propostes innovadores en la dinamització cultural. En aquest sentit, vam ser pioners en la realització d'itineraris històrics i visites guiades pels diferents barris, vam impulsar i liderar la recuperació i la dinamització cultural del refugi antiaeri del barri del Poblenou, i hem estat els creadors dels Tallers de Narrativa Històrica oral i escrita, els quals han tingut una acollida espectacular per part de la ciutadania i han estat valorats de manera excel·lent pels participants.

«Els consells assessors contribueixen a la difusió dels fons documentals dels arxius»

Entrevista a Pilar de Luna Polo, arxivera de les Corts

FOTO: EVA GUILLAMET

El foment de la participació ciutadana ha estat, des dels orígens de la xarxa d'arxius municipals de Districte una de les seves prioritats, plasmada en la creació dels Consells assessors.

Què són exactament els consells assessors dels arxius de Districte i quins són els seus objectius?

Els consells assessors dels arxius municipals de Districte són uns òrgans de participació ciutadana que van ser creats el 6 d'octubre de 1993 mitjançant un decret d'Alcaldia. L'objectiu era dotar els arxius d'uns consells amb la funció principal d'assessorar, col·laborar i impulsar iniciatives per difondre els fons documentals i la història dels barris i aprofundir, d'aquesta manera, en els processos de participació ciutadana impulsats per l'Ajuntament de Barcelona. Amb els consells assessors es persegueix la integració dels arxius en el teixit de la vida associativa i cultural dels diferents barris que componen els districtes.

Qui formen aquests consells assessors?

La seva composició és plural, amb la voluntat de representar sectors socials i professionals diversos. Estan formats, per exemple, per representants del mateix Consell Municipal del Districte, de les entitats o associacions rellevants dels barris. També hi poden formar part, a títol individual, persones representatives de la vida cultural i associativa de l'àmbit del districte. Els membres del consell assessor són nomenats pel regidor president del seu Districte corresponent.

Quines decisions es prenen?

Els consells assessors no són òrgans decisoris, sinó que el que fan és formular propostes d'organització de tota mena d'activitats que poden ser interessats per difondre els fons documentals dels arxius municipals de Districte mitjançant diverses accions com ara sessions d'estudi, conferències, exposicions i moltes altres activitats culturals que contribueixin a la recuperació de la memòria històrica dels barris que integren els actuals districtes de la ciutat. També és funció dels consells assessorar l'arxiu en la definició de les línies d'actuació pel que fa a la difusió i dinamització cultural.

Quins tipus de projectes han sorgit des dels consells assessors dels arxius?

La veritat és que de les seves propostes, que per definició són molt plurals, han sorgit moltes iniciatives i projectes que han culminat amb l'impuls d'estudis i l'edició de publicacions, sovint sobre l'evolució històrica i el patrimoni dels barris.

Quins són els altres canals de participació ciutadana en els arxius de Districte?

Altres comissions sectorials, com la de cultura, urbanisme, edu-

cació, etc. I també a escala individual, ja que es recullen propostes de tota la ciutadania en general. Amb els canals de participació es reconeix el dret de la ciutadania a intervenir, directament o mitjançant les associacions ciutadanes, en la gestió dels arxius. I també es fomenta la relació de l'arxiu amb les entitats i la ciutadania del districte. Així mateix la participació dels veïns i veïnes en el funcionament de l'arxiu permet conèixer la pluralitat de realitats i sensibilitats que configuren els barris.

Què fa diferent l'arxiu de les Corts de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

El que fa especialment singular l'Arxiu de les Corts és, sobretot, el seu arrelament en el territori, en els barris. Un exemple d'aquest arrelament, especialment significatiu, és, per exemple, l'organització de tallers didàctics en els quals participen moltes escoles dels barris. Un altre tipus d'activitats en què es plasma aquest arrelament arxiu-territori és la realització de nombroses activitats culturals, obertes a tots els veïns i veïnes de les Corts, que hi participen assíduament amb entusiasme.

«La identitat dels antics pobles del Pla, avui districtes de la ciutat, amaga singularitats»

Entrevista a Amèlia Poves Ruiz-Navarro, arxivera de Sarrià-Sant Gervasi

FOTO: EVA GUILLAMET

Un dels fons documentals més significatius d'un bon nombre d'arxius de Districte són els relatius als antics municipis del pla de Barcelona agregats al terme municipal de la capital catalana a partir de 1897.

Quins eren aquests pobles i quina documentació se n'ha conservat?

La identitat dels antics pobles del pla no és uniforme, sinó que cadascun amaga una singularitat, ja que aquests pobles eren diferents quant a territori, població i altres trets propis. Sants, Sant Andreu i Gràcia van patir aldarulls diversos que van destruir la seva documentació el 1870. En el cas de Sants i Sant Andreu, es van salvar bàsicament els llibres d'actes i Gràcia conserva encara 22 metres de documentació lineal; per la seva banda, les Corts en conserva 5,7 metres lineals. Sant Gervasi i Sant Martí conserven pràcticament la totalitat de la documentació produïda, amb 33,3 i 60 metres lineals, respectivament, i el fons d'Horta està format de 15 metres lineals. Sarrià, amb 80 metres lineals, és el fons més extens, ja que, d'una banda, es va agregar vint-i-quatre anys més tard que la majoria dels pobles i, de l'altra, engloba la documentació dels antics municipis agregats al seu territori, Vallvidrera (1890), amb 3,5 metres lineals, i Santa Creu d'Olorda (1916), amb 1 metre lineal. Hem de recordar, també, que les Corts es va segregar de Sarrià el 1834, és a dir, que fins en aquella data podem trobar documentació de les Corts a Sarrià.

A mesura que els antics pobles del pla anaven essent agregats a Barcelona, què va succeir amb aquesta documentació? Quina va ser la seva destinació?

La documentació d'aquests antics pobles va passar a dependre de l'Institut Municipal d'Història, que la va conservar en un dipòsit municipal del carrer de l'Hospital, encara que la consulta es realitzava a l'Arxiu Històric, a la Casa de l'Ardiaca. Tota la documentació va seguir aquest mateix itinerari, excepte el cas de Sant Martí, que no la va lliurar a l'Ajuntament de Barcelona i la va conservar a l'edifici de la seva seu municipal. Des d'aquella ubicació, els diversos fons van ser retornats als diferents districtes un cop es van crear els arxius de Districte, després de la descentralització, el 1984. Pel que fa a la conservació d'aquesta documentació, mentre va romandre al carrer de l'Hospital cal dir que va patir un cert grau de robatori i deixadesa ambiental. També cal recordar que molts expedients generats i tramitats des dels antics pobles van ser lliurats en préstec a diferents oficines de l'Ajuntament de Barcelona i posteriorment no van ser restituïts als seus llocs d'origen i, per aquesta raó, alguns d'ells romanen a l'Arxiu Administratiu de Barcelona.

Conserven tots els arxius de Districte documentació dels antics municipis?

No, perquè alguns dels deu districtes sorgits arran de la descentralització del 1984 no corresponien a cap antic poble agregat, sinó a l'antiga ciutat de Barcelona. És el cas de Ciutat Vella, l'Eixample i Nou Barris.

Quins temes es poden investigar a partir de la documentació dels antics pobles?

Molts. D'una banda, les atribucions municipals d'aquella època es poden seguir a través de les finances municipals i els llibres d'actes, i cal remarcar, també, el tema de la fiscalitat, per la diversitat dels impostos i les possibilitats comparatives entre els dife-

rents pobles. De l'altra, els padrons de població faciliten estudis de geografia humana i social, mentre que la documentació de sanitat permet seguir estudis d'epidèmies i mesures de salubritat durant aquell període. Repassant la documentació es podem resseguir diversos conflictes bèl·lics, com la Guerra del Francès o les Guerres Carlines, i també aldarulls urbans i respostes veïnals a les dificultats d'aquests segles i, sobretot a Gràcia i Sant Martí, es pot estudiar la implicació d'aquests ajuntaments en l'ensenyament després de la llei Moyano (1857). Però la part més rica d'aquests fons és la urbanització i els permisos d'obra privada.

Què va significar per als arxius de Districte la celebració, l'any 1997, del centenari de les agregacions municipals?

Es va promoure una activitat centralitzada que va donar peu, entre altres activitats, a la publicació del llibre *La unificació municipal del Pla de Barcelona: 1874-1897* i una conferència per cloure les activitats al Saló de Cent; i una altra en l'àmbit dels districtes, en què es van fer exposicions, conferències, exposicions i congressos. Va ser un any força mogut, culturalment. A escaia de la ciutadania, es van remoure aquells sentiments d'amor-odi entre els antics pobles i la gran ciutat i crec que per la banda municipal es va intentar estendre una nova mirada objectiva, més lliure de prejudicis.

Què fa diferent l'arxiu de Sarrià-Sant Gervasi de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

Sens dubte la part més singular i rica d'aquest arxiu és la relativa als fons d'aquests quatre municipis agregats que es troben força ben conservats i complets i que contenen la documentació d'aquests quatre pobles. Aquesta part incideix en l'enfocament dels objectius d'aquest arxiu tant pel que fa a la feina que suposa la seva consulta i divulgació com els pressupostos pel que fa a conservació i digitalització.

«Els arxius són una peça clau que garanteixen la transparència administrativa»

Entrevista a Immaculada Moratalla, arxivera de Gràcia

Els arxius són els equipaments encarregats de la conservació i la difusió del patrimoni documental de la ciutat, amb un marc legal propi i uns professionals amb formació específica.

Quin és el personal professional que treballa en els arxius de Districte?

Per norma el perfil professional que forma l'arxiu és un tècnic superior en arxivística que s'encarrega de la direcció, un tècnic mitjà amb funcions de tècnic de suport i un auxiliar administratiu que fa les funcions d'auxiliar d'arxiu i de suport administratiu.

Quina és la formació dels arxiviers?

Habitualment els arxiviers provenen de la llicenciatura d'Història, i molts d'ells han cursat el Màster en Arxivística; a l'actualitat hi ha el graduat superior en Arxivística i Gestió de Documents. A més, és habitual fer cursos monogràfics que s'imparteixen tant a la mateixa administració com a través de l'Associació d'Arxiviers de Catalunya, com a complement formatiu de l'evolució que va experimentant la nostra professió.

Quines són les principals tasques encomanades als arxiviers de Districte?

Les mateixes que qualsevol responsable d'altres arxius, però circumscrites al seu espai territorial i al seu dimensionament. Bàsica-

ment són les següents: conservar, classificar, ordenar i descriure la documentació de la qual se li hagi confiat la custòdia, seguint les directrius del sistema emprat per la institució; recuperar o vetllar per la recuperació de tot el patrimoni documental no oficial generat per les diverses entitats i associacions del districte; informar o satisfer la necessitat d'informació o documentació sobre qualsevol tema del seu àmbit d'actuació i promoure i difondre el coneixement de l'entorn per tal de defensar-ne la protecció i l'enriquiment.

Quin és el marc legal que regula, a tots els àmbits, els arxius?

A partir de l'aprovació de la Constitució espanyola del 1978, amb el consegüent canvi legislatiu que va representar l'assoliment d'institucions democràtiques, els arxius es van convertir en les peces clau que garanteixen la transparència administrativa. En aquest sentit, es van aprovar tot un seguit de lleis, reglaments, normes, etc., que adequaven l'actuació dels arxius a la nova realitat. Com a exemple en el cas de Catalunya, és importantíssima la Llei 10/2001, de 13 de desembre, d'arxius i documents, la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya del 2007 (NODAC), així com totes les normes que regulen l'accés als documents.

Quines són les diferències entre un arxiu, una biblioteca i un centre de documentació?

L'arxiu és l'organisme o la institució des d'on es realitzen específica-

FOTO: EVA GUILLAMET

ment funcions d'organització, de tutela, de gestió, de descripció, de conservació i de difusió de documents i fons documentals; també s'entén com a arxiu el fons o el conjunt de fons documentals; la biblioteca és el servei cultural que organitza la classificació, la conservació i la consulta o lectura de llibres o d'altres materials gràfics, i el centre de documentació té com a objectiu recollir, tractar tècnicament i difondre informació i documentació sobre diversos aspectes o branques del saber.

Què fa diferent l'arxiu de Gràcia de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

Una de les grans diferències de l'arxiu de Gràcia des dels seus inicis han estat les seves ubicacions, des de la darrera torre del carrer de les Camèlies fins ara, que ens trobem a la segona planta del magnífic edifici de la Biblioteca Jaume Fuster, ubicació d'altra banda inusual per a un arxiu i que em penso que és l'única experiència que hi ha al nostre país. I, si ens referim als seus fons, les diferències no radiquen en l'un o l'altre arxiu, sinó en la mateixa història del territori, en la seva formació, en els diferents barris, en els seus habitants i, per tant, en la documentació tant històrica com provinent de donacions. Tot plegat és el que aporta aquesta diferència i que, en el nostre cas, s'ha traduït en un important fons fotogràfic on estan reflectides les seves festes, les seves revoltes, en una paraula, el dia a dia que ha fet de Gràcia una vila diferent dins de Barcelona.

«El paper, el pergamí i les fotografies són els documents més vulnerables»

Entrevista a Núria de Polo, arxivera de Horta Guinardó

FOTO: EVA GUILLAMET

Un dels àmbits de treball estratègic en el món dels arxius és la preservació i la conservació preventiva dels seus fons documentals.

Quines són les condicions mediambientals necessàries per a l'arxiu en condicions òptimes dels fons documentals?

Mantenir les instal·lacions en el marc dels estàndards internacionals pel que fa a la temperatura, la humitat i la pol·lució de l'aire. Les normes aconsellen, de manera genèrica, mantenir una temperatura estable entre els 18 i 20 °C, i una humitat entre el 40 i el 60%, però pot variar segons la tipologia de suports i dels espais. És evident que garantir determinades temperatures i uns índexs molt baixos d'humitat significa haver d'adoptar sistemes de climatització específics per a cada cas, encara que, com a mínim, el clima hauria de ser estable i evitar les oscil·lacions superiors als 3 graus de temperatura i el 5% humitat; en cap cas la temperatura no pot ultrapassar els 23 °C i la humitat, el 60%. En funció dels requeriments ambientals caldrà determinar si cal instal·lar sistemes de renovació d'aire, refrigeració i/o climatització.

Quins són els suports que es degraden amb més facilitat?

En principi tots els suports en unes condicions ambientals poc favorables o inestables es degraden, encara que els més vulnerables són els de suport en paper, pergamí i el fotogràfic per les emulsions emprades.

Quines patologies poden presentar els documents, quins tractaments se'ls pot aplicar i qui ho fa?

Les causes de la degradació de la documentació poden ser elements intrínsecs o elements extrínsecs. Els intrínsecs són els que conformen les característiques pròpies dels documents: els suports i els elements que sostenen la informació (tintes, emulsions, càrregues magnètiques, etc.). Els elements extrínsecs són la manipulació per part de l'home, els rosegadors, els insectes destructors com els isòpters (tèrmits), els dermestíds (coleòpters, que són escarabats que actuen sobre la pell, el pergami i les coles animals perforant-los), els ictiòpters (lepismes, els més comuns dels quals són el lepisme sacarina (peixos de plata) que actua sobre el paper deixant zones desgastades sense perforar, i també el lepisme subviatta, que actua sobre el cuir i el pergami, deixant forats en forma d'embut); també hi poden actuar fongs i bacteris (produeixen alteracions cromàtiques, mecàniques i químiques), la pol·lució atmosfèrica, la incidència lumínica... La millor manera de combatre'ls és la prevenció, però, en el cas que s'hagi detectat la presència d'algun d'aquest agents, cal actuar amb rapidesa i deixar aquestes actuacions en mans d'empreses especialitzades i restauradors.

Què es fa per pal·liar la degradació dels documents?

Les polítiques de preservació són la base, tenint en compte les consideracions següents: emmagatzemar els documents d'arxiu

en contenidors i amb les condicions adequades; dotar els equips per protegir els originals mentre s'utilitzin; mantenir els estàndards homologats de preservació; formar i desenvolupar un equip adient en tècniques de preservació; proveir-se de suports de substitució; col·locar els dipòsits amb unes condicions ambientals correctes amb control de la humitat i temperatura, bona ventilació i il·luminació correcta. Per mantenir aquestes condicions és imprescindible una neteja regular i acurada dels dipòsits i no ingressar-hi cap fons sense haver-se assegurat que no està infectat; emprendre els treballs de tractament dels documents danyats com un tema d'alta prioritat i, finalment, retirar els documents de l'accés del públic si estan en risc de degradar-se.

Per garantir la conservació i l'accessibilitat dels fons conservats hi ha diversos sistemes de reproducció, quins són?

La microfilmació i la digitalització s'empren com a suport de substitució de documents originals, ja sigui perquè es troben en mal estat, perquè són difícils de manipular o per facilitar-ne la consulta i reproducció als usuaris.

Què fa diferent l'arxiu d'Horta-Guinardó de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

El seu fons de l'antic municipi i l'horari d'atenció al públic per cita prèvia, cosa que fa que ens adaptem a les necessitats de l'usuari i que li donem un millor servei.

«No es pot conservar indiscriminadament tota la documentació que arriba a l'arxiu»

Entrevista a Antoni Tarrés, arxiver de Nou Barris

Una part molt important de la feina dels arxius és la que el públic de la sala de lectura no veu. Un d'aquests processos és el de la tria i eliminació de documentació.

Què és el procés d'avaluació de la documentació?

Des de la perspectiva arxivística i documental, avaluar consisteix a determinar els valors d'una documentació concreta, a fi de conservar o eliminar la documentació sobre la base d'aquests valors. Tota la documentació generada o rebuda per persones físiques o jurídiques conté uns valors administratius, jurídics, fiscals, etc. Quan aquests valors prescriuen no té gaire sentit conservar la documentació. Però cal valorar si conservar-la sobre la base d'altres tipus de valors com són els històrics i informatius.

Qui s'encarrega de fer-ho?

A l'Ajuntament de Barcelona la responsabilitat recau en la Comissió de Tria i Avaluació. És un òrgan pluridisciplinari format per juristes, experts administrativistes, historiadors, informàtics i arxivers. Són els encarregats d'analitzar cada tipus de documents, analitzar-ne els valors i dictaminar si cal conservar-los definitivament o bé fixar el termini màxim de conservació per posteriorment eliminar-los. Els seus dictàmens es recullen en el calendari de conservació, d'accés públic i d'obligat compliment per tots els òrgans municipals.

FOTO: EVA GUILLAMET

Quins documents es poden eliminar i quins no? Quins criteris se segueixen?

Més enllà dels documents duplicats, fotocòpies i esborranys de treball (eliminables sempre amb consulta prèvia a l'arxiver o arxivera de referència), la resta sols pot ser eliminat a partir de l'autorització de la Comissió de Tria i Eliminació. Com ja s'ha esmentat, els criteris que segueix la comissió es fonamenten en l'anàlisi dels valors, anomenats primaris quan els documents contenen elements probatoris de drets i deures, i secundaris; una vegada prescrits els primaris, a fi de conservar la documentació per a futurs estudis històrics o com a antecedents de noves actuacions municipals.

Per què és necessària l'eliminació de documentació?

Fonamentalment per una qüestió de volum i de cost. En el moment actual en què el suport paper encara és l'habitual, la producció documental en una administració com l'Ajuntament de Barcelona és d'una gran dimensió. Si es conservés tot el que es rep o produeix sense cap discriminació, els arxius serien incapaces d'encabir-ho tot, i el seu cost, en termes de metres ocupats, inassolible. Però la necessitat d'avaluar per conservar o eliminar continuarà existint quan estigui plenament implantada l'administració electrònica, ja que l'espai ocupat en forma de bits continua tenint un cost.

Quants metres de documentació s'elimina, aproximadament, cada any?

Aplicant el calendari de conservació, es poden arribar a eliminar un màxim d'aproximadament 900 metres lineals per tot el conjunt municipal. Però, més enllà de l'aplicació dels dictàmens del calendari, els arxivers i les arxiveres hem de vetllar per evitar que ingressin en els arxius documents sense valor arxivístic. Això sols es pot aconseguir amb una tasca informativa i un diàleg continuat amb els òrgans productors, és dir, amb les oficines i dependències municipals.

Què fa diferent l'arxiu de Nou Barris de la resta d'arxius de la xarxa, què és el què el fa singular?

En termes generals, no hi ha cap diferència substancial amb la resta d'arxius de Districte, però és cert que el districte de Nou Barris com a unitat administrativa es formà a partir de mitjan anys vuitanta del segle passat. Això comporta que els fons de l'arxiu no incorporin documentació anomenada històrica, com és el cas d'altres districtes que en el seu moment formaven part de municipis independents. Una altra característica és la ubicació de l'arxiu a les mateixes dependències administratives del Districte, cosa que facilita el contacte amb les oficines i afavoreix tant els serveis de consulta i préstec com les tasques de suport i informació a aquestes. Així mateix, aquesta ubicació facilita i acostava l'arxiu als ciutadans i apropa l'administració municipal a qui és el veritable protagonista de la ciutat.

«És fonamental que els arxiviers intervinguin des de la gènesi de la documentació»

Entrevista a Núria Postico, arxiver de Sant Andreu

FOTO: EVA GUILLAMET

Un dels reptes dels arxius en general i dels arxius de Districte en particular és la plena incorporació de les noves tecnologies en el seu funcionament diari.

Què és exactament l'administració electrònica, l'anomenada e-administració o e-govern?

Es coneix com a administració electrònica l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), especialment Internet, per a aquelles activitats que ha de fer el ciutadà amb l'administració que tenen com a objectiu millorar o transformar aquesta relació alhora que les relacions entre administracions (compartir dades per oferir un més bon servei) i l'eficiència interna. També es vol facilitar la participació en processos que afecten directament els ciutadans.

Què s'ha fet des de l'administració municipal per al desenvolupament de l'administració electrònica?

L'Ajuntament, sempre capdavanter, s'ha dotat d'un instrument normatiu que determini els drets i els deures dels ciutadans en aquest àmbit, reguli les condicions, les garanties i els efectes jurídics de la utilització dels mitjans electrònics en les relacions amb els ciutadans i estableixi els principis generals de l'actuació municipal en aquesta matèria, en especial el procés d'incorporació a l'Administració electrònica dels tràmits i els procediments administratius. Aquest instrument és l'Ordenança reguladora de l'administració electrònica (ORAE) que es va aprovar al març del 2006. Posteriorment la Llei

11/2007, de caràcter estatal, ha potenciat l'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics.

Com afecta l'Arxiu Municipal la posada en marxa de l'ORAE?

Les organitzacions generen documents que han de mantenir autèntics, fiables i útils, i protegir-ne la integritat al llarg del temps per tal de donar suport al desenvolupament de les seves activitats i complir l'entorn normatiu. Per fer-ho han d'implantar i dur a terme un Sistema de Gestió de Documents (SGD). Per fer-ho realitat, serà necessari seleccionar un programari de gestió de documents que incidirà en tots els processos relacionats amb la gènesi i recepció de documents, en la seva conservació i eliminació i amb la utilització i explotació que es faci dels mateixos documents i de la informació que contenen. És en aquest punt on l'arxiu municipal té un paper important.

Quina és la diferència entre sistema de gestió de documents electrònics (SGDE) i sistema de gestió de documents electrònic d'arxiu (SGDEA)?

El primer abasta la indexació, la gestió, l'emmagatzematge i el control de les versions dels documents, la seva integració amb les aplicacions d'ofimàtica i les eines de recuperació que permeten l'accés als documents. És a dir, té com a objectiu facilitar l'ús quotidià de la documentació en el desenvolupament de les activitats de l'organització. En canvi, del SGDEA, a més de facilitar el treball quotidià, no permet ni modificar ni esborrar documents i inclou controls de conservació, i té com a objectiu oferir un dipòsit segur per als documents d'arxiu significatius en relació amb les activitats de l'organització.

Quin és més concretament el paper dels arxivistes en el nou context de l'administració electrònica?

Per tal d'estudiar les necessitats i identificar les possibles solucions en matèria de gestió de documents i més concretament en

la gestió de la documentació electrònica i corporativa, es va crear un equip multidisciplinari d'arxivistes (arxiu municipal) i informàtics (Institut Municipal d'Informàtica), per seleccionar un programari de gestió dels documents i arxius. És fonamental que els arxivistes intervinguin des de la gènesi de la documentació (fase de gestió o activa) i no a partir que acaba el procediment administratiu (fases semiactiva i inactiva).

Com afecta tot això els usuaris de l'arxiu?

Els afecta d'un manera positiva: a més de garantir-los una millor qualitat del servei que es presta al públic, els garanteix l'establiment d'e-polítiques, responsabilitats, procediments, normes i bones pràctiques referides a la gestió dels documents electrònics en tot el seu cicle de vida. També garanteix la conservació dels documents electrònics autèntics, fiables i íntegres, accessibles i disponibles a mitjà i llarg termini. Garanteix el desenvolupament de normes d'accés a la informació i a la protecció dels documents electrònics confidencials i dels que afecten la intimitat de les persones. Alhora permet la identificació, valoració, protecció i conservació dels documents electrònics essencials i n'assegura la conservació permanent.

Què fa diferent l'arxiu de Sant Andreu de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

Tot i res, a escala normativa i professional pel que fa a directrius, és un arxiu que forma part del Sistema Municipal d'Arxius i, per tant, té uns trets homogenis amb la resta d'arxius de la xarxa. El que el fa diferent és el territori, el component territorial és el que fa que la documentació no generada per l'Ajuntament de Barcelona sigui diferent, les entitats i la gent siguin diferents i la participació sigui diferent.

«Els fons privats ofereixen informació que en molts casos és única i insubstituïble»

Entrevista a Núria Bosom, arxivera de Sant Martí

Juntament amb els fons documentals dels antics pobles del Pla i de la documentació municipal al llarg del segle xx, els arxius de Districte també conserven fons documentals privats.

De quin tipus de documentació es tracta?

Es tracta de documentació que posa de manifest la importància del sector privat en tots els àmbits de la vida col·lectiva dels diferents barris de la ciutat. Des de l'associacionisme, el món polític, l'esportiu, l'econòmic, el patrimonial i evidentment el personal. Els arxius de Districte custodien fons d'empreses, de cooperatives, de partits polítics i de persones vinculades al territori, entre d'altres, que serveixen de complement als fons administratius i ofereixen informació rellevant que en molts casos és única i insubstituïble.

Qui fa les donacions i quines són les formes d'ingrés d'aquests fons als arxius de Districte?

Les formes d'ingrés dels fons privats són diverses, poden ser temporals o permanents, i es materialitzen a través de convenis o acords o amb qui fa la donació o amb la simple acceptació per part de l'arxiu de la documentació lliurada.

Què aporten els fons de documentació personal?

Els fons personals reflecteixen les activitats de les persones en tots els seus àmbits, tant en l'àmbit professional (escriptors, pe-

riodistes, historiadors, etc.) com en la seva vida privada. Així mateix, cal esmentar la rellevància de les donacions que provenen del veïnat que, a través de la seva memòria (material gràfic, història oral, documents de la vida quotidiana, etc.), atorguen a l'arxiu uns documents de gran valor emotiu i testimonial.

Els arxius de Districte estan oberts a qualsevol donació que ajudi a conèixer millor la història dels seus barris i de la seva gent

Totom que ho vulgui pot fer donació dels seus documents als arxius de Districte?

Els arxius de Districte estan oberts a qualsevol tipus de donació o informació que ajudi a conèixer millor la història dels seus barris i de la seva gent. En aquest sentit, voldria destacar la tasca que des dels arxius de Districte s'ha dut a terme per tal de recuperar diversos fons privats que estaven condemnats a desaparèixer i que actualment són eines de gran rellevància i utilitat per als investigadors.

Què és el programa "Barcelona fem memòria"?

La campanya "Barcelona fem memòria" obre la porta de l'Arxiu Municipal de Barcelona a la societat civil, que, mitjançant fórmules de

FOTO: EVA GUILLAMET

patrocini i esponsorització, fa possible la conservació de documents que es troben en un estat delicat i contribueixen a conservar la memòria de la ciutat. Una altra fórmula de col·laboració són els "Amics de l'Arxiu Municipal de Barcelona". A través d'una quota anual, els ciutadans i ciutadanes poden participar activament en la conservació del patrimoni documental de Barcelona a canvi d'un seguit de prestacions.

Què fa diferent l'arxiu de Sant Martí de la resta d'arxius de la xarxa, què és el que el fa singular?

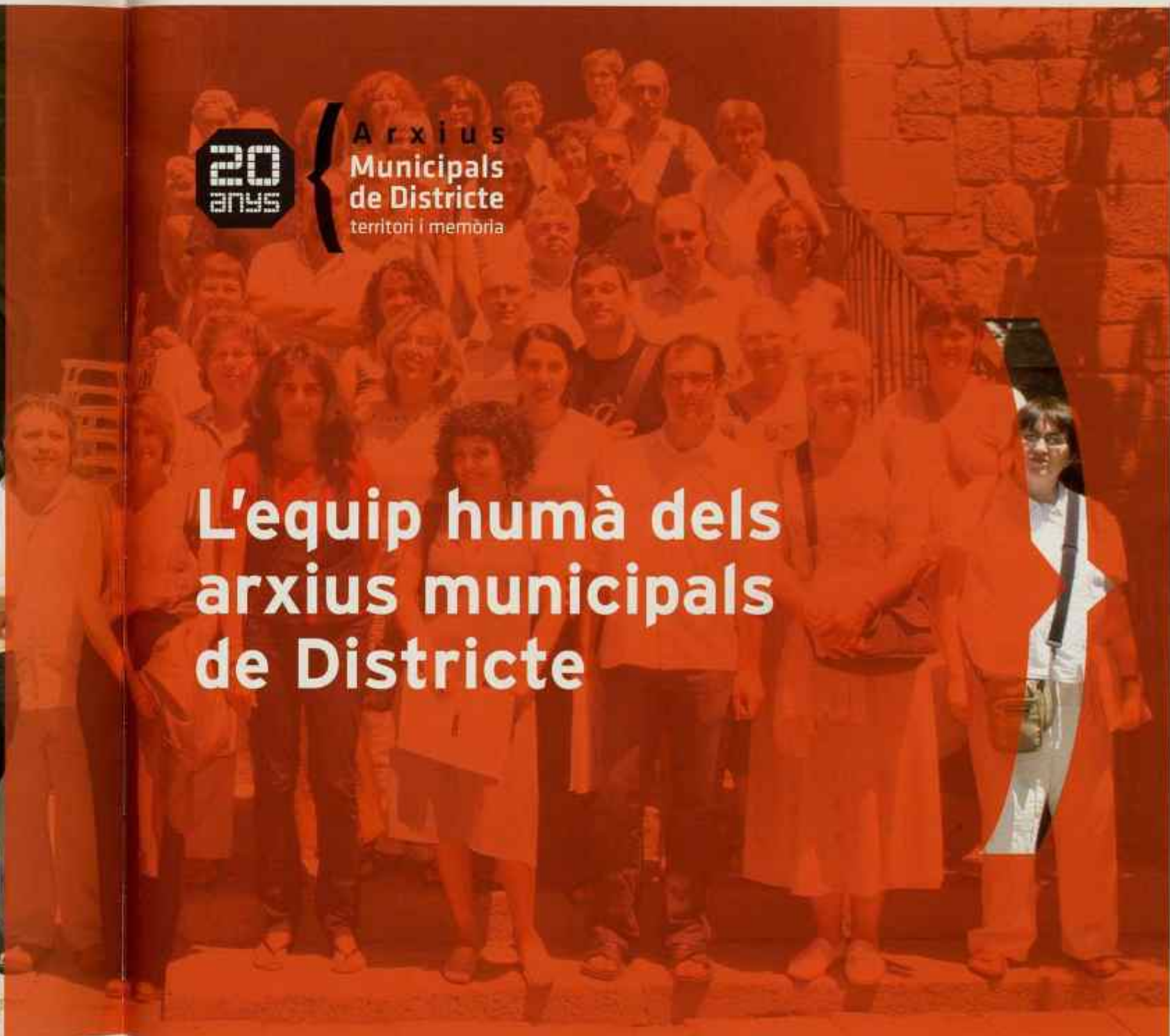
Crec que una de les singularitats més importants ve marcada pel mateix territori. Des del Sant Martí independent, on a mitjan segle XIX s'inicia un procés que el converteix en el segon nucli més industrialitzat de Catalunya, fins a la transformació actual, són molts els esdeveniments que s'hi ha produït. Bona part d'aquestes activitats estan recollides en la documentació que custòdia l'arxiu, tant pública com privada, i que és a l'abast del públic interessat per a la seva consulta o investigació. Una altra de les característiques de l'Arxiu de Sant Martí ha estat la seva voluntat divulgativa i de dinamització cultural, que s'ha formalitzat mitjançant un programa estable adreçat al món educatiu, amb una oferta capdavantera i innovadora.

20
anys

Arxius
Municipals
de Districte
territori i memòria

L'equip humà dels arxius municipals de Districte

Direcció del sistema municipal d'arxius

Joaquim Borràs

Arxiver en Cap

Núria Bosom

Gemma Bayó

Xavier Tarraubella

Montserrat Beltran

Jordi Serchs

Cap de coordinació de centres

Cap de gestió documental

Director de l'Arxiu Històric de la Ciutat

Directora de l'Arxiu Municipal Administratiu

Cap de l'Arxiu Fotogràfic de l'AHC

Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella

Germà Iturrate

Arxiver

**Maria Teresa Sánchez
Verdaguer,**

tècnica de suport

Eduard Panuse,

auxiliar administratiu

Arxiu Municipal del Districte de l'Eixample

Francesc Valls

Arxiver

Assumpta Carreras,

tècnica auxiliar d'arxius

Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc

Núria Burguillos

Arxivera

Noemí Dachs,

tècnica de suport

Antoni Gelabert,

auxiliar administratiu

Arxiu Municipal del Districte de les Corts

Pilar de Luna Polo

Arxivera

Montse Rius Ramonet,

tècnica de suport

Maite de Sancho

Martínez,

auxiliar administrativa

Carme Serret Sanz,

auxiliar administrativa

Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi

Amèlia Poves

Ruiz-Navarro, Arxivera

Anni Lostaló i Julibert,

auxiliar administrativa

Josep Mir Álvarez,

auxiliar administratiu

Durant aquests vint anys també han treballat a la xarxa d' arxius municipals de Districte:

- **Ramon Alberch**, antic director del Projecte d'ordenació d'arxius (1987-1988) i Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona (1990-2004)
- **Gemma Bayó**, arxivera de Nou Barris (1995-2007);
- **Montserrat Beltran**, arxivera de les Corts (1986-2002);
- **Àngels Busquets**, arxivera de Sarrià-Sant Gervasi (1988-1990);
- **Xavier Doltra**, arxiver de Sants-Montjuïc (1990-1998);
- **Joaquim Llansó**, arxiver de Nou Barris (1989-1995);
- **M. Cinta Mañé**, arxivera d'Horta-Guinardó (1989-2001);
- **Glòria Mora**, arxivera de Sant Martí (1994-2008);
- **Josep Obis**, arxiver de Sants-Montjuïc (1988-1990);
- **Glòria Rull**, arxivera de l'Eixample (1989-2008);
- **Jordi Serchs**, arxiver de Gràcia (1989-1996) i coordinador dels arxius municipals de Districte (1996-2008);
- **Lina Ubero**, arxivera de Sant Martí (1981-1990) i coordinadora dels arxius municipals de Districte (1990-1996);

Arxiu Municipal del Districte de Gràcia

Imma Moratalla
Arxivera

Isabel Ricart,
tècnica de suport
Maria Angeles
Reguilón,
ordenança

Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó

Núria de Luna Polo
Arxivera

M. Eugènia Morant
Pineda, tècnica de suport
Yolanda González
López, auxiliar
administrativa

Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris

Antoni Tarrés Rosell
Arxiver

Anna Noguer,
tècnica de suport

Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu

Núria Postico i Soler
Arxivera

Imma Solé i Escanero,
auxiliar administratiu

Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Núria Bosom
Arxivera

Anna Homs,
auxiliar administrativa
Esther Bafaluy,
auxiliar administrativa
Cari Hernández,
ordenança

Anselm Cartaño, M. Cinta Albert, Laura Álvarez, Javier Avalos, Enriqueta Baqué, Josep M. Barraguer i Marzal, Mercè Bassets de la Cruz, Mario Borrego, Patricia Bourgon, Núria Callarisa, Diana Campos Borrell, Nèlida Celma i Martínez, Albert Civil, Montse Cleries, Gorka Cofiño, M. Àngels Costa Juncà, Antoni Davó, Robert Diaz, Carmen Echave, Montserrat Esteve, Jaume Ferreras, Eugènia Fernández, Neus Fernández Madriley, Francisca Fomieles, José M. García i Sánchez, Ingrid Gómez, Rosa González Martínez, Lina González Prat, Pere Guaita Jiménez, Anna

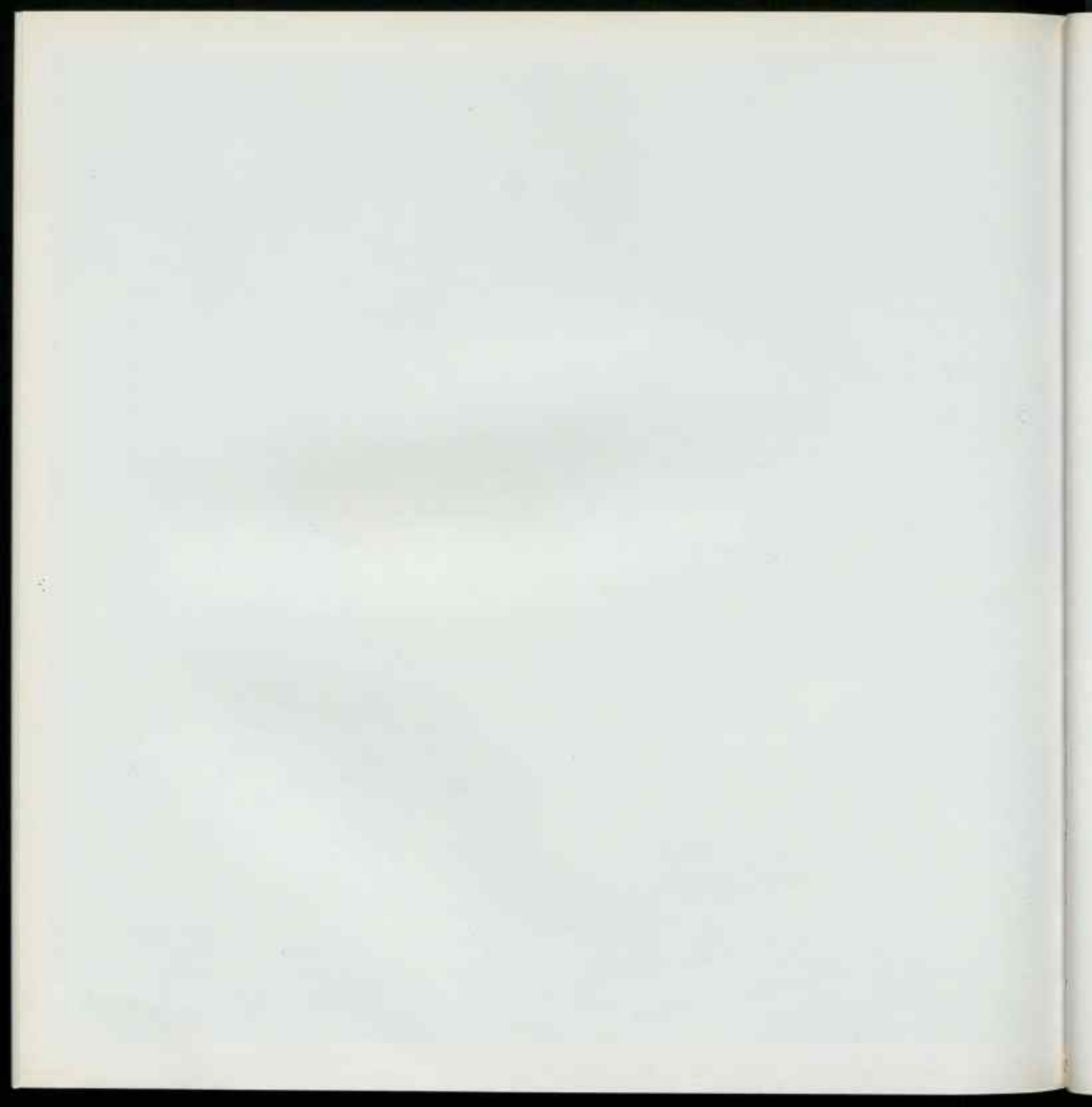
Herraiz, Jordi Joaquin i Cusi, Olga Martín, Helena Martínez, Sara Martínez Valls, Montserrat Monferrer Gil, José Luis Moreno, Lluïsa Muntaner, Maria Olivé, Conxita Oliveras, Montserrat Puig Paronella, Víctor Ramos, María José Rodríguez, Rosario Rodríguez, Agustina Sánchez, Charo Sanemeterio, Maruja Sanjuan, Ferran Segarra, Yolanda Serrano i Seoane, Emilia Schop i Mesonero, Montserrat Sintes, Francisco Solís, Àngels Toribio, Josep Vallhonrat, Teresa Ventura, Paulina Vicente, Rosa M. Vicente, Anna Vilanova Prat.

20
anys

Axius
Municipals
de Districte
territori i memòria

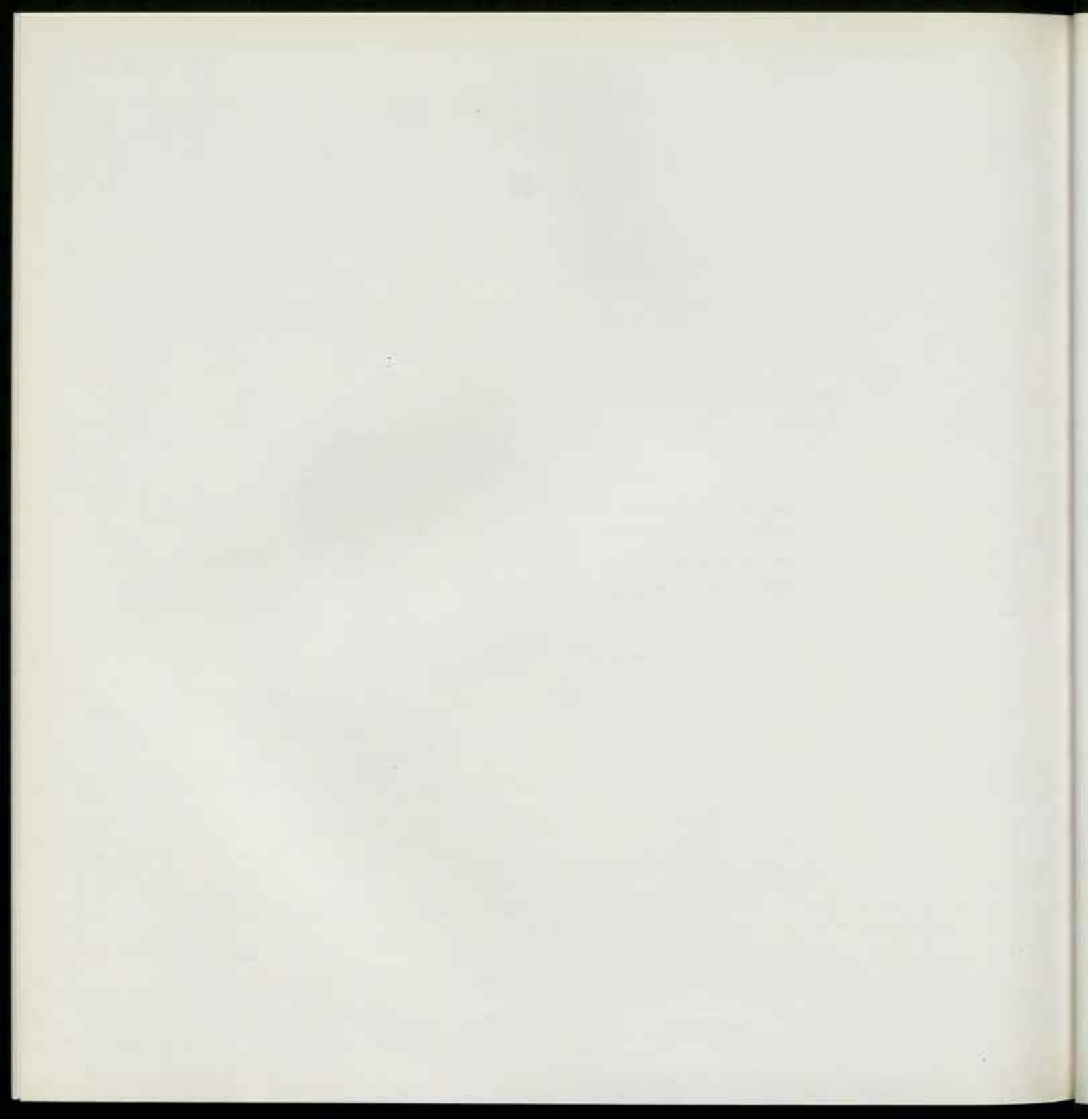
L'equip humà

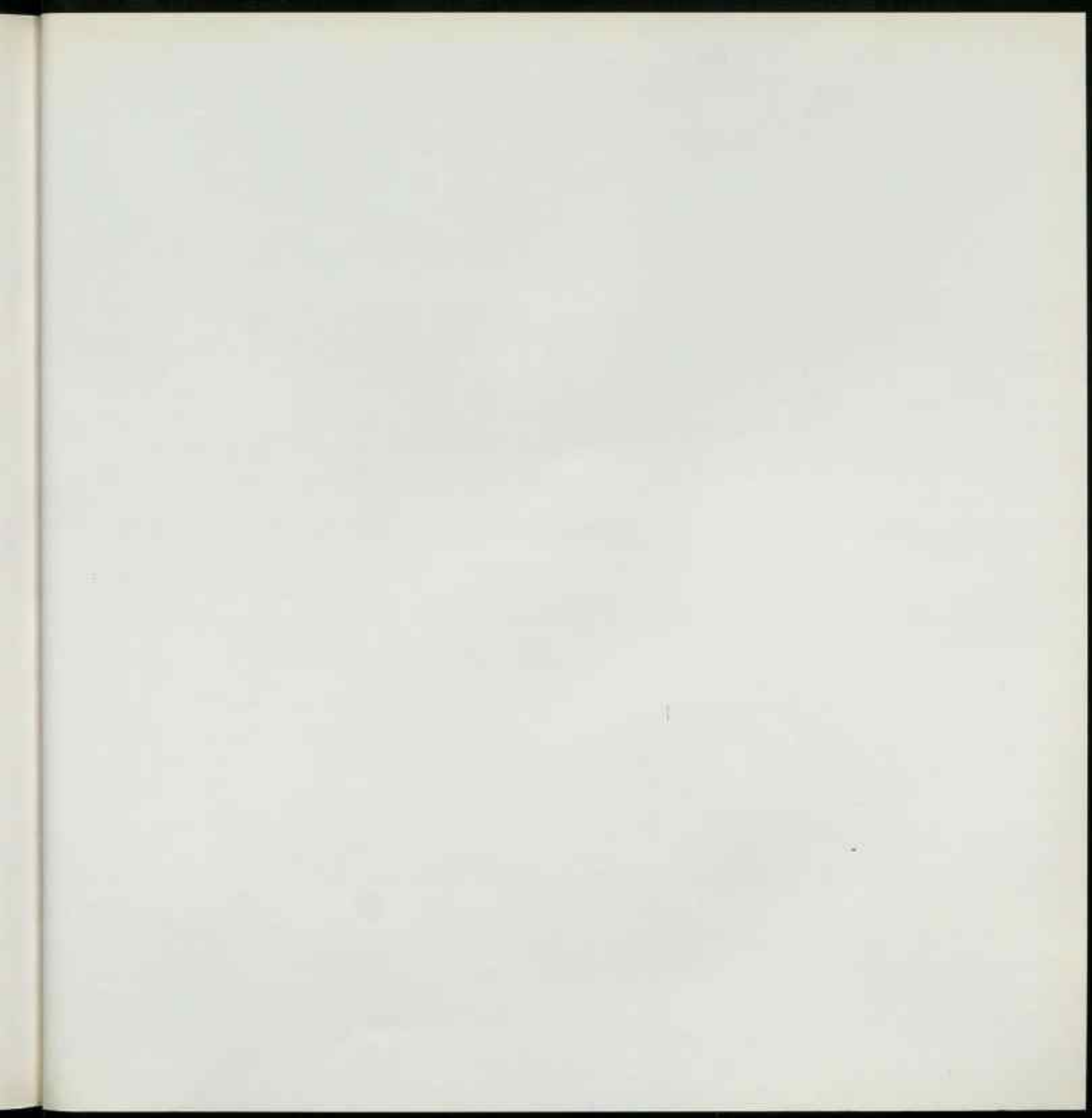
Personal dels axius municipals de Districte fotografiats al claustre de l'antic Hospital de la Santa Creu, al barri del Raval, on hi havia el dipòsit de l'Arxiu Històric de la Ciutat que custodiava la documentació dels antics pobles del Pla.
FOTO: EVA GUILLAMET

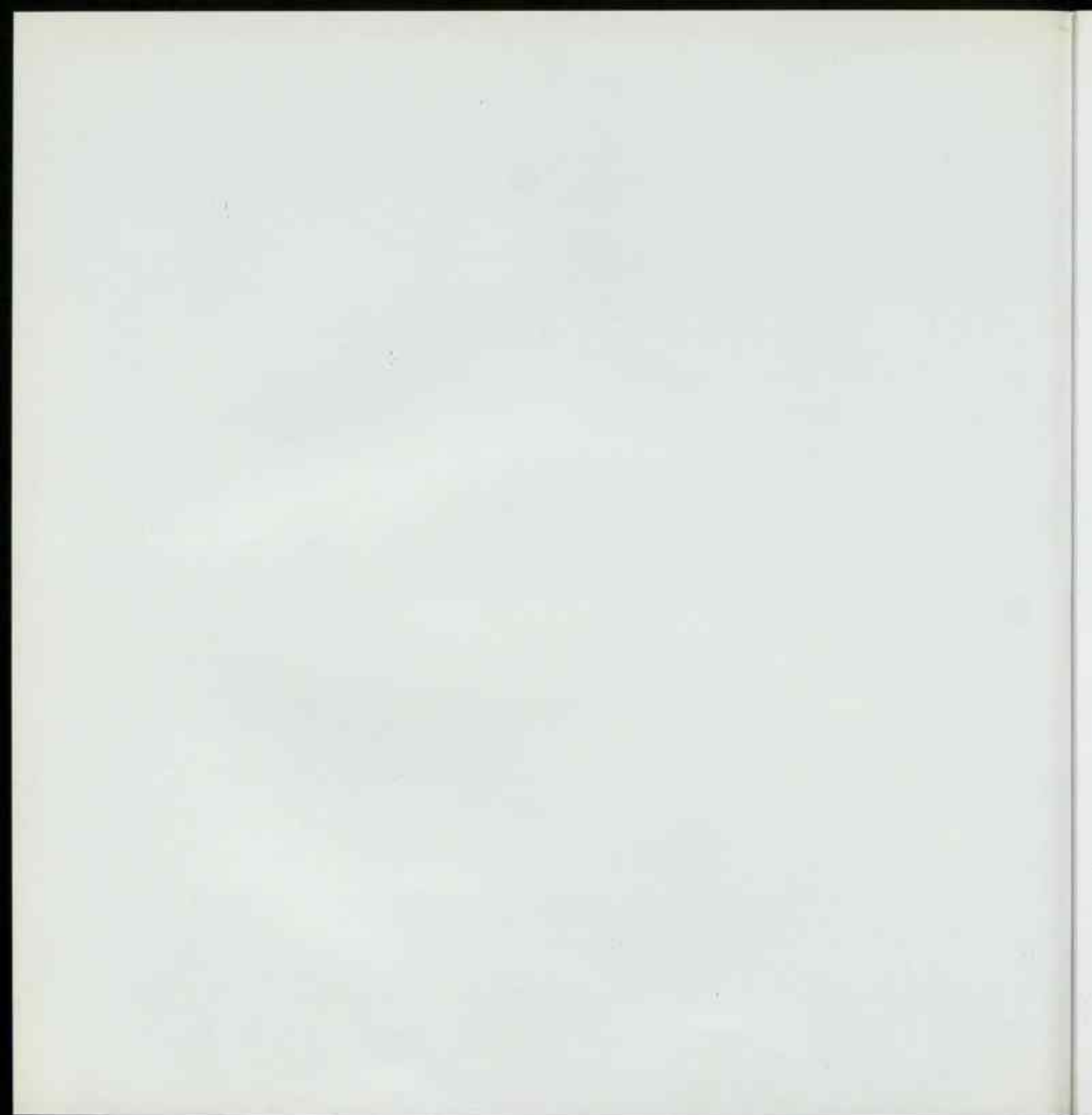

Aquest llibre,
Axius Municipals de Districte:
territori i memòria, 20 anys,
s'ha acabat d'imprimir el dia
20 de novembre del 2008.

L'any 1988 l'aprovació del Projecte d'ordenació d'arxius de l'Ajuntament de Barcelona marcava una fita en la història de l'arxivística municipal barcelonina, amb la millora del funcionament de l'Arxiu Històric de la Ciutat i de l'Arxiu Municipal Administratiu i la creació d'una xarxa d'arxius municipals de Districte, en una aposta manifesta per avançar en el procés de descentralització política i administrativa de la capital catalana. Ben aviat, la nova organització de l'Arxiu Municipal de Barcelona es va revelar com un potent instrument no sols de memòria, sinó també de millora de la gestió administrativa municipal. Vint anys després, els arxius municipals de Districte han esdevingut una peça clau en el procés de gestió del ric i alhora voluminós patrimoni documental que genera l'Ajuntament de Barcelona.

